

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jan Šindelář

**Nový regionalismus a institucionální rámec
regionální spolupráce Západního Balkánu**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Bc. Jan Šindelář**

Vedoucí práce: **PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2012**

Bibliografický záznam

ŠINDELÁŘ, Jan. *Nový regionalismus a institucionální rámec regionální spolupráce Západního Balkánu*. Praha, 2012. 101s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.

Abstrakt

Předkládaná práce se zabývá institucionalizací regionální spolupráce na území Západního Balkánu (ZB) a poukazuje na procesy, které se odehrávají v tomto regionu. Studie je netradičně zasazena do kontextu nového regionalismu, teoretického přístupu, který se zabývá regionálními procesy. Současné studie nového regionalismu však prakticky opomíjejí zařadit Západní Balkán do svých studií, což mimo jiné zapříčiňuje nedostatečnou znalost základních charakteristik tohoto regionu. Autor práce dokazuje, že ZB je ve skutečnosti aktérem nového regionalismu. Analýzou institucionální struktury zjišťujeme, že v tomto regionu dochází k několika paralelním procesům, jako je regionální spolupráce, integrace či spolupráce s jinými regiony. Pro účely tohoto výzkumu byly vybrány dva regionální projekty, Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy (SEECF) a Rada pro regionální spolupráci (RCC), které jsou označovány za hlavní pilíře politické spolupráce na Západním Balkánu. Na jejich pozadí lze dokázat, do jaké míry je region ve skutečnosti samostatným aktérem a jaké jsou cíle samotné regionální spolupráce.

Abstract

The presented thesis is analyzing the regional cooperation in the Western Balkans (WB) focusing on interactions of the local actors. Theoretical background is based on the theory of new regionalism, a theoretical approach to regional interactions. Contemporary studies on new regionalism (NR) actually do not consider the Western Balkans to be part of this process and as a

result we lack sufficient information about the basic characteristics of this region. The author proves that the WB is engaged in the process of the new regionalism and in fact by focusing on the institutional structure he demonstrates that several parallel processes are ongoing in the region, as for example regional cooperation, integration or cooperation with another region. For the purpose of this research two projects of regional cooperation were chosen, South Eastern European Cooperation Process (SEECP) and the Regional Cooperation Council (RCC) which are regarded as the main pillars of the political cooperation in the WB. By examining their structure we may understand the relevance of the region as an independent actor and the general aims of the regional cooperation.

Klíčová slova

Nový regionalismus, Západní Balkán, Evropská unie, regionalismus, regionalizace, Rada pro regionální spolupráci (RCC), Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy (SEECP).

Keywords

New Regionalism, Western Balkans, European Union, regionalism, regionalization, Regional Cooperation Council (RCC), South East European Cooperation Process (SEECP)

Rozsah práce: 130 517 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2012

Jan Šindelář

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi dopomohli k napsání této práce. Hlavní dík patří vedoucí mé diplomové práce PhDr. Kateřině Králové, Ph.D., které vděčím za její trpělivost, cenné podněty a velikou pomoc při psaní této práce. Studie by zároveň nevznikla bez vydatné podpory Andrey Střelcové a Adama Podholy.

ROZŠÍŘENÉ TEZE MAGISTERSKÉ DIPLOMNÍ PRÁCE

Jméno: Jan Šindelář
E-mail: jan.sindy@atlas.cz
Semestr: 2
Akademický rok: 2010-2011
Obor: Balkánská, euroasijská a středo evropská studia
Název práce: Nový regionalismus a institucionální rámec regionální spolupráce Západního Balkánu (1995-2010)
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok): 4, 2011-2012
Vedoucí diplomního semináře: Doc. PhDr. Luboš Švec, CSc.
Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.
Cíl práce: Cílem práce je na základě analýzy regionálních organizací západního Balkánu odpovědět na otázku, zda současná institucionalizace těchto organizací splňuje požadavky současného nového regionalismu.
Časové a teritoriální vymezení tématu Kosovo pod správou OSN, Kosovo-UNMIK) / Republika Kosovo, které není členem SEECP, avšak je účastníkem regionálních vztahů. Zvláštní důraz bude kladen na státy západního Balkánu, tedy Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Černou horu, Chorvatsko, Makedonii, Srbsko a Kosovo-UNMIK/Republika Kosovo, které jsou ústředním tématem této práce. Regionální spolupráci západního Balkánu nicméně nelze zcela oddělit od regionu jihovýchodní Evropy, který je do tohoto procesu do jisté míry zapojen.
Struktura práce a stručná osnova Práce bude kromě úvodu a závěru rozdělena do tří základních částí: 1) Teoretická, která se bude zabývat především teorií nového realismu a definovat základní pojmy, s nimiž bude autor v textu pracovat. Dále si položí otázku, jaký význam má nový regionalismus pro mezinárodní vztahy a vyčlení politicko-ekonomická kritéria pro něj charakteristická. 2) Historicko-politická, která se bude soustředit na vývoj regionální spolupráce v regionu. Zpočátku stručně nastíní specifické podmínky regionální spolupráce od roku 1918 do 1996. Dále se pak zaměří především na skutečnost, že většina zemí západního Balkánu se nacházela ve strukturách jednoho státu, Jugoslávské federace, čímž umožní čtenáři představit si, v jakém prostředí byl proces regionální spolupráce zahájen. Stěžejním tématem této části ale bude analýza vývoje institucionalizace regionální spolupráce v regionu od roku 1996. Autor poukáže na hlavní důvody a aspekty, které vedly k zahájení a prohloubení regionální spolupráce, jako jsou zájmy mezinárodního společenství, resp. Evropské Unie, ekonomická spolupráce a potřeby ekonomického sektoru a v neposlední řadě i motivy západobalkánských zemí k propagaci či negaci regionální spolupráce. 3) Praktická, která bude rozdělena do tří samostatných případových studií založených na operace schopnosti třech regionálních organizací. Autor v nich porovná základní kritéria nového regionalismu, které si stanovil v úvodu s regionální spoluprací a její institucionální

základnou na západním Balkáně. Jednotlivé případové studie by měly odpovědět na otázku,

zda tyto organizace dostatečně a efektivně prosazují regionální spolupráci v podmínkách nového regionalismu.

Na základě kvalitativních i kvantitativních kritérií autor zvolil následující organizace:

a) Proces spolupráce jihovýchodní Evropy (South East European Cooperation Process, SEECP). Toto fórum dvanácti zemí regionu je jedinou institucí, které má pravomoci vykonávat politická rozhodnutí v celém regionu. Analýzou činnosti SEECP autor poukáže na situaci a samotnou vůli k politické spolupráci v celém regionu.

b) Středoevropská dohoda o volném obchodu z roku 2006 (Central European Free Trade Agreement 2006 ,CEFTA 2006), která je od roku 2006 hlavním aktérem v rámci ekonomické spolupráce v regionu. Mechanismy této organizace umožňují a dále posilují vytváření zóny volného obchodu zemí západního Balkánu.

c) Rada pro regionální spolupráci (Regional Cooperation Council, RCC), která slouží jako hlavní koordinační orgán procesu regionální spolupráce v oblasti západního Balkánu.

Metodologie práce:

Jedná se o případovou studii, která bude zkoumat uplatnění teorie Nového regionalismu na efektivitě regionálních organizací v oblasti západního Balkánu.

Prameny a sekundární literatura

Prameny: Dokumenty, prohlášení a stanoviska vlád jednotlivých zemí západního Balkánu k regionální spolupráci

Dokumenty, smlouvy, prohlášení a stanoviska Evropské unie (Smlouva o EU, Závěry Evropské rady z roku 1993 (Kodaňská kritéria), Záhřebská deklarace, Soluňská deklarace, Hlášení o Stabilizačním a asociačním procesu z let 2000 - 2004 (Stabilisation and Association process, SAP), Hlášení o pokroku jednotlivých zemí z roku 2005 - 2010 vůči členství v Evropské unii (Progress reports), Hlášení o Regionálním přístupu z let 1996-2000 (Regional Approach) Zprávy Generálního tajemníka OSN o misi UNMIK v Kosovu - 2000 - 2010

Dokumenty a prohlášení regionálních orgánů a iniciativ:

Status Rady pro regionální spolupráci (Regional Cooperation Council, RCC), Pracovní plán RCC pro léta 2011-2013, Memorandum o dobrých sousedských vztazích z roku 2000, smlouva Energetického společenství, Smlouva o Středoevropské dohodě o volném obchodu 2006 (Central European Free Trade Agreement 2006, CEFTA 2006), zápisy z jednání zasedání SEECP atd.

Osobní interview s představiteli jednotlivých zemí jihovýchodní Evropy, EU a regionálních institucí a nevládních organizací regionu -

ředitelka think-tanku Popolari Alida Vlašić, Sarajevo

Vladimir Gligorov, člen Vídeňského institutu pro ekonomická studia, Vídeň

Mirko Popović, Centrum pro evropskou integraci, Bělehrad

j.e. Miroslav Mojčita, Velvyslanectví Republiky Slovenska v Sarajevu

j.e. Tomáš Szunok, Velvyslanectví České republiky v Sarajevu

j.e. Also Cako, Velvyslanectví Turecka v Sarajevu

pí. Lendita Haxhitasim, Velvyslanectví Republiky Kosovo v Bruselu

Jelica Minić, zástupkyně generálního tajemníka Rady pro regionální spolupráci

Duško Lopandić, Ministerstvo zahraničních věcí Republiky srbsko, Bělehrad

Dragan Đukanović, Institut mezinárodní politiky a ekonomie,

Sekundární literatura:

Teoretická část:

Knihy:

Amitav Acharya, Alastaria, I. Johnston (eds), Crafting cooperation: Regional international Institutions in Comparative perspective. Cambridge: Cambridge University Press 2007. s.318.

James. W Scott. (eds). De-codin New Regionalism: Shifting Socio-political Contents in Central Europe and Latin America. Burlington : Ashghate Publishing Company 2009. s.262

Mary Ferell, Bjorn Hettne (eds). Global Politics of Regionalism: Theory and Practice.

London:Pluto Press 2005. s. 334.

Jens-Uwe Wunderlich. Regionalism, Globalisation and International Order: Europe and Southeast Asia. Aston:Ashagete 2007. s.224.

Andrew Cooper, Christopher W. Hughes. Regionalisation and Global Governance. New York: Routledge 2008. s. 286.

Maurice Schiff, Alan L. Winters. Regional integration and development. Washington: Oxford University Press 2003. s.341.

Paul J. Welfenes, Franz Knipping (eds). Integration in Asia and Europe: Historical dyna mics, Political issues and Economic perspectives. Berlin:Springer 2006. s. 279.

Shaune Breslin, Christopher hughes. New Regionalism in the Global political economy: Theories and Causes. London: Routledge 2002. s. 272.

Mario Telo. European Union and New Regionalism: Regional actors and Global Governance in a P OSt-Hegemonic era. Aldershot: Alshgate 2007. s.429.

Bjeorn Hettne, Andras Innotai. Globalism and the New regionalism. Palgrave 1999. s.308.

Eva Cihelková. Nový regionalismus: Teorie a případová studie Evropské Unie.

články:

Alex Warleigh-Lack (2006): Towards a conceptual framework for regionalisation: Bridging 'new

regionalism' and 'integration theory', Review of International Political Economy, 13:5, 750-77

ALEX WARLEIGH-LACK. Across the EU Studies–New Regionalism Frontier: Invitation to a Dialogue. JCMS 2010 Volume 48. Number 4. pp. 993–1013.

Björn Hettne (2005): Beyond the ‘new’ regionalism, New Political Economy, 10:4, 543-571

John Ravenhill(2010):Understanding the ‘new East Asian regionalism’, Review of International Political Economy 17:2, 173–177.

Robert E. Kelly(2007): Security Theory in the “New Regionalism”. International Studie Review 9, 197–229.

Fredrik Söderbaum & Alberta Sbragia (2010): EU Studies and the ‘New

Regionalism’: What can be Gained from Dialogue?, Journal of European Integration, 32:6, 563-582

Historicko - politický přehled/ případová studie:

BARTLETT, William . Europe's troubled region : economic development, institutional reform and social welfare in the Western Balkans. Abingdon : Routledge, 2008. 257 pp.

Bechev, Dimitar. Constructing South East Europe : the politics of the Balkan regional cooperation. Basingstoke : Palgrave Macmillan 2011, 214 p.

BUSEK, Erhard . Responding to the crisis on our doorsteps-The Stability Pact and regional co-operation in the South Eastern Europe : Achievements, shortcomings and lessons for the future.

In BUSEK, Erhard; KÜHNE, Björn . From Stability Pact to Integration : The Stability Pact For South Eastern Europe. Wien : Böhlau, 2010. pp. 268.

FAGAN, Adam. Europe's Balkan Dilemma: Paths to Civil Society or State Building?.

I.B.Tauris: New York 2010. pp.209.

PAPAZOGLU, Christos . The economies of South Eastern Europe : performance and challenges. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2005. 227 pp

Samajrdžić, Slobodan. Srbija u procesu pridruženja Evropskoj uniji. Službeni glasnik:

Beograd 2009.pp289

DORIAN, Jani. The Europeanization of Western Balkans: A Fuzzy Set Qualitative Comparative Analysis of the New Potential EU Member States. Verlag Muller 2010. pp.200.

BLOCKMANS, Steven. Tough Love: The European Union's Relations with the Western Balkans. Asser Press 2007. pp.400.

KAJTAZI, Shqipe. Common Interests as Impetus for Regional Integration: Regional Cooperation of Western Balkan Countries. Lambert Academic Publishing 2010. pp.80.

WEICHEART, Michael et al. Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries. Friedrich-Ebert -Stiftung 2009. pp.159.

Články:

AGGELOS, Kotios ; GALANOS, George; ROUKANAS , Spyros. The Role of EU at Cross Border Economic Cooperation in South East Europe. In Research Journal of International Studies [online]. X : X, 2010 [cit. 2011-05-14]. WWW:

<http://www.eurojournals.com/RJIS_17_05.pdf>.

ANASTASAKIS Othon: The EU's political conditionality in the Western Balkans: towards a more pragmatic

BECHEV, DIMITAR . Carrots, sticks and norms : the EU and regional cooperation in Southeast Europe. In Journal of Southern Europe and the Balkans [online]. Oxford : Taylor & Francis, 2006 [cit. 2011-05-11]. WWW: <http://www.sant.ox.ac.uk/esc/esc-lectures/carrots_sticks.pdf>.

BELLONI, Roberto . European Integration and the Western Balkans : Lessons, Prospects, and Limits. Trento, 2009. 37 pp. Seminar Work. University of Trento. WWW: <http://www.lu.se/upload/LUPDF/Samhallsvetenskap/Just_and_Durable_Peace/RobertoBello ni.pdf>.

ĐUKANOVIĆ, Dragan. SPOLJNOPOLITIČKE ORIJENTACIJE DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA : SPOLJNOPOLITIČKE ORIJENTACIJE DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA: UPOREDNA ANALIZA. In Međunarodna politika i međunarodni odnosi [online]. Beograd : Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2010 [cit. 2011-05-11]. WWW:

<<http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2011/01/15-Dr-Dragan-%C4%90ukanovi%C4%87-Spoljnopoliti%C4%8Dke-orijentacije-dr%C5%BEava-zapadnog-balkana-uporedna-analiza.pdf>>.

ĐUKANOVIĆ1, Dragan . ZAPADNI BALKAN : OD SUKOBA DO EVROINTEGRACIJA. In MEĐUNARODNA POLITIKA [online]. Beograd : Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2007 [cit. 2011-05-14]. WWW: <<http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2010/05/29-Dr-Dragan-%C4%90ukanovi%C4%87-Zapadni-Balkan-od-sukoba-do-evrointegracija.pdf>>.

GLIGOROV, Vladimir. Prospects for Further (South) Eastern EU Enlargement : Form Divergence to Convergence. In Global Development Network Southeast Europe [online]. X : The Vienna Institute for International Economic Studies, 2003 [cit. 2011-05-14]. Dostupné z WWW: <http://www.wiiw.ac.at/balkan/files/GDN_EU_EUenlargementSEE.pdf>.

MAMELII , Simona. Regional Cooperation in Western Balkans in Times of Political and Economical Uncertainty. In PECOB's Paper Series [online]. Feanza : University of Bologna, 2011 [cit. 2011-05-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.iecob.net/main/pecobs-papers-series/276-regional-cooperation-in-western-balkans-in-times-of-political-and-economical-uncertainty-by-s-mameli>>.

UVALIĆ, Milica. Regional Cooperation in southeastern Europe [online]. Perugia : University of Perugia, 2000. 27 pp. Seminar work. University of Perugia. Dostupné z WWW: <Regional Cooperation in southeastern Europe>.

periodika-

www.slobodnaevropa.org

www.politickamisao.rs

www.danas.rs

www.politika.rs
www.slobodnadalmacia.hr
www.balkaninsight.com
www.transition

Podpis studenta		
Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomního semináře		
Garant oboru		

Seznam zkratek

BaH	Bosna a Hercegovina
CARDS	Pomoc Společenství při obnově, rozvoji a stabilizaci
CEI	Středoevropská iniciativa
EU	Evropská unie
CEFTA 2006	Dohoda o středoevropském volném obchodu z roku 2006
FYROM	Bývalá jugoslávská republika Makedonie
Charta	Charta o dobrých sousedských vztazích, stabilitě, bezpečnosti a spolupráci v jihovýchodní Evropě
ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
IPA	Předvstupní nástroj
JVE	jihovýchodní Evropa
Konference	Balkánská konference o stabilitě a spolupráci
Kosovo*	Kosovo* (*, „Tento název se nevztahuje na otázku konečného statusu a je v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 a myšlením Mezinárodního soudního dvora o kosovské deklaraci nezávislost)
Kosovo – UNMIK	Kosovo pod správou mise OSN
NATO	Severoatlantická aliance
NR	nový regionalismus
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
PS	Pakt stability pro jihovýchodní Evropu
RCC	Rada pro regionální spolupráci
RDII	Racionální model mezinárodních institucí
SAA	Stabilizační a asociační dohoda
SAP	Stabilizační a asociační proces
SECI	Iniciativa pro spolupráci zemí jihovýchodní Evropy
SEECF	Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy
SELEC	Centrum pro vymáhání práva v oblasti jihovýchodní Evropy
SRJ	Svazová republika Jugoslávie
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
TNR	teorie nového regionalismu
UNMIK	Mise Spojených národů na Kosovu
UNU - CRIS	Institut komparativních regionálních studií Univerzity Spojených národů
USA	Spojené státy Americké
Výbor	Výbor politických ředitelů SEECF
Výbor RCC	Výbor Rady pro regionální spolupráci
ZB	Západní Balkán

Obsah

ÚVOD	1
Seznámení s tematikou	1
Vymezení a struktura tématu	2
Cíl práce	5
Zdroje	7
1. NOVÝ REGIONALISMUS	10
1.1 Význam regionů po studené válce	10
1.2 Teorie nového regionalismu	11
1.3 Definice regionu	12
1.4 Nedostatky nového přístupu	14
1.5 Instituce a jejich význam	15
1.6 Kritéria výzkumu	17
2. ZÁPADNÍ BALKÁN V REGIONÁLNÍM KONTEXTU	20
2.1 Překážky k regionální spolupráci	20
2.1.1 Politické důsledky	21
2.1.2 Ekonomické důsledky	22
2.2 Přístup Evropské unie	23
2.3 První regionální iniciativy	25
2.4 Stabilizační a asociační proces	29
2.5 Pakt stability pro jihovýchodní Evropu	34
2.6 Regionální spolupráce zemí Západního Balkánu	38
3. RADA PRO REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCI	43
3.1 Regionální vlastnictví	43
3.2 RCC a jeho postavení v regionu	46
3.3 Rámec regionální spolupráce	47
3.4 RCC jako aktér regionální politiky	50
3.5 Limity rostoucí institucionalizace	53
4. PROCES POLITICKÉ SPOLUPRÁCE V JIHOVÝCHODNÍ EVROPĚ	56
4.1 Vývoj politické spolupráce na území Balkánu	56
4.2 Základní principy regionálních vztahů	57
4.3. Regionální spolupráce a garance státní suverenity	58
4.4 Institucionalizace SEECP	61
4.5 Jihovýchodní Evropa jako samostatný aktér	64
4.7 Budoucnost balkánského regionalismu	66
ZÁVĚR	68
Summary	74
BIBLIOGRAFIE	76
Primární zdroje	76
Elektronické dokumenty	76
Autobiografie	80
Interview	80
Denní tisk	81
Sekundární literatura	81

Úvod

Seznámení s tematikou

Oblast Balkánu byla v devadesátých letech minulého století nejčastěji dávána do kontextu s válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a ostatními událostmi spojenými s rozpadem bývalé Jugoslávie. Na začátku nového milénia byla federace jihoslovanských států již pouhou minulostí. V současné době se na jejím prostoru nachází pět nezávislých států Slovinská republika (Slovinsko), Chorvatská republika (Chorvatsko), Republika Makedonie,¹ Černá Hora a Republika Srbsko (Srbsko), samostatný stát Republika Bosna a Hercegovina (Bosna a Hercegovina, BaH) pod mezinárodním protektorátem Organizace spojených národů a Kosovo*,² které je jednou skupinou států považováno za nezávislou zemi „Republiku Kosovo“ a druhou za integrální součást Srbska, dočasně pod správou mise Spojených národů v Kosovu (*United Nations Mission in Kosovo*, dále jen Kosovo - UNMIK).³

Oblast bývalé Jugoslávie je v současnosti nejčastěji spojována s pojmem Západní Balkán (*Western Balkans*, ZB).⁴ Termín Západní Balkán se poprvé objevuje na konci

¹ Autor používá název Republika Makedonie, jenž je ústavním názvem této země, kterou uznává 133 zemí. Z důvodu nevyřešeného sporu s Řeckem o název země vystupuje Republika Makedonie v mezinárodních organizacích a fórech pod názvem Bývalá jugoslávská republika Makedonie (*Former Yugoslav Republic of Macedonia*, FYROM), jenž je výsledkem dohody (*Interim Accord*) z roku 1995, která upravuje vystupování Republiky Makedonie v zahraničí. Viz United Nations, *Interim Accord between the Hellenic Republic and the FYROM*, New York, 1995, <http://www.hri.org/docs/fyrom/95-27866.html> (přístup 12. ledna 2012).

² Termín Kosovo* je kompromisním řešením, které má umožnit všem státům regionu, aby se vzájemně setkávaly a jednaly na regionální a mezinárodní úrovni, aniž by se musely vzdát svého názoru na kosovskou (ne)státnost. Na základě dohody z Bruselu, která byla uzavřena za zprostředkování EU v únoru 2012, mohou zástupci Kosova vystupovat pod názvem Kosovo* bez užití jakýchkoliv státních symbolů, které by poukazovaly na kosovskou nezávislost. Užití asterixu nad názvem „Kosovo“ představuje odlišný postoj dvou hlavních táborů na aktuální status Kosova. Plný název je tedy Kosovo* (*, „Tento název se nevztahuje na otázku konečného statusu a je v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 a myšlením Mezinárodního soudního dvora o kosovské deklaraci nezávislosti“). Blíže European Union, *EU Facilitated Dialogue: Agreement on Regional and IBM Control*, Brussels, 24 February 2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/128138.pdf (přístup 25. února 2012).

³ Mise OSN byla zahájena na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 z června roku 1999, která nad územím Kosova uvalila dočasnou civilní a vojenskou správu OSN. Na základě tohoto dočasného řešení zůstalo Kosovo v rámci teritoriální suverenity a integrity Republiky Srbsko. V určitých případech se místo zkratky Kosovo - UNMIK používá termín Kosovo podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 (*Kosovo under UNSCR 1244*). Více United Nations, *Security Council Resolution 1244*, New York, 10 June 1999, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (přístup 26. února 2012).

⁴ Oficiální dokumenty Evropské unie v českém jazyce či veřejnoprávní média používají termín „západní Balkán“. Autor však považuje tento překlad za nepřesný. Nejedná se totiž o pouhé vymezení geografické části Evropy či Balkánu, ale o oficiální název určitého regionu. Důvodem k označení tohoto regionu nebyla v prvé řadě geografická poloha, ale označení je výsledkem strategie Evropské unie vůči zemím ZB. Západní Balkán tedy definuje celkový koncept, který Evropská unie společně se zeměmi ZB prosazuje v této oblasti.

devadesátých let a symbolizuje novou politiku mezinárodního společenství a zejména států Evropské unie (EU) vůči balkánskému regionu. Součástí tohoto regionu jsou všechny republiky bývalé Jugoslávie s výjimkou Slovinska, společně s Kosovem* a Albánskou republikou (Albánií).⁵ Západní Balkán je ve skutečnosti koncept regionu, který má simultánně podporovat integraci zemí ZB do Evropské unie a zároveň překonávat následky války a nedůvěry, která vznikla mezi jednotlivými zeměmi a národy po rozpadu Jugoslávie, resp. po pádu komunistických režimů na Balkáně. Mezinárodní společenství přistupovalo k řešení jugoslávské krize formou individuálních intervenčních opatření, např. zaváděním sankcí, užitím letecké síly či vytvářením mechanismů na ochranu civilního obyvatelstva.⁶ Tento přístup se zaměřoval zejména na problémy v jednotlivých státech či teritoriích. Podstata destabilizace regionu ale tkvěla v tom, že vnitropolitická a bezpečnostní situace v jednotlivých národnostně heterogenních státech měla přímý vliv i na politický a ekonomický vývoj svých sousedů.

Koncept Západního Balkánu pak představil zcela novou regionální politiku, která měla místní státy vyvést ze vzájemné izolace a zároveň napomoci k jejich stabilizaci a demokratizaci. Přetrvávající spory měly státy vyřešit formou regionální spolupráce a společné podpory integrace do Evropské unie. V souvislosti s rozvojem regionální spolupráce ZB se posledních několik let hovoří o zakládání regionálních institucí, které mají dále posilovat proces takové spolupráce. Význam těchto institucí a jejich skutečných cílů je nicméně dosud málo známý.

Vymezení a struktura tématu

Předložená práce si klade za cíl skrze analýzu spolupráce místních aktérů a jejich společných cílů vysvětlit vývoj další etapy regionálních vztahů na Balkánském poloostrově, které následovaly po rozpadu SFRJ. Soustředí se zejména na roli institucí, které zde mají zasahovat do regionální spolupráce, a na důvody, které přiměly místní i externí aktéry tyto instituce vytvořit.

Úvodní kapitola zasazuje regionální spolupráci do teoretického kontextu nového regionalismu (*new regionalism*, NR). Teoretický základ nového regionalismu vychází

⁵ Jako technický termín pro Západní Balkán se často používá označení: (7 – 1, + 1).

⁶ O ochraně civilního obyvatelstva a nedostacích intervenční politiky viz např. autorův starší text, Jan Šindelář, „Bezpečné oblasti OSN v občanské válce v Bosně a Hercegovině v letech 1993-1995“, (Bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2009).

především z téměř dvacetileté práce týmu expertů pod vedením Björna Hettneho a Frederika Söderbauma, kteří se otázkou regionalismu, tedy vznikem regionů, zabývají v rámci výzkumného záměru Institutu komparativních regionálních integračních studií Univerzity Spojených národů v belgických Bruggách (*United Nations University - Institute on Comparative Regional Integration Studies*, UNU - CRIS).⁷ Přestože je regionalismus ovlivňován širokým spektrem ekonomických, společenských a politických sil, tato práce sleduje především jeden aspekt regionalismu, a to politickou spolupráci zemí Západního Balkánu. Středem pozornosti je tedy spolupráce aktérů, kteří aktivně zasahují jak do politického dění v regionu samotném, tak i v jednotlivých zemích ZB. Politická spolupráce je nicméně pouze jednou z částí celého regionalismu, který je vystaven vlivu lokálních institucí, občanské společnosti či ekonomického sektoru.

Regionální spolupráce Západního Balkánu v rámci nového regionalismu je zasazena do kontextu institucionalizace tohoto procesu. Existují dva základní důvody, které nás vedou právě ke sledování institucionálního vývoje ZB: 1) Institucionalizace regionu je jedním z důkazů, že se region stává samostatným aktérem regionální spolupráce, a tím může zmenšovat napětí a spory mezi jednotlivými zeměmi či ostatními aktéry v regionu.⁸ Při užití Buzanovy a Weaverovy teorie bezpečnostního komplexu bychom mohli hovořit o jevu, kdy se aktéři přestávají vzájemně považovat za nepřátele a vzájemné spory přesouvají do veřejného života.⁹ 2) Podle Amitava Acharyi získaly instituce od konce studené války více pravomocí a mohou v určitém ohledu aktivněji zasahovat do vnitropolitických a regionálních procesů.¹⁰ Institucionalizace umožňuje snižovat riziko nebezpečí ve vzájemné spolupráci, jako je tomu v případě EU. Studium institucionalizace lze zároveň sledovat zájmy lokálních aktérů a jejich cíle v regionální politice.¹¹ Práce tudíž nebude pouze encyklopedicky popisovat parametry jednotlivých institucí, ale naopak je zasadí do současné regionální *realpolitiky*.

Ve druhé kapitole autor představí instituce a projekty, které byly od roku 1995 iniciovány na území Západního Balkánu. Kapitulu lze chronologicky rozdělit do dvou základních částí. První se zabývá prvními pěti lety, která jsou charakteristická častými

⁷ „Introduction“, United Nations University – Comparative Regional Integration Studies, <http://www.cris.unu.edu/Visiting-Researchers.108.0.html> (přístup 12. února 2012).

⁸ Barry Buzan a Ole Weaver, *Regions and Powers* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 56-59.

⁹ *Ibid.*, 45

¹⁰ Amitav Acharya a Alastair I. Johnston, „Conclusion: Institutional Features, Cooperation Effects, and the Agenda for Further Research on Comparative Regionalism“, in *Regional International Institutions in Comparative Perspective*, eds. Amitav Acharya a Alastair Johnston I. (Cambridge: University Press, 2007), 8.

¹¹ *Ibid.*, 8.

změnami a všeobecnou neuceleností v regionálním přístupu. Tato část uvede základní charakteristiky a problémy regionu, které ovlivňovaly další vývoj regionální spolupráce na tomto území. Druhá část se zabývá pro nás stěžejním časovým obdobím, které začíná rokem 1999 a trvá do současnosti. Na začátku tohoto období (tedy v roce 1999) byl totiž představen koncept Západního Balkánu a série mechanismů podporující regionální spolupráci. Tento koncept ve skutečnosti zahájil sérii procesů regionalismu, které jsou aktivní dodnes.

Známý novinář a odborník na Balkán Tim Judah kritizuje koncepci Západního Balkánu, která se podle jeho názoru přespříliš zaměřuje na oblast politické spolupráce a sám prezentuje region jako „Jugosféru“.¹² Argumentuje tím, že zejména společenské síly a společná historie v rámci jugoslávské federace jsou zodpovědné za formování regionu v této oblasti. Avšak právě v době zahájení procesu regionální spolupráce v rámci Západního Balkánu byla role občanské společnosti silně omezena. Státy ZB jsou řazeny do skupiny tzv. moderních států, které se vyznačují silnou vládou. Ta je pak hlavním rozhodovacím aktérem ve společnosti.¹³ Význam státu je tedy silnější než v případě Evropské unie, kde se hovoří o státech postmoderních, v nichž státní hranice již v určitých oblastech ztrácejí svůj význam.¹⁴ Tyto státy mají otevřenější a tolerantnější přístup ke kulturní, ekonomické a politické interakci než státy moderní.¹⁵ Postmoderní státy se sami vzdávají části své suverenity a integrity v zájmu zajištění větší prosperity i bezpečnosti. Koncept ZB se zároveň zaměřuje především na přístup shora, který prostřednictvím modernizace států směřuje k modernizaci celé společnosti. Z těchto důvodů autor práce považuje za důležitou právě analýzu politické spolupráce.

Samotná institucionalizace regionální spolupráce Západního Balkánu je sledována v posledních dvou kapitolách. Za použití kvantitativních kritérií byly na základě studia oficiálních dokumentů Evropské unie vybrány dvě instituce, které jsou nejčastěji označovány za klíčové pro rozvoj regionální spolupráce Západního Balkánu.¹⁶ Jedná se o Radu pro

¹² Tim Judah, *Good News from the Western Balkans: Yugoslavia is Dead, Long Live the Yugosphere* (London: London School of Economics and Political Science, 2009), <http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/LSEE/PDF%20Files/Publications/Yugosphere.pdf> (přístup 10. července 2011).

¹³ Barry Buzan, Ole Weaver a Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis* (London: Lynne Rienner Publishers, 1998), 44; Davor Jančić, *Serbia amidst Competing Sovereignty Claims: Balancing the Westphalian Legacy with the Political Pragmatism of European Integration* (Research Paper, Harvard University, 2009), 1-8.

¹⁴ Buzan, Weaver, Wilde, *Security*, 44.

¹⁵ *Ibid.*, 45.

¹⁶ Jedná se o jednotlivá hlášení Evropské komise o pokroku, viz Zprávy o pokroku na „Rozšíření“, Evropská komise, http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_oct_2011_cs.htm (přístup 13. února 2012). Důvod, proč se autor přiklání pouze k dokumentům EU je ten, že doktríny jednotlivých zemí ZB se k regionální politice vyjadřují velice obecně a přesně nespecifikují jejich hlavní zájmy.

regionální spolupráci (*Regional Cooperation Council, RCC*), která byla založena v roce 2008, a Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy (*South East European Cooperation Process, SECCP*), nejstarší projekt regionální spolupráce iniciovaný samotnými státy regionu.¹⁷ Pro účely této analýzy je použit Racionální model mezinárodních institucí (*The Rational Design of Internatioal Institutions, RDII*), představený Kolumbijskou univerzitou. Výhodou RDII je, že se jedná o obecný model, který je použitelný pro různé variace a modifikace regionální spolupráce. Vychází z principu, že struktura institucí je výsledkem (i)racionálního chování všech zúčastněných aktérů. Struktura instituce tím odráží skutečný zájem těchto aktérů reagovat na určitý problém či potřebu, v našem případě v regionu. RDII přitom stanovuje pouze základní kritéria, která se mohou dále volně aplikovat na regionální proces.

Cíl práce

Studium nového regionalismu se kromě teoretického přístupu věnuje i komparativní analýze regionů po celém světě.¹⁸ Současná komparativní studia nového regionalismu se však případem Západního Balkánu dosud zabývala zcela minimálně. Známý teoretik Barry Buzan tak např. Západní Balkán nepovažuje za samostatný region, ale za součást velkého evropského regionu.¹⁹ Sám Björn Hettne v devadesátých letech tvrdil, že pro něj Balkán jako region vůbec neexistuje.²⁰ Částí odborné veřejnosti je ZB považován za pouhý politický projekt, který byl iniciován silami mezinárodního společenství.²¹ Na Západní Balkán tedy často není nahlíženo jako na samostatný region, ale pouze na jakýsi umělý konstrukt Evropské unie, a tím je ve skutečnosti vyloučen z diskursu nového regionalismu. Z tohoto důvodu postrádáme cenné podklady pro sledování procesu regionalismu v této části Evropy či pro komparaci Západního Balkánu s dalšími regiony.

¹⁷ Oficiální dokumenty EU překládají SEECP a RCC do českého jazyka v podobě - proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy, resp. rada pro regionální spolupráci. I v tomto případě autor upřednostňuje užití kapitálek. Užití malých písmen by znamenalo, že se jedná o obecnou spolupráci zemí jihovýchodní Evropy, v případě RCC o běžná setkání. SEECP a RCC však mají své pevné stanovy a členy, a tudíž jsou Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy a Rada pro regionální spolupráci oficiálními názvy projektů regionální spolupráce.

¹⁸ Blíže jednotlivé kapitoly Marry Farrell et al., eds., *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice* (London: Pluto Press, 2005).

¹⁹ Buzan nicméně používá regiony pouze jako předmět pro analýzy securitizace a desecuritizace ve světě, tzv. bezpečnostní komplexy (*security complexes*). Ve své knize *Region and the Powers* Buzan hovoří o regionu Balkán, který je součástí regionu EU-Evropa. Blíže Barry Buzan a Ole Weaver, 377-396.

²⁰ Björn Hettne, „The New Regionalism and the Balkans“, in *EU Enlargement: Yugoslavia and the Balkans*, ed. Jelica Minić (Belgrade: European Movement in Serbia, 1997), 25-37.

²¹ Iva Martinović, „Da li je koncept Zapadnog Balkana prevaziđen?“, *Radio Slobodna Evropa*, 18. března 2012, http://www.slobodnaevropa.org/content/propast_koncepta_zapadnog_balkana/24519321.html (přístup 18. března 2012).

Auto této práce se shoduje s většinovým názorem, že projekt ZB je politickým konstruktem iniciovaným na základě tlaku externích sil. Přesto argumentuje, že to není důvod pro jeho vyloučení z nového regionalismu. Naopak dokazuje, že Západní Balkán ve skutečnosti splňuje základní charakteristiky nového regionalismu a je slučitelný s tímto globálním jevem.

V případě této studie je sledována role regionálních institucí na lokálních procesech regionalismu. Nikolas Tsardanidis tvrdí, že současná institucionalizace Západního Balkánu neumožňuje rozvoj jeho regionalismu.²² Je přesvědčen, že právě její nízká míra je důkaz nezájmu místních aktérů aktivně se podílet na regionalismu.²³ Analýzou institucionalizace a procesů regionální spolupráce na území Západního Balkánu však lze prokázat její (ne)efektivitu. Otázkou je, nakolik je tato efektivita omezena specifiky místních aktérů a doposud nevyřešených sporů v regionu. Získáváme tak představu, nakolik je vliv externích aktérů stále přítomný na Západním Balkáně.

V neposlední řadě umožní výsledná analýza odpovědět na otázku, jak je ve skutečnosti účinná politická spolupráce zemí Západního Balkánu. Regionální média i politici ZB a představitelé EU pějí chválu na institucionalizaci regionální spolupráce.²⁴ O SEECF se vyjadřují jako o „hlasu“ jihovýchodní Evropy, zatímco Radě pro regionální spolupráci je přičítána její kapacita pro vedení a organizování regionální spolupráce. V pravidelných hlášeních Evropské unie je práce těchto institucí a zapojení zemí Západního Balkánu v jejich strukturách hodnoceno pozitivně. Z těchto dokumentů však nelze vyčíst skutečné schopnosti a možnosti regionální spolupráce, kapacity regionálních institucí i roli místních politických elit.²⁵ Regionalismus Západního Balkánu zároveň nelze vnímat samostatně, ale je ho nutné začlenit jak do širšího kontextu evropské integrace, tak do politiky jeho sousedů.

²² Charalambos Tsardanidis, „New Regionalisms in South Eastern Europe: The Case of South-Eastern European Cooperation Process (SEECF)“, Presented on *Restructuring Stability and Development in Southeastern Europe*, Volos, 1. – 3. červen 2001, 10.

²³ Ibid., 493.

²⁴ Pro srov. „Lagumdžija: Pristali smo da igramo igru u okviru ustavnog okvira“, *Nezavisne novine*, 17. května 2012; „Predsjednik Crne Gore u Tirani: Regionalna saradnja stabilizuje region“, *Pobjeda*, 4. května 2012, <http://www.pobjeda.me/2012/05/04/predsjednik-crne-gore-u-tirani-regionalna-saradnja-stabilizuje-region/> (přístup 4. května 2012); „Ministri o regionalnoj saradnji“, Radio-televizija Srbije, 31. ledna 2012, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Politika/1036518/Ministri+o+regionalnoj+saradnji.html> (přístup 2. února 2012) či Dragan Đukanović, „Spoljnopolitičke orijentacije država Zapadnog Balkana: uporedna analiza“, *Međunarodna politika i međunarodni odnosi* (2010): 295-313.

²⁵ Viz jednotlivé Zprávy o pokroku na „Rozšíření“, Evropská komise, http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key_documents/reports_oct_2011_cs.htm (přístup 13. února 2012).

Výsledek předkládané analýzy proto bude důležitým zdrojem pro další výzkum regionalismu Západního Balkánu, zejména v oblasti ekonomické a občanské spolupráce v regionu. Současně se jedná o cenný pramen pro další komparativní studie na téma regionalismu ve světě, ale i institucionalizaci nového regionalismu. V neposlední řadě je jednou z ojedinělých studií, kterou lze použít pro nově se rozvíjející směr regionalismu, který se zabývá použitím konceptu regionalismu v postkonfliktním prostředí (*peace regionalism*).²⁶

Zdroje

Teoretický základ vychází z obecné literatury o novém regionalismu a několika komparativních studií, které srovnávají regionální procesy ve světě. Základem pro studium nového regionalismu je řada publikací výzkumného záměru UNU, zejména *Globalism and the New Regionalism a Global Politics of Regionalism: Theory and Practice* a *Globalism and The New Regionalism*.²⁷ Tyto studie, zpracované pod vedením Björne Hettneho a Friedricha Söderbauma, shrnují teoretický základ k novému regionalismu a aplikují jej na několik případových studií. Oba badatelé se nejvíce zasloužili o vytvoření základního teoretického přístupu, který sleduje procesy nového regionalismu. Hettne je zároveň jedním z mála teoretiků, kteří se přímo zabývali regionalismem na Balkáně.

Nepostradatelnou studií regionálních organizací v kontextu nového regionalismu je *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective*.²⁸ Amitay Acharya se spolu s Alastairem Johnstonem a jeho týmem zabývají vlivem regionálních institucí na průběh a vývoj regionalismu v konkrétních případech. Jejich publikace sleduje institucionální strukturu na základě kritérií definovaných Kolumbijskou univerzitou v rámci tzv. Racionálního modelu mezinárodních institucí,²⁹ který lze aplikovat na jakýkoliv model regionální spolupráce.

Většina sekundární literatury, která se zabývá otázkou regionální spolupráce Západního Balkánu, je spíše narativního typu a postrádá konkrétní teoretický přístup. Hlavními centry výzkumu balkánského regionalismu jsou britské univerzity Oxford a Londýnská škola

²⁶ „Regionalism and the Emerging (Intrusive) World Order: Sovereignty, Autonomy, Identity“, Center for Peace and Development Studies, <http://www.cpdindia.org/regionalism.htm> (přístup 2. února 2012).

²⁷ Björn Hettne et al., eds., *Globalism and The New Regionalism*, London: Macmillan Press LTD, 1999 a Marry Farrell et al., eds., *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice* (London: Pluto Press, 2005).

²⁸ Amitay Acharya et al., eds., *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective* (Cambridge: University Press, 2007).

²⁹ Barbara Koremenos, Charles Lipson a Duncan Snidal, „The Rational Design of International Institutions“, in *The Rational Design of International Institutions*, eds. Barbara Koremenos, Charles Lipson a Duncan Snidal (Cambridge: Cambridge University Press, 2001), 1-40.

ekonomie a politických věd (*London School of Economics and Social Science*), které mají specializované výzkumné programy se zaměřením na problematiku regionální spolupráce v kontextu poválečné rekonstrukce a integrace zemí ZB do Evropské unie. Dimitar Bechev z Oxfordské univerzity zpracoval jednu z ojedinělých knižních publikací, které se zabývají regionální spoluprací zemí ZB a jejich sousedů v rámci nového regionalismu. Středem pozornosti jeho výzkumu je vliv sociálního a politického konstruktivismu, který stál za vznikem regionu. Blíže se zajímá o politické síly, které stojí v pozadí tohoto procesu.

Otázce regionální spolupráce se věnují i autoři ze samotného regionu. Rozsáhlou studii vypracovala například současná ředitelka vládního odboru pro integraci Republiky Srbsko Milica Delević, která se již více než deset let odborně i profesně věnuje procesu regionální spolupráce.³⁰ Zástupce ministra zahraničních věcí Republiky Srbsko Miloš Lopandić představuje objemný text *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*.³¹ Tato publikace velice obšírně a chronologicky popisuje veškerý vývoj regionální spolupráce na Západním Balkáně a pečlivě se zabývá jejími technickými parametry. Oba autoři podávají přehledný výčet událostí, zcela však opomíjejí teoretický kontext a (s ohledem na své úřednické pozice) i kritickou reflexi jednotlivých nedostatků regionální spolupráce.

Pro účely samotného výzkumu institucionalizace regionální spolupráce bylo zapotřebí velké množství oficiálních dokumentů o činnosti SEECP, RCC, Paktu stability a Evropské unie.³² Díky digitální archivaci jsou veškeré informace a dokumenty u všech zkoumaných institucí snadno dostupné. Mezi ostatní použité primární prameny patří i několik pamětí sepsaných diplomaty a politiky, kteří se přímo podíleli na utváření rámce regionální spolupráce na Západním Balkáně. O vývoji procesu regionální spolupráce Západního Balkánu důkladně hovoří autobiografická kniha zvláštního představitele Paktu stability pro

³⁰ Milica Delević, „Regional Cooperation in the Western Balkans“, *Challiot Papers*, č. 104 (2007): 1-115, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp104.pdf>, (přístup 28. března 2011).

³¹ Duško Lopandić a Jasminka Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu* (Evropski pokret Srbija: Beograd, 2010).

³² Základní dokumenty SEECP lze získat na stránkách Ministerstva zahraničních věcí Chorvatské republiky <http://www.mvep.hr/seecp/>. Další informace o činnosti SEECP lze získat na stránkách ministerstev zahraničí jednotlivých předsedajících států: Moldavska <http://www.chairmanship.mfa.md/south-east-european-cooperation-process/>; Černé Hory <http://www.mip.gov.me/en/index.php/SEECP-Press-releases/>; http://www.mfa.gov.tr/south-east-european-countries-cooperation-process_seecp_en.mfa; Rumunsko <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=430>. Dokumenty a informace o RCC jsou dostupné na oficiálních stránkách www.rcc.int. Materiály k činnosti Paktu Stability se nacházejí na stále aktivních oficiálních stránkách Paktu stability, <http://www.stabilitypact.org/>. V případě Evropské unie se jedná o jednotlivá hlášení Kanceláře komisaře Evropské unie pro rozšíření http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_oct_2011_cs.html.

jihovýchodní Evropu Erharda Buseka *From Stability Pact to Integration*.³³ Výzkum je dále doplněn i strukturovanými rozhovory s oficiálními představiteli Srbska, Turecka, Slovenska, České republiky a nevládního sektoru, kteří mají zkušenosti s prací Rady pro regionální spolupráci a Procesem spolupráce zemí jihovýchodní Evropy. Zvláště přínosný byl rozhovor se zástupkyní generálního tajemníka Rady pro regionální spolupráci Jellicou Minić, která odpovídala na otázky v souvislosti s vnitřní politikou RCC a účastí Kosova v rámci regionální spolupráce. Pro svůj subjektivní charakter, vlastní těmto zdrojům, jsou ale informace z rozhovorů brány pouze jako podpůrné, resp. ilustrativní.

³³ Busek Erhard a Björn Kühne, eds., *From Stability Pact to Integration: The Stability Pact For South Eastern Europe* (Wien: Böhlau, 2010).

1. Nový regionalismus

1.1 Význam regionů po studené válce

Studená válka skončila ve znamení radikální změny globálního mocenského uspořádání. Podle slov Louise Fawcetta bylo ukončeno bipolární rozdělení světa, což umožnilo jednotlivým státům zasahovat samostatněji do mezinárodních vztahů.³⁴ Přestože nelze hovořit o univerzálním jevu, pravdou je, že aktéři mezinárodních vztahů byli od té doby vystaveni menšímu tlaku a zájmu světových velmocí než v předchozích dekadách.³⁵ Uvolněný prostor tak jednotlivým státům (ale i jiným účastníkům mezinárodních vztahů) poskytl možnost lépe a intenzivněji prosazovat své lokální zájmy. Na počátku devadesátých let minulého století tudíž byly nastaveny vhodné podmínky k tomu, aby do mezinárodních vztahů mohly vstupovat také regiony jako samostatní hráči. Můžeme tedy hovořit o výskytu tzv. regionalismu, jevu, při kterém státy a nestátní aktéři spolupracují a koordinují společnou strategii v určité teritoriální jednotce (*unit*), regionu.³⁶

Regionalismus bývá poprvé zmiňován v souvislosti s poválečnou obnovou Evropy, kdy jednotlivé státy prohlubovaly vzájemnou spolupráci v určitých oblastech, jako např. obraně či vybraných hospodářských odvětvích. Tato první vlna regionalismu, též nazývaná starým regionalismem (*old regionalism*), je spojována s počátkem ekonomické integrace západoevropských zemí v 50. a 60. letech dvacátého století. Regionalismus, nejčastěji zaměřený na bezpečnostní spolupráci, se rozšířil i do ostatních částí světa.³⁷ Zejména v Evropě panovalo přesvědčení, že propojování národních trhů a prohlubování vzájemné závislosti zabrání dalšímu válečnému konfliktu.³⁸ Tuto euforii vystřídal pesimismus nadcházejících dvou desetiletí, kdy praxe potvrdila, že v mnoha případech státy nedokáží spojit národní zájmy s regionálními. Björn Hettne dodává, že v atmosféře probíhající studené

³⁴ Louise Fawcett, „Regionalism from an Historical Perspective“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Mary Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 29.

³⁵ Někteří autoři uvádějí, že útoky z 11. září 2001 v USA částečně tyto tendence zbrzdily. Tzv. boj proti terorismu je důkazem unilaterální politiky USA, která znemožňuje prosazovat v určitých oblastech samostatnou politiku místních států. Autoři jsou přesto přesvědčeni, že se jedná spíše o výjimku potvrzující pravidlo. Více Björn Hettne, „Regionalism and World Order“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Mary Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 269–286.

³⁶ Fawcett, „Regionalism from an Historical Perspective“, 23.

³⁷ Organizace typu Bagdádský pakt, Arabská liga, Balkánský Pakt či Organizace jihoasijské smlouvy. Jednotlivé příklady viz Amitay Acharya et al., *Crafting Cooperation*, 8-12.

³⁸ Brigid Gavin a De Philippe Lombaerde, „Economic Theories of Regional Integration“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Mary Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 71.

války lze hovořit pouze o tzv. quasi-regionech, které pouze reprodukovaly bipolární rozdělení světa.³⁹

1.2 Teorie nového regionalismu

Díky geopolitickým změnám po skončení studené války se setkáváme se zcela novými a doposud nevyužitými příležitostmi pro další interakci uvnitř regionů. Převládá názor, že soudobý regionalismus je mimo jiné jedním z hlavních fenoménů globalizace, tedy procesu, v němž klesá význam geografických vzdáleností (rozumějme hranic) a naopak se zvyšuje propojenost a závislost světa založená na jednotlivých událostech.⁴⁰ Zpočátku byl tento fenomén výrazný zejména v hospodářské sféře, když liberalizace světového trhu nabourávala autoritu státu. Ekonomičtí aktéři nemuseli své zájmy tolik přizpůsobovat politice národních států a za účelem maximalizace zisků operovali na mezinárodním trhu. Do hry se tak dostali vedle státu také i nadnárodní obchodní společnosti, zájmové skupiny či neziskový sektor, popřípadě i jednotlivci. Regionalismus tak mohl být více iniciován zdola a nebyl závislý výlučně na státní moci.⁴¹

Jeden z nejvýznamnějších teoretiků v oblasti regionalismu Björn Hettne vysvětluje, že nové prostředí poskytlo prostor pro další typy regionalismů, které navazovaly na regionalismus starý.⁴² Hlavními faktory byly již zmíněný oslabený vliv světových velmocí na politiky jednotlivých států a rostoucí zapojení nestátních subjektů do mezinárodních vztahů. Tyto zásadní kvalitativní změny vedly akademickou sféru k tomu, že o něm začala hovořit jako o novém regionalismu.⁴³

Na NR lze samozřejmě nahlížet z pohledu jednotlivých společenských disciplín - sociologie, historie, ekonomie atd. V případě mezinárodních vztahů zasazují jeho jednotlivé směry nový regionalismus do svého kontextu, čímž v zásadě opomíjejí základní atributy regionalismu. Neorealisté nahlízejí na tento jev zejména z pohledu států, naopak neoliberalisté se téměř výhradně drží ekonomických důvodů. Konstruktivisté naopak často opomíjejí externí

³⁹ Björn Hettne, „The New Regionalism: A Prologue“, in *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne et al. (London: Macmillan Press LTD, 1999), xv.

⁴⁰ Eva Cihelková a kol., *Regionalismus a multilateralismus: základy nového světového obchodního řádu?* (Praha: C. H. Beck, 2010), 4.

⁴¹ Více V. Yrynen Raimo, „Regionalism: Old and New“, *International Studies Review* 5, č. 5 (2003): 25-51.

⁴² Odborná veřejnost vede rozsáhlou debatu, zda-li je regionalismus stavebním kamenem, či naopak překážkou procesu globalizace (*stepping stone vs. stumbling block debate*). Více Björn Hettne, „Regionalism and World Order“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 44.

⁴³ O hlavních rozdílech mezi starým a novým regionalismem Björn Hettne, András Inotai a Osvaldo Sunkel, eds., *Globalism and the New Regionalism* (London: Macmillan Press LTD, 1999), 1-155, 228-250.

vliv a hlubší globální kontext regionální interakce.⁴⁴ Objektivní analýza NR však vyžaduje komplexní přístup, který nabízí tzv. Teorie nového regionalismu (*Theory of New Regionalism*, TNR). Tento směr definuje NR jako multidisciplinární a multidimenzionální jev, který v různé míře zahrnuje ekonomické, kulturní, politické a sociální aspekty.⁴⁵ Lze tedy říci, že se jedná o dynamický proces, který je neustále ovlivňován a korigován externími (ekonomickými, sociálními, bezpečnostními, kulturními) faktory.

1.3 Definice regionu

Regionalismus je širokým pojmem, který popisuje spektrum procesů v regionech.⁴⁶ Lze si pod ním představit tendenci určitých aktérů sdružovat se chtěně či nechtěně v regionálních uskupeních s cílem rozvíjet či zajišťovat společné zájmy. O regionalismu lze tedy hovořit jako o celosvětovém jevu, stejně jako např. o regionalismu v Africe, pod kterým si je možno představit jakýkoliv proces utváření regionů.⁴⁷

Konkrétní procesy, které mají formovat určitý region, se nazývají regionalizací.⁴⁸ Jedná se o otevřený proces, který je závislý na interakci jednotlivých subjektů (občanská společnost, prostředí, politické instituce, ekonomický sektor) v regionu.⁴⁹ Regionalizace se často účastní i nestátní aktéři, četné zájmové skupiny či nevládní organizace apod. Hettne hovoří o procesu rostoucí regionotvorby (*regioness*),⁵⁰ při kterém se region zároveň odlišuje od svého okolí. Jelikož se jedná o lidský projekt, tato soudržnost může i klesat či zcela vymizet.⁵¹ Rostoucí

⁴⁴ Jednotlivými přístupy k NR se zabývá Frederik Söderbaum a Timothy M. Shaw, *Theories of New Regionalism* (London: Macmillan Palgrave, 2003).

⁴⁵ Do roku 2005 se používal termín „přístup k novému regionalismu“ (*New Regionalism Approach*, NRA). Vycházel ze stejných poznatků jako současná teorie. Hlavní rozdíl byl zejména v přístupu samotných autorů, kteří NRA vnímali pouze jako soubor několika proměnných kritérií, která lze volně aplikovat na proces regionalismu. Hettne a Söderbaum, „New Regionalism Approach“, *The Asrudian Center: International Politics, IR Theory, Economics, Philosophy*, <http://asrudiancenter.wordpress.com/2009/03/02/the-new-regionalism-approach/> (přístup 17. prosince 2011).

⁴⁶ Andrew Hurrell, „Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics“, *Review of International Studies* 21 (1995): 331-332.

⁴⁷ *Ibid.*, 333.

⁴⁸ Mary Farrell, „The Global Politics of Regionalism“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Mary Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 8.

⁴⁹ Helge Hveem zdůrazňuje, že je třeba rozlišovat mezi regionalismem a regionalizací. Ne každý regionalismus může vyvolat regionalizaci. Helge Hveem, „The Regional Project in Global Governance“, in *Theories of New Regionalism*, eds. Frederik Söderbaum a Timothy M. Shaw (London: Macmillan Palgrave, 2003), 87.

⁵⁰ Autor používá překlad Ladislava Cabady anglického slova *regioness*. Ladislav Cabada et al., *Evropa regionů* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2009), 11.

⁵¹ Hettne ve své práci hovoří o pěti stupních soudržnosti: 1) Region jako geografická jednotka; 2) Region jako sociální systém, kde dochází k různým vztahům mezi sociálními skupinami; 3) Organizovaná regionální

soudržnosti je naopak dosaženo v momentě, kdy je geografické území transformováno z pasivního objektu na aktivní subjekt. Frederick Haggard podmiňuje zahájení regionalizace vyspělostí státu: čím nižší vyspělost, tím nižší zájem o spolupráci.⁵² Výsledný produkt tohoto procesu, region,⁵³ je určitým lidským konstruktem, který teoretik Iver Neumann srovnává s Andersonovou teorií o „společenství v představách“ (*imagined communities*).⁵⁴ Podle Michaela Bankse jsou regiony tím, čím politici a lidé chtějí, aby byly.⁵⁵ Regiony nejsou přirozenou jednotkou, ale jsou součástí probíhajícího a nekončícího procesu regionalizace, při kterém jsou konstruovány, dekonstruovány a rekonstruovány. Hranice regionů jsou tak otevřené změně, závislé na politickém či společenském rozhodnutí. Přestože nevládní aktéři stále výrazněji zasahují do procesu regionalizace, pravdou je, že v současné době převažují regiony jako politické konstrukty. Státy tak nejčastěji stojí na začátku procesu regionalizace.⁵⁶

Jednotlivé přístupy sociálních věd se liší v argumentaci, proč dochází k regionalizaci a jaké jsou hlavní příčiny vývoje regionů. Ve stručnosti lze konstatovat, že hlavním motorem regionalizace jsou rozdílné reakce regionálních aktérů v regionu, kteří odpovídají na externí a interní vlivy a přizpůsobují je svým zájmům.⁵⁷ Aktéři jsou na sobě vzájemně závislí (*interdependent*) v určitých ohledech (obchod, bezpečnost či identita), které je dále zavazují k rostoucí spolupráci.⁵⁸ Může se jednat např. o určité historické a kulturní vazby, které nutí jednotlivé aktéry vymezit se společně vůči okolí. Důvodem mohou být i geopolitická či ekonomická závislost. Regionalizace může také probíhat pouze v jedné konkrétní zájmové oblasti, např. v posilování ekonomických vazeb. Region tedy nelze definovat pouze společnou kulturní identitou.⁵⁹ Jak již bylo uvedeno, regionalismus i regionalizace prakticky postrádají

spolupráce; 4) Region jako občanská společnost; 5) Region jako samostatný subjekt, s vlastní identitou. Více Björn Hettne, „Regionalism and World Order“, 12.

⁵² Důležitá je úroveň politického pluralismu, ekonomického vývoje, rozvinuté občanské společnosti apod. Hveem, „The Regional Project in Global Governance“, 107.

⁵³ Odvozené od latinského slova *regio*, směr, a slovesa *rego*, vládnout či hýbat.

⁵⁴ Autor srovnává regionalismus s národní myšlenkou. Tvrdí, že se tyto procesy mohou i vzájemně prolínat. Uvádí příklad Ilyrského hnutí v 19. století na území Chorvatska. Iver B. Neumann, „A Region - Building Approach to Northern Europe“, *Review of International Studies* 20, č. 1 (1994): 72.

⁵⁵ Michael Banks, „System Analysis and the Study of Regions“, *International Studies Quarterly* 13, č. 4 (1969), 338.

⁵⁶ Neumann upozorňuje, že regionalizace může probíhat i bez státního vlivu. Uvádá příklad nordické společnosti, která z velké části není závislá na politické spolupráci. Neumann, „A Region - Building Approach to Northern Europe“, 59.

⁵⁷ Neumann hovoří o tzv. vnějším (*inside-out*) a vnitřním (*inside-in*) principu. Jednotlivé teorie upřednostňují jednu z těchto dvou koncepcí. Právě TNR kombinuje oba tyto přístupy. *Ibid.*, 72.

⁵⁸ Nye tuto závislost dále definuje jako vzájemnou závislost, kdy změna v jednom státě ovlivní změnu u druhých států. Robert O. Keohane a Joseph S. Nye, „Power and Interdependence“, *Survival* 15, č. 4 (1973): 160.

⁵⁹ Wight tvrdí, že se žádné státní systémy (*state-system*) nemohou realizovat bez určité úrovně kulturní jednoty jejich členů. Neumann naopak argumentuje tím, že je na politicích, aby dokázali kulturní blízkost mezi

jakékoliv hranice. Kromě mezistátní úrovně (regionalismus) může spolupráce probíhat i na úrovni jednotlivých států nebo mezi regiony navzájem (interregionalismus), potažmo mezi všemi těmito jednotkami.⁶⁰

1.4 Nedostatky nového přístupu

Jako přednost regionalismu můžeme zdůraznit větší flexibilitu regionů a možnost reagovat na lokální problémy a nahrazovat tak nedostatečnou efektivitu mezinárodní spolupráce (multilateralismu) zejména v případě (ne)schopnosti mezinárodních organizací, jako např. Organizace spojených národů či Světová obchodní organizace. Členové regionu mají přirozeně více společných rysů, a tím pádem i více prostředků a možností k řešení vzájemně se střetávajících zájmů. Fawcett je nazývá enklávami reakce.⁶¹ Dlouholetým trendem v teoretickém přístupu k NR, zejména v případě TNR, je snaha překročit čistě teoretickou rovinu a zaměřit se na komparaci jednotlivých regionalismů ve světě.⁶² Výběr je však omezen a příklady z postsovětského prostoru či Balkánského poloostrova nejsou reflektovány. V případě postsovětského prostoru James Mittelman upozorňuje na tzv. degenerační regionalismus (*degenerate regionalism*), který nesleduje soudržnost regionu, ale spíše zájmy jeho nejsilnějšího člena.⁶³ Regionalismu se zde používá např. k prosazování hegemonické politiky Ruska či populistické rétoriky Alexandra Lukašenka v Bělorusku.⁶⁴

Publikace k NR často důsledně nezkoumají dva základní aspekty NR, které zároveň mohou i brzdit další prohlubování regionalismu - roli státu a vzájemnou závislost mezi aktéry

jednotlivými aktéry. Tudiž i samotná kulturní blízkost je podle něj pouhým konstruktem. Neumann, „A Region - Building Approach to Northern Europe“, 57; Martin Wight, *Systems of States* (Leicester: Leicester University Press, 1977), 46.

⁶⁰ Makroregionalismus – mezi státy (Evropská Unie, Organizace Severoatlantické smlouvy, Společenství Frankofonie); Mikroregionalismus – uvnitř státu(ů) či státní jednotky (Kurdistán, Černé moře); Sub(Mezo)regionalismus – kombinace předchozích dvou kategorií. Za další příklad mikroregionů lze uvést tzv. euroregiony, které vznikají nejčastěji na pomezí dvou či více států. Nejznámější příklad subregionů najdeme v jihovýchodní Asii, tzv. trojúhelníky rozvoje (*growth triangles*). Více Frederik Söderbaum, „Exploring the Links Between Micro-Regionalism and Macro-Regionalism“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 91.

⁶¹ Fawcett, „Regionalism from an Historical Perspective“, 34.

⁶² O TNR blíže Mary Farrell, Björn Hettne a Van Luk Langenhove, eds., *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*. (London: Pluto Press, 2005).

⁶³ James H. Mittelman, „Rethinking the New Regionalism in the Context of Globalization“, in *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne et al. (London: Macmillan Press LTD, 1999), 36.

⁶⁴ Wojcieh Konoczuk, *The Failure of Integration. The CIS and other International Organisations in the Post-Soviet Area* (Warsawa: OSW, 2007), 75.

(*interdependence*). Současná krize EU, geopolitické soupeření mezi Čínou a USA v jihovýchodní Asii či zahraniční politika Ruska poukazují nesporně na roli, kterou si státy zachovaly v novém tisíciletí. Stát je stále nejsilnějším aktérem současných mezinárodních vztahů, a tudíž i hlavním aktérem regionalismu.⁶⁵ Pravdou však je, že v porovnání se starým regionalismem sílí vliv občanské společnosti a ekonomických či jiných zájmových sfér na určité regiony.⁶⁶ Názor Percy Mistryho, že národní státy jsou přežitkem naší doby, lze tedy za současných podmínek považovat za ilusorní.⁶⁷ Na druhou stranu je NR stále mladým procesem, který bude se suverenitou státu soupeřit přinejmenším po několik dalších desítek let. Vzájemná závislost aktérů má také své limity. Společné hranice, ekonomická spolupráce, kulturní vazby či jiné společné důvody spolupráce nemusejí vždy vést k posílení regionalizace. Pokud by tomu tak bylo, Evropa by neřešila rozpad bývalé Jugoslávie v letech 1991 až 1995. Také otázku Kosova by vyřešily samotné státy Západního Balkánu. Z vnitropolitických a společenských důvodů ovšem stát často upřednostňuje národní zájmy, které mohou omezit či zcela zastavit další proces regionalizace.⁶⁸

1.5 Instituce a jejich význam

Většina teorií o NR klade hlavní důraz na interakci jednotlivých aktérů v regionu a rostoucí roli regionů v globalizovaném světě. Sledován je zejména vliv jednotlivých aktérů, nejčastěji ekonomických, a míra identity v samotném regionu, zatímco spolupráce samotných států mezi sebou zůstává často přehlížena. Část odborné veřejnosti však prosazuje názor, že regionální spolupráce či integrace států je pro regionalismus i regionalizaci zejména v počátcích stěžejní.⁶⁹

⁶⁵ Lahteenmaki a Kakonen poukazují zejména na to, že si stát zachoval monopol v bezpečnostních otázkách. Kaisa Lahteenmaki a Jyrki Kakonen, „Regionalization and its Impact on the Theory of International Relations“, in *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne et al. (London: Macmillan Press LTD, 1999), 210.

⁶⁶ Fenomémem posledních několika let je přeshraniční spolupráce v Evropě, vytvářením tzv. euroregionů. Blíže „Evaluation of Cross Border Activities in the European Union“, Euroregion, <http://www.euregio.nrw.de/links.html> (přístup 13. prosince 2011).

⁶⁷ Percy S. Mistry, „The New Regionalism“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 136.

⁶⁸ Více Andrew Hurrell, „One world? Many worlds? The Place of Region in the Study of International Society“, *International Affairs* 83, č. 1 (2007): 142.

⁶⁹ Amitav Acharya a Alastair I. Johnston, „Conclusion: Institutional Features, Cooperation Effects, and the Agenda for Further Research on Comparative Regionalism“, in *Regional International Institutions in Comparative Perspective*, eds. Amitav Acharya a Alastair Johnston I. (Cambridge: University Press, 2007), 4.

V souvislosti s TNR hovoří Söderbaum a Hettne o čtyřech hlavních silách, které podněcují regionalizaci - mezivládní regionální spolupráce a státem podporovaná regionální integrace; trh a společnost; regionální sblížení; regionální identita.⁷⁰ Regionální spolupráce a integrace, které jsou vedeny státy, je podle nich prvním krokem, který iniciuje regionalizaci. Söderbaum zachází ve svém přístupu dále a považuje regionální spolupráci a integraci za jeden ze stupňů regionotvorby, bez kterého regionalizace postrádá jakýkoliv smysl.⁷¹ Spolupráce a integrace jsou sice dva rozlišné procesy, ale je velice těžké je vzájemně oddělit, a proto často vystupují společně. Při integraci se aktéři dobrovolně vzdávají části své suverenity ve prospěch celku, zatímco během spolupráce dochází k dohodě mezi jednotlivými aktéry o určitých problémech, aniž by byl nutně ohrožen jejich mocenský monopol.⁷²

Dimitar Bechev uvádí, že se státy ubírají k regionální spolupráci v okamžiku, kdy jsou ochotny vyměnit určitý stupeň volnosti (nikoliv nutně suverenity) za větší míru praktického vlivu nad dalšími státy a management společného problému. Státy se tak dohodnou na určitých pravidlech či postupech, které jim usnadňují koordinaci společné politiky.⁷³ Lze doplnit, že regionální otázky jsou ty, které si vyžadují kolektivní a vzájemnou reakci některých nebo všech států regionu s cílem dosáhnout zisků, kterých státy dosáhnout nemohou, pokud postupují izolovaně.⁷⁴

Struktura a náplň takto vzniklých regionálních institucí tedy není v žádném případě náhodná. Praxe nasvědčuje tomu, že neexistuje ideální model pro nastavení regionální spolupráce.⁷⁵ Institucionální model se liší podle účelu a cíle regionu – ochrana suverenity jednotlivých členů bezpečnostní spolupráce, monitorování určitého problému, ochrana životního prostředí, společný obchod, kulturní vazby aj. Klíčem k úspěchu je, aby pravidla instituce definovala závazky jejích členů, a motivovala je tak k aktivní spolupráci.

⁷⁰ Hettne a Söderbaum, „New Regionalism Approach“.

⁷¹ Ve své analýze Söderbaum hovoří o třetím stupni soudržnosti, o regionu, který je organizovaný kulturně, ekonomicky, politicky či vojensky. Frederik Söderbaum a Timothy M. Shaw, „Conclusion: What Futures for New Regionalism?“, in *Theories of New Regionalism*, eds. Frederik Söderbaum a Timothy M. Shaw (London: Macmillan Palgrave, 2003), 216.

⁷² Nikki Slocum a Van Luk Langenhove, „Identity and Regional Integration“, in *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al. (London: Pluto Press, 2005), 140.

⁷³ Dimitar Bechev, *Constructing South East Europe: The Politics of Balkan Regional Cooperation* (Oxford: Palgrave Macmillan, 2011), 20.

⁷⁴ Othon Anastasakis a Vesna Bojicic-Dzelilovic, *Balkan Regional Cooperation and European Integration* (Research Paper, The London School of Economics and Political Science, 2002), 6, <http://eprints.lse.ac.uk/5706/1/policyPaper2.pdf> (přístup 25. února 2011).

⁷⁵ Yuen F. Khong a Helen E. S. Nesadurai, „Hanging Together, Institutional Design and Cooperation in Southeast Asia“, in *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective*. (Cambridge: University Press, 2007), 32-82.

Přestože instituce regionální spolupráce jsou závislé na bezpočtu proměnných faktorů (například na síle státu a jeho odhodlání spolupracovat, na stavu politiky a hospodářství, mezinárodních vztazích či regionálních kulturně-historických specifikách), může prostřednictvím analýzy existujících organizací zjistit skutečnou podobu regionální spolupráce v daném regionu a její kvalitu. V našem případě je však nutné zvolit takové parametry, které nám umožní správně pochopit režim, který si k prosazování regionální spolupráce vytvořili jednotliví aktéři.

1.6 Kritéria výzkumu

Význam mezinárodních (regionálních) organizací či institucí je často podceňován či obcházen teoriemi mezinárodních vztahů, které se zabývají zejména postavením organizací v kontextu mezinárodní politiky.⁷⁶ Pro potřeby našeho výzkumu byly vybrány základní kritéria Racionálního modelu mezinárodních institucí (*The Rational Design of International Institutions*, RDII).⁷⁷ RDII vychází z principu, že struktura institucí je výsledkem (i)racionálního jednání všech zúčastněných aktérů, kteří se shodli, že budou společně reagovat na určitý problém či závazek v regionu. RDII se zabývá faktory, které jsou pro nás klíčové, abychom pochopili, jak je regionalizace nastavena z politického hlediska.

Následující případová studie tak bude sledovat pět faktorů, zásadních pro pochopení režimu, který regionální organizace či instituce nastavují.⁷⁸ Jedná se o rozsah (*scope*), členství (*membership*), centralizaci (*centralization*), kontrolu (*control*) a flexibilitu (*flexibility*). Teoretický základ RDII vychází z předpokladu, že se všichni aktéři chovají a spolupracují racionálně ve snaze prosadit své zájmy. Kolektiv autorů pod vedením Amitaye Acharyi považuje za největší nedostatek RDII jeho přehlížení specifických vlastností jednotlivých aktérů a vynětí činnosti organizace z širšího mezinárodního a vnitropolitického kontextu.⁷⁹ Mějme na paměti, že zejména kvůli vnitropolitickým tlakům se státy často nemusejí chovat racionálně. Z těchto důvodů je práce doplněna základním přehledem o regionální spolupráci Západního Balkánu a jednotlivých aktérech v tomto prostoru. Hlavním cílem tudíž není

⁷⁶ Acharya a Johnston, „Conclusion“, 3.

⁷⁷ Barbara Koremenos, Charles Lipson a Duncan Snidal, „The Rational Design of International Institutions“, 1-40.

⁷⁸ Více Acharya a Johnston, 12-31; Koremenos, Lipson a Snidal, 1-40.

⁷⁹ Acharya a Johnston, „Conclusion“, 25.

detailně analyzovat podobu jednotlivých regionálních organizací, ale spíše získat přehled o tom, jak daná regionální organizace reflektuje celkovou spolupráci.

První kritérium se týká agendy, která definuje sektorové zaměření a pracovní náplň instituce. Organizace se může orientovat na záležitosti celého regionu, např. kolektivní bezpečnost, či naopak problémy samotných členů (úprava legislativy, ochrana lidských práv apod.). Podobu organizace do velké míry určuje její členství, které od samého počátku nastavuje míru homogenity a asymetrii dané skupiny. Toto druhé kritérium figuruje jako síť, které definuje schopnost aktérů podílet či nepodílet se na činnosti organizace. Určuje, jaké skupiny (státní či nestátní aktéři) se podílejí na spolupráci. Je důležité, aby podmínky členství v organizaci motivovaly všechny členy aktivně se podílet na určité spolupráci.

Sílu samotné instituce či organizace definuje centralizace. Ta představuje míru, do níž organizace funguje jako samostatný aktér. Jednotliví zástupci centralizací sledují efektivní monitorování závazků ostatních členů a zároveň snížení nákladů (na co). Centralizace se liší případ od případu. Může mít charakter mezivládních konferencí až po silné instituce s výkonnými pravomocemi. Instituce může mít podobu pouhého sekretariátu, který spravuje spíše otázky provozního řádu či byrokratického aparátu, ale může také zasahovat do suverenity jednotlivých států.⁸⁰ Míra centralizace se přímo projevuje v suverenitě jednotlivých členů a odpovídá na otázku, zda se členové vzdávají části své suverenity na úkor centralizace, či naopak. Centralizace je přímo podmíněna čtvrtému kritériu, a to kontrole. Tou se rozumí způsob rozhodování uvnitř organizace. Nastavení tohoto parametru tedy určí, jak přesně dochází ke kolektivnímu rozhodování. Postavení členů může být v tomto procesu rovnocenné, nebo mohou být určití členové naopak zvýhodněni (právo veta). K rozhodnutí dochází prostřednictvím centrálního orgánu, konsensem členů, či pod vlivem externího aktéra.

Posledním kritériem je míra flexibility, kterou lze definovat schopnost institucí reagovat na určité problémy či krize regionální spolupráce. Jedná se tedy o připravenost organizace přizpůsobit se novým skutečnostem. Hlavním cílem je zachovat soudržnost členů organizace a zároveň efektivnost instituce. Flexibilita v dobách krize (např. finanční) umožní členům neopustit spolupráci v případě, že dočasně nemohou dostát svým závazkům. Rozlišujeme mezi dvěma nejčastějšími typy reakce – adaptivní a transformativní. Adaptivní se nejčastěji

⁸⁰ Hovoří se o tzv. ASEAN cestě (*ASEAN Way*). Vychází z principu, který je nastaven organizační strukturou spolupráce Sdružení zemí jihovýchodní Asie (*Association of South-East Asian Nations*, ASEAN). Organizace si zakládá na respektování suverenity všech ostatních států, konsensu a principu neinterventovat do vnitřních záležitostí svých partnerů. Instituce je jakýmsi klubem suverénních států. Blíže Khong a Nesadurai, „Hanging Together“, 32-82.

rozumí tzv. únikové klausule, tzn. mechanismy, kterými členové mohou reagovat na vnitřní či vnější problémy, aniž by ohrozili své členství v organizaci.⁸¹ Transformativní reakce nutí instituci změnit svou podobu tak, aby mohla dále existovat v nových podmínkách.

⁸¹ Peter B. Rosendorff a Helen V Milner, „The Optimal Design of International Trade Institutions: Uncertainty and Escape“, in *The Rational Design of International Institutions*, eds. Barbara Koremenos, Charles Lipson a Duncan Snidal (Cambridge: Cambridge University Press 2001), 79.

2. Západní Balkán v regionálním kontextu

2.1 Překážky k regionální spolupráci

Na základě původní teorie Josepha Nye je region výsledkem reakcí různých aktérů na vzájemné potřeby a problémy.⁸² Charakter regionalismu se od začátku vyvíjí na základě specifických vlastností, zájmů a chování svých aktérů, vnitřních i vnějších. Kritéria, kterými se region nejčastěji vymezuje, mohou být tedy rozdílná.⁸³ V případě evropského kontinentu se region nejčastěji používá pro ohraničení politických a integračních procesů, jazykových oblastí, území se společnou historií, popřípadě kulturních a přírodních krajů. Otázkou je, jak klasifikovat jeden z nejmladších regionů Evropy, Západní Balkán.

Region Západního Balkánu byl vnitřně rozdělený již na počátku devadesátých let, tedy ještě před samotným utvářením. Na základě odlišného politického a ekonomického vývoje v oblasti Balkánského poloostrova lze tuto geografickou oblast rozdělit do dvou teritoriálních podskupin, které se po více než čtyři desetiletí vyvíjely nezávisle na sobě. Již na samém počátku tedy Západní Balkán nepředstavoval homogenní politický a ekonomický prostor. První část regionu se skládala z bývalých republik Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ) a její autonomní provincie Kosova,⁸⁴ zatímco v druhé části se nachází Republika Albánie.⁸⁵ Knut Solem hovoří o specifickém regionalismu v rámci SFRJ, v níž se jednotlivé republiky i provincie podílely na intenzivní ekonomické, kulturní i institucionální spolupráci.⁸⁶ V případě Albánie zavedla politika národní soběstačnosti tuto zemi po roce 1968 do naprosté politické, ale i hospodářské izolace vůči okolnímu světu.⁸⁷

⁸² Keohane a Robert, „Power and Interdependence“, 160.

⁸³ Ibid., 160.

⁸⁴ Součástí SFRJ byla i autonomní provincie Vojvodina, a přestože se nachází v regionu Západního Balkánu, narušil od Kosova* nefiguruje jako samostatný aktér v regionu. Z tohoto důvodu nesleduje tato práce vývoj Vojvodiny samostatně.

⁸⁵ Viz Nela Vlahinić-Dizdarevič, *Regional trade agreement in Southeast Europe* (Rijeka: 2004), 8.

⁸⁶ Názory na regionalismus v Jugoslávii se rozcházejí. Důležité však je, že ačkoliv se zejména po přijetí poslední ústavy v roce 1974 zintenzivnila decentralizace jugoslávské federace, míra regionalizace přesahovala dnešní stav. Více o regionalismu v Jugoslávii viz Knut E. Solem, „Croatia, Regional Cooperation, and the EU“, in *Democratic Transition in Croatia: Value Transformation, Education & Media*, eds. Sabrina P. Ramet a Davorka Matic (Texas A & M University Press: 2007), 385.

⁸⁷ Jiří Vykoukal, Bohuslav Litera a Miroslav Tejchman, *Východ - Vznik, vývoj a rozpad sovětského rozpadu 1944-89* (Praha: Libri 2000), 267.

2.1.1 Politické důsledky

Na území Západního Balkánu se po pádu železné opony nacházely státy ekonomicky a politicky slabé, které nedokázaly efektivně reagovat na společné výzvy a problémy. Příčiny lze hledat zejména v rozpadu jugoslávské federace.⁸⁸ Přejít k tržnímu hospodářství a politické pluralitě byl v porovnání s ostatními státy střední a jihovýchodní Evropy zbrzděn následkem ozbrojených střetů, ale i neúplného odpoutání od socialistických režimů, o více než desetiletí.⁸⁹ Představitelé opozičních politických hnutí či stran, které převzaly mocenský monopol od komunistické strany, pokračovaly ve vládě jedné strany a omezené demokratické pluralitě.⁹⁰ Nové státy, které vzešly z bývalé jugoslávské federace, stály před výzvou etablovat nově vzniknuvší státní instituce a vypořádat se s rozpadem státní a hospodářské unie. Přitom ale ignorovaly národnostní otázky a nedostatečně spolupracovaly s politickou opozicí a občanskou společností. Národnostně homogenní Albánie pro změnu řešila krizi vládní autority, která vyústila v roce 1997 v celkový kolaps státních institucí.⁹¹ Po celá devadesátá léta byla pro místní režimy typická nízká vymahatelnost práva, provázanost vládnoucí strany s vládními institucemi, korupce, klientelismus apod.⁹²

⁸⁸ Od roku 1991 byla země svědkem sedmi válečných konfliktů, občanských válek či státních nepokojů. Jedná se o konflikty ve Slovinsku, Chorvatsku, v Bosně a Hercegovině, Kosovu a Republice Makedonii.

V případě Albánie se uvádí tzv. krize ambasad z roku 1991 a naprostý kolaps státních institucí v Albánii v roce 1997. Více ve Steven L. Burg a Paul S. Shoup, *The War in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention* (London: M.E Sharpe, 1999); Lenard Cohen, *Serpent in the Bosom: the Rise and Fall of Slobodan Milošević* (Boulder, Colo.; Oxford: Westview Press, 2001); Lenard Cohen, *Broken Bond: Yugoslavia's Disintegration and Balkan Politics in Transition* (Westview Press, 1995); Thomas A. Emmert a Charles Ingraio, *Confronting the Yugoslav Controversies*. (West Lafayette: University Press, 2009); Sabrina P. Ramet, *Balkan Babel: the Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to the Fall of Milošević* (Boulder, Colo.; Oxford: Westview, 2002); Nebojša Popov, *The Road to War in Serbia: Trauma and Catharsis* (Budapest: Central European University Press, 2000); Laura Silber a Allan Little, *The Death of Yugoslavia* (London: Penguin, 1995); Susan Woodward, *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War* (Washington DC: Brookings Institutions, 1995); Pedro P. Ramet, *Thinking about Yugoslavia: Scholarly Debates about the Yugoslav Breakup and the Wars in Bosnia and Kosovo* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

⁸⁹ Přestože se ve všech zemích Západního Balkánu od roku 1990 postupně konaly pluralitní volby, do roku 2000 byla typická vláda jedné strany, která byla úzce napojena na vládní instituce. Od toho se také odvíjela podoba privatizace a liberalizace obchodu. O počátku demokratické transformace na Balkáně více v Jasna Dragović-Soso, *Saviours of the Nation: Serbia's Intellectual Opposition and the Revival of Nationalism* (London: Hurst, 2002).

⁹⁰ O politickém vývoji jednotlivých zemí ZB blíže International Crisis Group, „After Milošević: a Practical Agenda for Lasting Balkan Peace“, *International Crisis Group Europe Report*, č. 108 (2001), <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/Balkans%201.pdf> (přístup 10. května 2010).

⁹¹ Jednalo se o bezprostřední reakci na kolaps pyramidových bank či záložen, které připravily velkou část albánského obyvatelstva o jejich úspory. Krizi však předcházely i několikaleté autoritativní praktiky vlády Sali Berishi a zájmy vládních činitelů v pyramidových hrách. Občanské nepokoje vyústily ve vyrabování vojenských skladů, kolaps státních institucí i rozpad bezpečnostních složek, zejména armády. O této problematice více James Pettifer a Miranda Vickers, *The Albanian Question* (Palgrave MacMillan: New York, 2007).

⁹² Miroslav Hadžić, „Moderatori nasilja - skrivena strana yu-rata“, in *Nasilno rasturanje Jugoslavie: uzroci, dinamika, posledice*, ed. Miroslav Hadžić (Beograd, 2004), 136.

Politická slabost místních režimů se neprojevovala pouze na domácí scéně, ale měla i svůj regionální přesah. Státy bývalé Jugoslávie mezi sebou zavedly vízové styky a v některých případech dokonce odmítaly uznat nezávislost sousedního státu, popřípadě navázat vzájemné diplomatické vztahy.⁹³ Již pouhé zavedení nových státních hranic v rozsahu přes tři tisíce kilometrů bylo zcela novým fenoménem.

2.1.2 Ekonomické důsledky

Následky válečného konfliktu se nevyhnuly ani ekonomickému sektoru. Jednotlivé země byly zasaženy válečnou destrukcí, sankcemi, odlivem inteligence, přesídlením obyvatelstva a samozřejmě naprostým nezájmem zahraničních investorů o trh v regionu.⁹⁴ Pouze pro představu lze uvést údaje Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Podle jejich dat zaostávaly státy ZB (s výjimkou Albánie) ještě v roce 2005 za svým HDP z roku 1989.⁹⁵

Přímý dopad destabilizace devadesátých let se týkal i regionálního trhu, zejména na území bývalé Jugoslávie. Podle údajů Milice Uvalić se Albánie izolovala od západobalkánského trhu již v šedesátých letech minulého století.⁹⁶ Ve stejném období naopak došlo k růstu integrace obchodu jugoslávských republik. Přední světový ekonom Vladimir Gligorov je toho názoru, že i přes rostoucí politickou decentralizaci Jugoslávie se společný trh naopak nadále integroval.⁹⁷ Všechny republiky a provincie byly bez výjimky více orientovány na domácí trh nežli na vývoz do zahraničí.⁹⁸ Rozpad regionálního obchodu nebyl zapříčiněn pouze válečnou destrukcí, ale jak dodává Uvalić, i nevolí místních politických elit ke

⁹³ Do roku 2001 nenavázaly SRJ a Albánie diplomatické vztahy. Srbsko a BaH navázaly diplomatické vztahy roku 2000. Zároveň každý ze států bývalé Jugoslávie odmítal uznat SRJ jako nástupnický stát bývalé Jugoslávie. Tato otázka byla vyřešena až smluvně v roce 2001. Nacionalni konvent o Evropskoj Unii, *Regionalna saradnja i međunarodne obaveze: analize i preporuke* 2010, 9-15.

⁹⁴ Viz International Crisis Group. „After Milošević“, 3-30.

⁹⁵ Albánie zvýšila svůj HDP proti roku 1989 poprvé až v roce 2001. Chorvatsko pak po roce 2005 a Republika Makedonie v roce 2008. V roce 2011 dosahovala Černá hora 90 %, Srbsko 70 %, BaH 82 % HDP z roku 1989. Údaje pro Kosovo nejsou dostupné. European Bank for Development and Reconstruction, *Transition Report 2011: Crisis and Transition: The People's Perspective* (London: EBRD 2011), 78.

⁹⁶ Milica Uvalić, *Regional Cooperation in Southeastern Europe* (Research Paper, University of Perugia, 2000), 4-6, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.195.1151> (přístup 17. dubna 2012).

⁹⁷ Vladimir Gligorov, „Prospects for Further (South) Eastern EU Enlargement: Form Divergence to Convergence“, *Global Development Network Southeast Europe* (The Vienna Institute for International Economic Studies, 2003), 19, <http://econpapers.repec.org/paper/wiibpaper/default1.htm> (přístup 14. dubna 2011).

⁹⁸ Uvalić dodává, že od sedmdesátých let jugoslávské republiky a provincie zahájily diverzifikaci svého průmyslu. Toto rozhodnutí nemělo v krátkodobém měřítku vliv na obchodní výměnu, ale v dlouhodobé rovině se projevilo jako problematické pro nastartování regionálního obchodu. Státy měly velice podobnou hospodářskou strukturu, a tedy omezený prostor vzájemné spolupráce. Uvalić, *Regional Cooperation in Southeastern Europe*, 4.

spolupráci se svými regionálními partnery.⁹⁹ Region byl vystaven nedobrovolné ekonomické diverzifikaci (*involuntary trade diversion*), jež se projevovala zaváděním protekcionistické politiky, poškozením tradičních dopravních tras, obchodními blokádami a svévolným zasahováním autokratických režimů do domácího trhu.¹⁰⁰

Specifikem regionu byly i nezdravé vztahy zejména v oblasti tzv. daytonského trojúhelníku - Chorvatska, Srbska a BaH. Záhřeb a Bělehrad využívaly ještě několik let po uzavření Daytonské dohody v roce 1995 svého vlivu na vývoj v entitách BaH, Federaci Bosny a Hercegoviny (FBH) a Republiky srbské (RS).¹⁰¹ Tento stav citelně omezoval a nadále omezuje suverénní postavení centrálních orgánů v Sarajevu.¹⁰² Tento vztah nezpůsobil pouze závislost entit na přísunu finančního kapitálu z Chorvatska, resp. Srbska, ale entity se staly terčem finančních zájmů režimů, které využily slabost místní ekonomiky a tím znemožnily její zdravou obnovu. Gligorov tento vztah definuje termínem *etnická ekonomika*.¹⁰³

2.2 Přístup Evropské unie

Do pádu autoritativních režimů a urovnání ozbrojených konfliktů byla otázka regionalizace zcela druhořadá. Naopak lze hovořit o procesu deregionalizace. Hettne tvrdí, že regionalizaci nahradil proces zcela opačný, balkanizace, tedy parcelace a rozpad státních a

⁹⁹ Regionální obchod však existoval i po dobu války. Tim Judah upozorňuje na fenomén regionálního obchodu během jugoslávských konfliktů, který absolutně nerespektoval státní ani etnické hranice. Na obchodní výměně se tak podílely ozbrojené složky a instituce všech znesvářených stran, civilní obyvatelstvo i mírové síly mezinárodního společenství. K tomuto tématu blíže Tim Judah, *The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia* (New Haven, Conn; London: Yale University Press, 2000) či Peter Andreas, *Blue Helmets and Black Market: The Business of Survival in the Siege of Sarajevo* (Cornell University Press, 2008).

¹⁰⁰ Nehledě na skutečnost, že v případě jugoslávských republik došlo k úplnému rozpadu monetární a ekonomické unie. Od roku 1997 vykonával režim Slobodana Miloševiče zejména v předvolebním období tlak na černohorskou vládu, která bojkotovala federální volby, zaváděním dočasných obchodních blokád. Od vyhlášení kosovské nezávislosti uvalila srbská a bosenská vláda blokádu na dovoz kosovského zboží. Po zavedení recipročních opatření ze strany Kosova v červenci 2011 byla blokáda zboží do několika měsíců zrušena všemi stranami. Christos Papazoglou, *The Economies of South Eastern Europe: Performance and Challenges* (Basingstoke: Palgrave Macmillan 2005), 45;

¹⁰¹ Vladimír Gligorov, „Prospects for Further (South) Eastern EU Enlargement“, 12-13.

¹⁰² BaH je od roku 1995 silně decentralizovaným státem. Hlavní úlohu ve vedení ekonomické politiky mají její dvě entity – Federace Bosny a Hercegoviny a Republika srbská. Na základě Daytonské dohody je oběma entitám umožněno vést zvláštní, tzv. paralelní vztahy, s Republikou Chorvatsko, resp. Republikou Srbsko. *The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina*, Paris, 14. December 1995, http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380 (přístup 27. dubna 2012).

¹⁰³ Vladimír Gligorov, „Trade Investment in the Balkans“, *The wiiw Balkan Observatory* 12 (2001), 4, <http://balkan-observatory.net/index.php/publications/archive/197-trade-and-investment-in-the-balkans> (přístup 27. dubna 2012).

etablovaných jednotek (rozumějme států).¹⁰⁴ Phillipe Gagnon pak dodává, že regionalismus nahrazoval snahy o tzv. velké národní projekty, které prosazovaly zejména režimy Srbska a Chorvatska. Ty však byly založeny na vnější či vnitřní agresi a nacionalistické politice.¹⁰⁵

Podle Williama Bartletta způsobil pád železné opony a rozpad Jugoslávie v regionu geopolitické vakuum, jelikož země postrádaly alternativní koncept pro své regionální vztahy.¹⁰⁶ Nově vzniklé státy musely svou zahraničně politickou orientaci zcela přizpůsobit novým podmínkám. I když Chorvatsko a Srbsko politikou Franja Tuđmana a Slobodana Miloševiće směřovaly do naprosté izolace, ostatní státy navzdory pomalé transformaci usilovaly o co nejrychlejší integraci do EU.¹⁰⁷ Ivan Vejvoda upozorňuje na nelogičnost tohoto přístupu balkánských politiků k vlastnímu regionu. Místní politické elity ignorovaly fakt, že sdílejí vzájemné zeměpisné hranice, a zaměřily se raději na vztah k EU. To však zabraňovalo efektivně reagovat na problémy, které měly přímý přeshraniční efekt, např. příliv uprchlíků, organizovaný zločin, ekologické problémy, spolupráce v odzbrojovacím procesu či řešení přírodních katastrof v hraničních oblastech.¹⁰⁸ Zavedené bariéry způsobily, že vzájemné problémy zůstaly nevyřešené. Nejdále zašlo Chorvatsko, které přijetím ústavního dodatku výslovně zakázalo vstup do jakýchkoliv jihoslovanských, popř. balkánských uskupení.¹⁰⁹ Zatímco se státy regionu snažily odpoutat od své minulosti a ignorovat své sousedy, soustředily se na vztah s EU, vůči které však měly ve všech ohledech periferní vztah, a tudíž ani nemohly navázat regulérní a rovnocennou spolupráci.¹¹⁰

Tento vývoj přímo souvisel s pasivitou občanské společnosti na domácí i regionální úrovni. Eric Gordy používá termín destrukce alternativ (*destruction of alternatives*), který

¹⁰⁴ Hettne přesto dodává, že prostor bývalé Jugoslávie lze definovat jako region, ale pouze na základě nevyřešených bezpečnostních problémů, a je přesvědčen, že zde zcela chybí jakýkoliv proces regionotvorby. Hettne, „The New Regionalism and the Balkans“, 35. Termín balkanizace se nejčastěji používá v souvislosti s bojem slovanských národů za nezávislost proti Osmanské říši v 19. a 20. století. Podle Marie Todorové se však pojem ujal i během jugoslávských válek v 90. letech 20. století a měl charakterizovat mimo jiné návrat do kmenové, zaostalé, primitivní a barbarské společnosti. O tomto tématu blíže Maria Todorova, *Imagining the Balkans* (Oxford: Oxford University Press, 1999), 34.

¹⁰⁵ Philippe V. Gagnon, *The Myth of Ethnic War: Serbia and Croatia in the 1990s* (Cornell University Press: London, 2006).

¹⁰⁶ William Bartlett, *Europe's Troubled Region: Economic Development, Institutional Reform and Social Welfare in the Western Balkans* (Abingdon: Routledge, 2008), 193-95.

¹⁰⁷ Dragan Đukanović, „Zapadni Balkan: Od sukoba do Evrointegracija“, *Međunarodna politika i međunarodni odnosi* 3 (2009): 499.

¹⁰⁸ Např. při kosovském konfliktu se s otázkou uprchlíků musela kromě Srbska potýkat i Albánie, Černá Hora a Republika Makedonie, tedy země, které nebyly přímo zapojeny do operací na Kosovu. Ivan Vejvoda, „Serbia after Four Years of Transition“, *Chaillot Papers - The Western Balkans: Moving on*, č. 79 (2004): 37-54, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp070.pdf> (přístup 18. března 2011).

¹⁰⁹ Nicole Lindstrom a Maple Razsa, „Balkan is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia“, *East European Politics and Societies* 18, č. 4 (2004): 641.

¹¹⁰ Vejvoda, „Serbia after Four Years of Transition“, 40.

objasňuje, jakým způsobem režimy využily válku, kontrolu médií, kultury i ekonomiky jako nástroj, který znemožnil občanům, aby se politicky a společensky angažovali.¹¹¹ Posilování regionální identity či alespoň spolupráce tak bylo zpočátku ponecháno pouze na zájmech politických elit.

Války v bývalé Jugoslávii a vnitropolitický kolaps v Albánii byly jasným důkazem, že region není sám politicky ani ekonomicky zodpovědný a ochotný zajistit vlastní stabilitu. Po celá devadesátá léta minulého století převzalo zodpovědnost nad stabilitou regionu mezinárodní společenství. I přes intenzivní angažmá EU a dalších evropských regionálních organizací byla role starého kontinentu v řešení krize zpočátku druhořadá. V této souvislosti zde politickou i vojenskou dominanci převzaly na téměř deset let USA.¹¹² Podle Maryho Kaldora se hlavní přístup USA zaměřoval na vztah k jednotlivým válčícím stranám, resp. státům, které usilovaly po rozpadu SFRJ o nezávislost. Intervenční politika vedená USA kombinovala politický tlak vůči jednotlivým válčícím stranám s konkrétními akcemi, jako např. uvalení sankcí, zavedení bezletové zóny či hrozba (popř. užití) letecké síly, vytvoření mezinárodního trestního tribunálu apod.¹¹³

2.3 První regionální iniciativy

Při řešení kosovské krize v roce 1999 a příchodu mezinárodních sil na toto území dochází k nové fázi zahraniční přítomnosti, která se místo stabilizace regionu zaměřuje na politickou transformaci. Vůdčí roli přitom převzala Evropská unie.¹¹⁴ Destabilizace Západního Balkánu měla totiž dopad i na samotnou Evropskou unii, resp. její jednotlivé členské státy. Státy EU musely reagovat na vysoký příliv uprchlíků, ale i na posílené aktivity organizovaného zločinu, nehledě na morální dilema, které válečné události na Balkáně

¹¹¹ Gordy svou teorii aplikuje na případ Srbska. Gordy, *The Culture of Power in Serbia*. Stejnou otázkou se zabývá Gagnon, který hovoří o demobilizaci občanské společnosti. Gagnon, *The Myth of Ethnic War*.

¹¹² O americké přítomnosti na Balkáně více Richard Holbrooke, *To End a War* (New York: Random House, 1998) či James Gow, *Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and the Yugoslav War* (C. Hurst & Co.: London, 1997).

¹¹³ Mary Kaldor, „Intervention in the Balkans: an Unfinished Learning Proces“, in *International Intervention in the Balkans since 1995*, ed. Peter Siani-Davies (London: Routledge, 2003), 40.

¹¹⁴ *Ibid.*, 41.

způsobovalo politickým představitelům EU a jejím občanům.¹¹⁵ Podle Evropské komise vývoj v bývalé Jugoslávii potvrdil, že bezpečnost, stabilita a udržitelný rozvoj občanů Evropské unie přímo závisí na blízké spolupráci s jejich sousedy a sousedními regiony.¹¹⁶

V případě politiky Evropské unie vůči zemím ZB musel Brusel mimo bezpečnostních a humanitárních problémů, které vyplývaly z nedávných krizí, brát v potaz i slabý politický dialog sousedních států Západního Balkánu a jejich komplikovaný přechod k tržnímu hospodářství. Zejména z důvodu ekonomických sankcí a přerušení dopravy byly země jihovýchodní Evropy (JVE) - Bulharsko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko, v menší míře i Turecko – zároveň vystaveny přímým materiálním ztrátám.¹¹⁷ Delević upozorňuje také na vážné bezpečnostní dopady a slabiny v oblasti *soft security*. V blízkosti těchto zemí (rozuměj Západní Balkán) došlo podle ní k vytvoření tzv. šedých zón, které se vyznačovaly nedostatkem právní jistoty, nedostatečně chráněnými hranicemi, vnitřně přesídleným obyvatelstvem, vysokou korupcí uvnitř státní správy apod.¹¹⁸ Tyto podmínky se staly živnou půdou pro organizovaný zločin, který cíleně využíval propustnost státních hranic a přímých kontaktů na státní správu.¹¹⁹ Organizovaný zločin paradoxně dokázal využít výhody, které skýtala regionální spolupráce a přeshraniční spolupráce a již se místní politické elity zpočátku cíleně vyhýbaly.¹²⁰

První projekty regionální spolupráce měly doplnit rámec mírového řešení bosenského konfliktu z roku 1995 a zahájit diskusi o problémech na regionální úrovni. Procesem z Royamantu (*Royamount Process*) a Iniciativou pro spolupráci zemí jihovýchodní Evropy (*Southeast European Cooperation Initiative*, SECI) mělo takové mírové řešení získat politický rozměr.¹²¹ Zatímco proces z Royamantu, vedený Evropskou unií, zcela postrádal

¹¹⁵ Antonio Missiroli, „The EU and its Changing Neighbourhoods: Stabilisation, Integration and Partnership“, in *Challiot Papers - Partners and Neighbours: a CFSP for a Wider Europe*, č. 64 (2003): 9, <http://www.cespi.it/STOCCHIERO/Ascod-Adriatico/chai64e.pdf> (přístup 18. března 2011).

¹¹⁶ European Commission, *Wider Europe-Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM (2003) 104, Brussels, 11 March. 2003, 6, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf (přístup 18. ledna 2012).

¹¹⁷ Vladimir Gligorov, Mary Kaldor a Loukas Tsoukalis, *Balkan Reconstruction and European Integration*. (London School of Economics, 2003), 9, http://eprints.lse.ac.uk/3319/1/Balkan_Reconstruction_and_European_Integration.pdf (přístup 20. března 2011).

¹¹⁸ Delević, „Regional Cooperation in the Western Balkans“, 82.

¹¹⁹ Zejména v devadesátých letech byl organizovaný zločin úzce svázán s tajnými službami, státní ekonomikou apod., a to v případě Srbska, Chorvatska, BaH, Černé Hory, Kosova, Bulharska a Rumunska. Více Misha Glenny, *McMafia: Seriously Organized Crime* (London: Vintage Books, 2009).

¹²⁰ Delević, „Regional Cooperation in the Western Balkans“, 85.

¹²¹ Několik dní po podepsání bosenského míru došlo nedaleko Paříže, na zámku Royamount, k podepsání Deklarace o procesu stability a dobrých sousedských vztazích v jihovýchodní Evropě (*Declaration on the Process of Stability and Good Neighbourliness*), též známé pod názvem proces z Royamounty (*Royamount*

jakoukoli strukturu či přesné cíle, SECI, podporovaná Spojenými státy, byla úzce zaměřena na specifickou odbornou a technologickou pomoc v oblasti energetiky, dopravy či policejní spolupráce.¹²²

Koncepce spolupráce v rámci jihovýchodní Evropy byla zpočátku velice slabá a prakticky postrádala jasné cíle. Zároveň chyběly finanční i politické nástroje, které by jednotlivé země dostatečně motivovaly, aby se více zajímaly o své regionální problémy. Těsně po podepsání Daytonského míru bylo pochopitelné, že státy JVE, které se vyhnuly válečnému konfliktu, neměly jakýkoliv zájem na hlubší spolupráci se zeměmi ZB, jelikož se samy nacházely v procesu přibližování k Evropské unii. Ty se týkaly vzájemné spolupráce s EU a upravovaly společné politické a ekonomické cíle. Zároveň sloužily jako rámec pro postupnou integraci těchto zemí do EU.¹²³ Od poloviny devadesátých let minulého století tak Brusel navázal smluvní vztahy s Bulharskem, Rumunskem i bývalou jugoslávskou republikou Slovinsko.¹²⁴ Další stát regionu, Řecko, byl členem evropského klubu již od roku 1981, zatímco Turecko roku 1963 podepsalo asociační dohodu s Evropským hospodářským společenstvím.¹²⁵ Státy Západního Balkánu nenavázaly jako jediné z oblasti jihovýchodní Evropy konkrétní vztahy s Bruselem. Pouze v případě Republiky Makedonie a Albánie existovaly alespoň preferenční obchodní dohody s EU.¹²⁶

Tím, že ostatní státy JVE již s EU spolupracovaly, se státy Západního Balkánu samy izolovaly od bližší spolupráce s Bruselem. V roce 1996 představila Komise Evropské unie Regionální přístup (*Regional approach*), první strategii, která měla této izolaci předejít a byla

process). Ten byl v roce 2000 transformován do již vzniklého Paktu stability (bliže str. 51-53). Hans-Heorg Erhart, „Prevention and Regional Security: The Royamont Process and the Stabilization of South-EasternEurope“, *Conflict Prevention Network* 1998, <http://www.core-hamburg.de/documents/yearbook/english/98/ehrhart.pdf> (přístup 27. února 2012).

¹²² Franz-Lothar Altmann, „A Scheme of Regional Co-operation in Southeast Europe“, *Southeast European and Black Sea Studies* 3, č. 1 (2003): 138.

¹²³ *Europe Agreement Establishing an Association between the European Economic Communities and their Member States, of the one part, and Romania, of the other part*, Brussels 1993, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21994A1231%2820%29:EN:HTML> (přístup 27. února 2012).

¹²⁴ Jednalo se o podepsání tzv. Evropských dohod (*European Agreements*). Bulharsko a Rumunsko podepsaly tyto dohody v roce 1993, Slovinsko pak v roce 1996.

¹²⁵ Roku 1999 se Turecko stalo kandidátskou zemí Evropské unie. O vztazích EU a Turecka viz Bahri Yilmaz, „The Relations of Turkey with the European Union: Candidate Forever?“, *Center for European Studies Working Paper Series* 167 (2008): 1-24 či „EU-Turkey relations“, *Euractiv*. 14. listopadu 2005. <http://www.euractiv.com/enlargement/eu-turkey-relations-links dossier-188294> (přístup 20. února 2012).

¹²⁶ V roce 1992 podepsala Albánie obchodní dohodu a dohodu o vzájemné spolupráci, které opravňovaly Albánii účastnit se finančního programu PHARE. Republika Makedonie se na programu PHARE podílela od roku 1996 a ve stejném roce podepsala s EU dohodu o spolupráci v oblasti obchodu s textilními produkty a v dopravě. Chorvatsko se programu PHARE účastnilo necelý rok mezi lety 1995 a 1996, jeho další účast byla zrušena z důvodu porušování lidských práv a nerespektování Daytonského míru.

zaměřena výlučně na země Západního Balkánu.¹²⁷ Cílem Regionálního přístupu bylo prostřednictvím podmíněčnosti (*conditionality*) zajistit a vynutit dobré sousedské a regionální vztahy zemí ZB.¹²⁸ Brusel těmto státům nabízel obchodní výhody, finanční pomoc a možnosti prohloubení vzájemné spolupráce na bilaterální úrovni výměnou za respektování předem vymezených podmínek ze strany Bruselu.¹²⁹ V opačném případě byly státy vyloučeny z účasti na Regionálním přístupu. Požadavky EU se týkaly především ochrany lidských práv a práv menšin, závazku k ekonomické a demokratické transformaci, jakož i rozvíjení regionální spolupráce a dobrých sousedských vztahů. Nehledě na Regionální přístup přistupovala EU ke všem zemím samostatně a striktně zastávala bilaterální přístup ve vztazích ke všem účastníkům. Zatímco u Albánie a Republiky Makedonie měl tento vztah pomoci dále rozvíjet jejich skromné vztahy s EU, v případě SRJ, BaH a Chorvatska byly přijaty dodatečné podmínky, které se týkaly zejména dodržování Daytonské mírové smlouvy a smlouvy z Erdutu,¹³⁰ spolupráce s Trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (*International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia, ICTY*) a návratu uprchlíků a vnitřně přemístěných osob.¹³¹

Hlavního cíle regionálního přístupu, totiž stability v regionu, se v konečném důsledku dosáhnout nepodařilo. Již rok po představení celého konceptu došlo v Albánii k rozpadu vládních institucí, dva roky na to k mezinárodní intervenci v Kosovu, následované nepokoji v jižní části Srbska a v Makedonii. Přístup postrádal efektivní mechanismy, které by jednotlivé země donutily podílet se na regionální spolupráci. Jak dodává Arnold Elbasani, jediným nástrojem EU bylo vyloučení jednotlivých států z celého procesu.¹³² V případě Chorvatska a SRJ, které se mimo jiné dopouštěly vážného porušování lidských práv, se toto

¹²⁷ European Commission, *Common Principles for Future Contractual Relations with Certain Countries in South-Eastern Europe*, COM (96) 476, Brussels, 2 October 1996, 5-6, <http://aei.pitt.edu/3946/1/3946.pdf> (přístup 18. ledna 2012).

¹²⁸ Podmíněčnost byla zavedena až rok po zahájení Regionálního přístupu v roce 1997.

¹²⁹ Brusel nabízel autonomní obchodní výhody, které umožňovaly zemím ZB vyvážet většinu svých produktů na území EU bez celních poplatků. K poskytnutí finanční pomoci se používaly prostředky fondu PHARE, Obnova či Speciální předvstupní program pro rozvoj zemědělství a venkova (SAPARD). Vice Bartlett, „*Europe's Troubled Region*“, 169 - 195.

¹³⁰ Dohoda z Erdutu upravovala svrchovanost Chorvatska nad východní Slavonií. *Basic Agreement on the Region of Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium*, Erdut, 12 November 1995, http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/croatia_erdut_11121995.pdf (přístup 18. ledna 2012).

¹³¹ Kromě obecných podmínek pro všechny zúčastněné státy Komise EU představila zvláštní podmínky pro Chorvatsko, Srbsko a BaH, které se týkaly zejména dodržení mírových smluv a ukončení podpory srbských a chorvatských paralelních struktur v BaH. V případě Srbska se jednalo i o poskytnutí široké autonomie kosovské provincii. Pouze humanitární pomoc nebyla podmíněna dodržováním výše uvedených kritérií. Ucelený seznam podmínek viz European Council, *Conclusions of the General Affairs Council - Common principles for future contractual relations with certain countries in South- Eastern Europe*, Brussels, 29. April 1997.

¹³² Arnold Elbasani, „EU Enlargement in the Western Balkans: Strategies of Borrowing and Inventing“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* (2011): 5.

vyločení rovnalo izolaci, a tudíž i ignoraci těchto problémů ze strany regionálních i mezinárodních aktérů.¹³³ Hadžić dodává, že nebylo zapotřebí pouze zajistit spolupráci místních režimů, ale především zajistit důmyslnou rekonstrukci celé společnosti a vládnoucích režimů.¹³⁴

2.4 Stabilizační a asociační proces

Na summitu Evropské rady v roce 2000 ve Feiře představila Evropská rada novou politiku vůči zemím ZB v podobě Stabilizačního a asociačního procesu (*Stabilisation and Association process*, SAP), jenž měl reagovat na opětovnou destabilizaci regionu.¹³⁵ Tento mechanismus měl poskytnout komplexní a dlouhodobou strategii pro dosažení míru a rozvoje Západního Balkánu.¹³⁶ Požadavky nastavené Regionálním přístupem a princip podmíněčnosti byly z velké části zachovány, hlavní změny se týkaly zejména nástrojů, jak těchto požadavků dosáhnout.¹³⁷ Důvodem zahájení SAP byla nová bezpečnostní rizika, která se projevila již zmíněnou albánskou, kosovskou a makedonskou krizí.¹³⁸ Pád autoritativních režimů v Srbsku a Chorvatsku a zahájení jejich demokratizace zároveň poskytovaly vhodné podmínky k tomu, aby se projektu konstruktivně zúčastnily všechny země regionu.

Delević tvrdí, že až s událostmi v Kosovu EU pochopilo, že země Západního Balkánu jsou na sobě bezpečnostně zcela závislé. Na pozadí Buzanovy teorie Delević vnímá region Západního Balkánu jako bezpečnostní komplex (*security complex*), jehož páteř tvoří Kosovo a BaH.¹³⁹ Problémy ZB nelze řešit izolací či vyloučením určité země ze spolupráce jako

¹³³ Tuđmanův režim nerespektoval výsledky voleb do místních zastupitelstev, v nichž jeho strana v hlavním městě Záhřebu prohrála. Režim zároveň podporoval bosenské Chorvaty a separatistickou politiku některých jejich představitelů.

¹³⁴ Hadžić, „Moderatori nasilja- skrivena strana yu-rata“, 140.

¹³⁵ European Council, *2192nd Council Meeting – General Affairs*, 9008/99 (Presse 198), Luxembourg, 21-22 June 1999, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/09008.EN9.htm (přístup 7. ledna 2012).

¹³⁶ European Commission, *EU Stabilisation and Association Process for Countries of South-Eastern Europe*, SEC(2000) 168, Brussels, 9 February 2000, 3, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/ap/000209_sec_168_en.pdf (přístup 7. ledna 2012).

¹³⁷ Ibid., 3-4.

¹³⁸ O komplexnosti celé albánské otázky více jednotlivé kapitoly viz James Pettifer a Miranda Vickers, *The Albanian Question*.

¹³⁹ BaH je bezpečnostně svázáno s Chorvatskem a Srbskem, zatímco Kosovo je závislé na Srbsku, Albánii, Republice Makedonii a v menší míře i Černé Hoře. Delević, „Regional Cooperation in the Western Balkans“, 55.

v případě Regionálního přístupu, jelikož v případě ZB nelze přistupovat k jednotlivým problémům konvenčním způsobem.¹⁴⁰

Základním principem SAp je závazek představitelů EU, že budoucnost všech států regionu je v rámci EU. Všem zemím ZB byl tak od zahájení SAp přidělen status potencionálního kandidáta. SAp se lišilo od předchozích iniciativ tím, že nabídlo místním politikům jasný cíl, ačkoliv bez uvedení přesného časového rámce. Ústředním cílem SAp bylo zajistit v jednotlivých zemích provedení ekonomických a politických reforem, které by v regionu zajistily bezpečné demokratické a tržní prostředí. Zároveň přibližovalo země ZB ke standardům EU. Mechanismus SAp je založen na několika mezikrocích, které jsou podmíněny splněním určitých kritérií či požadavků.¹⁴¹

Základem je Stabilizační a asociační dohoda (*Stabilisation and Association Agreement*, SAA), která upravuje vztahy mezi EU a jednotlivými státy Západního Balkánu a stanovuje pro země ZB základní podmínky v jejich integračním procesu.¹⁴² Státy ZB se podepsáním dohody zavazují dodržovat smluvní podmínky v oblasti politické spolupráce s EU, regionální spolupráce v rámci ZB a zejména ekonomické spolupráce a výměny s EU. Ty mají vést státy Západního Balkánu procesem transformace a přiblížit jejich legislativu, demokratické principy a ekonomiku požadavkům i standardům EU.¹⁴³ Evropská unie tím vytvořila nástroj, kterým mohla přímo zasahovat a ovlivňovat politický vývoj v zemích Západního Balkánu a postupnými kroky přinutit místní režimy k reformám.¹⁴⁴

Jednou z hlavních podmínek SAp, SAA i případného členství v EU je aktivní účast na regionální spolupráci a navázání dobrých sousedských vztahů. Podepsáním SAA se státy samy smluvně zavazují, že budou rozvíjet dobré sousedské vztahy a regionální spolupráci. Při nedodržování podmínek Evropská unie již v několika případech zbrzdila integrační cestu zemím ZB. V roce 2005 byly s Chorvatskem dočasně přerušeny rozhovory o zahájení přístupového procesu z důvodu nedostatečné spolupráce s ICTY, v prosinci 2011 nebyl

¹⁴⁰ Othon Anastasakis a V. Bojicic-Dzelilovic, *Balkan Regional Cooperation and European Integration* (Research Paper, London School of Economics, 2002), 7-13.

¹⁴¹ Více Othon Anastasakis, „The EU’s Political Conditionality in the Western Balkans: Towards a More Pragmatic Approach“, *Southeast European and Black Sea Studies* 8, č. 4 (2008): 365-377.

¹⁴² V roce 2003 bylo rozhodnuto, že SAA bude prvním a posledním smluvním vztahem mezi EU a ZB státy před jejich vstupem do EU. European Council, *The Thessaloniki Agenda for the Western Balkans*, Thessaloniki, 21. June 2003,

http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/hessaloniki_agenda_en.htm (přístup 5. března 2010.)

¹⁴³ *Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States of the One Part, and the Republic of Serbia, of the Other Part*,

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/serbia/key_document/saa_en.pdf (přístup 6. února 2012).

¹⁴⁴ Othon Anastasakis, „The EU’s Political Conditionality in the Western Balkans“, 370.

Srbsku udělen kandidátský status z důvodu nespokojenosti některých států EU s úrovní spolupráce mezi Bělehradem a Prištinou.¹⁴⁵

Samotné integraci tak předcházela plán celkové europeizace zemí ZB, tedy procesu, při němž dochází k vytváření a institucionalizování formálních a neformálních pravidel, procedur, norem a společných hodnot, které vycházejí z politiky EU.¹⁴⁶ Koncept Západního Balkánu spočívá na nové strategii, která kombinuje prvky postkonfliktní stabilizace, transformace (europeizace) a integrace. Západní Balkán tak necharakterizuje pouze region, nýbrž kompletní byrokratický přístup EU vůči zemím ZB.¹⁴⁷ Poskytnutím obchodních výhod, odborné pomoci, vytvořením finančního mechanismu pro celý region Západního Balkánu a nabídnutím evropské budoucnosti umožnila EU těmto státům, aby se zúčastnily integrace svým vlastním tempem, aniž by z ní byly zcela vyloučeny.¹⁴⁸

Zahájena byla spolupráce v oblastech obchodu, energetiky, infrastruktury, životního prostředí, práva, vzdělání, vědy a kultury, zdraví a přeshraniční spolupráce, kterou politické elity zpřetrhaly v letech devadesátých (v případě Albánie ani neexistovala). Zlepšení vzájemné komunikace mělo upozornit místní elity na nutné sdílení společné evropské cesty, kterou země do té doby podnikaly zcela samostatně. Regionální spolupráce měla zároveň odstranit technické, politické i psychologické bariéry, které znemožňovaly racionalizaci a normalizaci vzájemných vztahů.

Bilaterální vztahy s EU měly napomoci balkánským státům zejména k jejich vnitřní transformaci, zároveň ale bylo nutné naučit státy konstruktivně spolupracovat se svými sousedy. Podle představitelů EU je integrace možná „pouze v případě, že budoucí členové projeví zájem a způsobilost spolupracovat se svými sousedy, jako je praxe členů Evropské unie“.¹⁴⁹ Regionální spolupráce má v podstatě doplnit bilaterální vztahy mezi zeměmi ZB a

¹⁴⁵ Simon Taylor, „Council Postpones Serbia's Candidate Status“. *European Voice*, 9. prosince 2011, <http://www.europeanvoice.com/article/2011/december/council-postpones-serbia-s-candidate-status/72918.aspx> (přístup 9. prosince 2011).

¹⁴⁶ Claudio M. Radaelli, „Europeanisation: Solution or Problem?“, *European Integration Papers* 8 (2004): 3-4.

¹⁴⁷ V odborných studiích se ujal zkrácený výraz SEE-5, odvozený od anglického názvu pro jihovýchodní Evropu, který se užíval pro Albánii, Republiku Makedonii, SRJ, Chorvatsko a Bosnu a Hercegovinu. Termín se aplikoval do vyhlášení nezávislosti Černé Hory. V současnosti se termín nepoužívá, protože nezahrnuje Kosovo*, které je politickým aktérem v regionu.

¹⁴⁸ V celém regionu byly v roce 2000 jednotně poskytnuty autonomní obchodní výhody pro celý region. EU zavedla systém finanční pomoci CARDS, který byl posléze transformován v Předvstupní finanční nástroj (*Instrument for Pre-Accession Assistance*, IPA). Brusel se dále podílel na založení Evropské rozvojové banky, která se angažuje v rekonstrukčních projektech do roku 2008. Dalším z regionálních přístupů je pravidelné konání summitů EU-WB. Bartlett, „*Europe's Troubled Region*“, 196-213.

¹⁴⁹ European Commission, *Stabilisation and Association Process for South East Europe – First Annual Report*, COM (2002) 163 final, Brussels, 3 April 2002, 11,

Evropskou unií, jelikož jednotlivé země nemohou být zcela stabilní, pokud naprosto ignorují regionální vztahy a problémy svých sousedů. Brusel vycházel z předpokladu, že pomocí vzájemné spolupráce dojde k vytvoření hospodářských a společenských vazeb, které překlenou vzájemnou rozdvouženost tak, jako tomu bylo např. se SRN po druhé světové válce. SAP se tak simultánně zaměřovala na státotvorbu (*state building*) a utváření regionu (*region building*).¹⁵⁰

Trváním na regionální spolupráci EU nesledovala pouze stabilitu samotných států Západního Balkánu, ale i své vlastní zájmy. Jedním z hlavních důvodů byla (vzhledem ke kyperské zkušenosti) snaha předejít integraci dalšího státu s nevyřešenými zahraničně politickými otázkami do EU.¹⁵¹ Regionální dimenze měla zároveň omezit politickou a posléze i ekonomickou závislost Západního Balkánu na EU a donutit státy, aby se více zajímaly o své regionální problémy. Tsardanidis hovoří o SAP jako o příkladu asymetrického interregionalismu, tedy vztahu mezi dvěma regiony, přičemž je úroveň spolupráce určována silnějším regionem, v tomto případě EU.¹⁵² Nicméně dodává, že nehledě na přijetí konceptu Západního Balkánu, Evropská unie stále klade veliký důraz na bilaterální přístup k jednotlivým zemím ZB. Nasvědčuje tomu již zmíněný smluvní vztah s jednotlivými zeměmi i vynaložené finanční prostředky. Z celkového množství finančních prostředků, EU přibližně 1738 milionů EUR, vyhrazených na rok 2011 v rámci Předvstupního finančního nástroje (IPA), bylo přes 14 % vyhrazeno pro účely regionálních projektů a na podporu regionální spolupráce a dobrých sousedských vztahů.¹⁵³ Evropská unie tak vůči zemím Západního Balkánu kombinuje regionální přístup (interregionalismus) s bilaterálním (subregionalismus), který Unie smluvně udržuje s jednotlivými zeměmi Západního Balkánu.¹⁵⁴ Prostřednictvím SAP tím byla na území Západního Balkánu zahájena regionalizace, jejímž cílem bylo integrovat lokální (západobalkánskou) regionalizaci do regionalizace unijní. O tom svědčí i

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0163:FIN:EN:PDF> (přístup 10. února 2012).

¹⁵⁰ Simona Mameli, „Regional Cooperation in Western Balkans in Times of Political and Economical Uncertainty“, *Portal on Central Eastern and Balkan Europe Paper Series*, č. 8 (2011): 21, <http://www.pecob.eu/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/EN/IDPagina/2961> (přístup 10. dubna 2011).

¹⁵¹ *Ibid.*, 23.

¹⁵² Tsardanidis, „EU and South-Eastern Europe“, 492.

¹⁵³ European Commission, *Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) – Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2011-2013/ IPA Component II – Multi-Beneficiary*, 15, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_multibeneficiary_2011_2013_en.pdf (přístup 12. dubna 2011).

¹⁵⁴ Roberto Belloni, *European Integration and the Western Balkans: Lessons, Prospects, and Limits* (Research Paper, Univeristy of Trento, 2009), 16, http://www.lu.se/upload/LUPDF/Samhallsvetenskap/Just_and_Durable_Peace/RobertoBelloni.pdf (přístup 15. dubna 2011).

skutečnost, že na rozdíl od integrace do EU, která měla smluvní základ a vlastní strukturu, Unie ani země ZB nepřistoupily k žádné hlubší integrační strategii či režimu, který by se týkal výhradně regionu Západního Balkánu.¹⁵⁵

V určitých oblastech je interregionalismus i subregionalismus doplňován integrací v rámci samotného Západního Balkánu. Děje se tak zejména v méně konfliktních oblastech spolupráce, jako např. v infrastruktuře a obchodu. Hlavním důvodem je snaha zvýšit atraktivitu malých a nerozvinutých tržišť, která samostatně nejsou schopna obstát vůči zahraniční konkurenci.¹⁵⁶ Tyto prvotní projekty slouží také pro ZB a EU jako tréninková hřiště, na nichž kromě harmonizace legislativy dochází i k praktickému ověření regionální spolupráce. Všechny země Západního Balkánu proto byly zapojeny do tzv. Aténskému procesu, který vyvrcholil v roce 2005 podepsáním Dohody o energetickém společenství (*Energy Community Treaty*).¹⁵⁷ Státy se tímto zavázaly harmonizovat svou legislativu regulující energetický trh s unijním *acquis* a včlenit se do společného energetického trhu.¹⁵⁸ Stejný přístup byl zaveden i v případě jednotného vzdušného prostoru či zapojení do evropské dopravní sítě (*European Common Aviation Area Agreement*).¹⁵⁹

Bechev o tomto komplexním přístupu EU, který kombinuje prvky několika regionalismů, tvrdí, že „Evropská unie tento region prakticky rozděluje svou levou rukou, zatímco svojí pravou rukou podporuje multilaterální spolupráci mezi státy samotného regionu“.¹⁶⁰ Gligorov je pak přesvědčen, že zavedení principu podmíněčnosti je nutností, jelikož se jedná o komplikované reformy, které by se bez perspektivy unijního členství nedaly vynutit.¹⁶¹

¹⁵⁵ Anastasakis, „The EU’s Political Conditionality in the Western Balkans“, 368.

¹⁵⁶ Počet obyvatelstva a územní rozsah všech zemí ZB je téměř totožný s rozlohou Rumunska. Altmann Franz-Lothar, „A Scheme of Regional Co-operation in Southeast Europe“, 129-132.

¹⁵⁷ Energy Community, *Treaty Establishing the Energy Community*, Athens, 25 October 2005, <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/530177.PDF> (přístup 15. dubna 2012).

¹⁵⁸ World Bank Publications, *The Future of the Natural Gas Market in Southeast Europe* (Washington DC: World Bank, 2010), 100.

¹⁵⁹ Státy ZB podepsaly v roce 2006 společně s Rumunskem a Bulharskem dohodu o přistoupení k Dohodě o společném evropském leteckém prostoru (*European Common Aviation Area Agreement*). Země se zavázaly k liberalizaci letecké dopravy a přijetí příslušného *acquis* do roku 2010. V případě dopravní infrastruktury se jedná o Základní dopravní rámec (*The Core Transport Network*). Europe Commission, *The European Common Aviation Area and the Western Balkans: Domestic Reforms and Regional Integration in Air Transport* (World Bank/European Commission: 2007), 25, http://ec.europa.eu/transport/air/studies/doc/international_aviation/2007_02_09_see_air_transport_en.pdf (přístup 18. března 2012).

¹⁶⁰ Bechev, *Constructing South East Europe*, 155.

¹⁶¹ Gligorov, „European Partnership with the Balkans“, *European Balkan Observer* 2, č. 1 (2002): 5, <http://www.becei.org/EBO3.pdf> (přístup 9. února 2012).

2.5 Pakt stability pro jihovýchodní Evropu

Přestože se Stabilizační a asociační proces zasazuje o rozvoj regionální spolupráce a představuje koncept Západního Balkánu, zaměřuje se především na integraci zemí ZB do struktur Evropské unie. V rámci SAP nebylo nicméně přijato jakékoliv schéma, které by nabídlo určitou strukturu či směr, jak rozvíjet regionální spolupráci. Ještě před představením Stabilizačního a asociačního procesu se německá diplomacie v roce 1999 v době svého předsednictví EU zabývala řešením opětovné balkánské krize. Představila Pakt stability pro jihovýchodní Evropu (*Stability Pact for South Eastern Europe*, PS), který měl koordinovat poválečnou obnovu regionu a obnovit ekonomický růst v tomto regionu a tím zajistit základní předpoklad pro postupnou demokratizaci regionu.¹⁶² Pakt, na němž se podílelo šedesát tři mezinárodních aktérů, byl co do své velikosti a komplexnosti v této části Evropy doposud nevídaným projektem.¹⁶³ Na činnosti této iniciativy se kromě států podílely i regionální iniciativy, mezinárodní organizace a finanční instituce.¹⁶⁴ Do Paktu stability byla vložena velká očekávání a například bývalý ministerský předseda Velké Británie Tony Blair přirovnával Pakt stability k Marshallovu fondu.¹⁶⁵

Pod vedením zvláštního představitele PS, Bodo Hombacha, se Pakt stability zaměřoval zejména na obnovu infrastruktury a zajištění základních podmínek pro návrat uprchlíků. Základem Paktu stability byly investice do tzv. rychlých projektů (*quick start projects*), které měly zajistit stabilizaci regionu a zahájit prvotní rekonstrukci místní infrastruktury, ekonomie apod.¹⁶⁶ Jak ale dodává bývalý rakouský diplomat Erhard Busek, ani mezinárodní společenství ani region neměly tolik finančních a jiných prostředků, které by byly schopny investovat do Balkánu.¹⁶⁷

¹⁶² *Stability Pact for Southeastern Europe*. Cologne, 10 June 1999, <http://www.stabilitypact.org/constituent/990610-cologne.asp> (přístup 8. červenec 2011).

¹⁶³ Do SP bylo zapojeno čtyřicet jedna států a dvacet šest regionálních či mezinárodních organizací. Zvláštností bylo, že SP začala jako první přistupovat k Černé Hoře nezávisle na SRJ či Srbsku. „Stability Pact Partners“, *Stability Pact for South Eastern Europe*, <http://www.stabilitypact.org/partners/> (přístup 18. ledna 2012).

¹⁶⁴ Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Moldavsko, Černá Hora, Rumunsko, SRJ, Republika Makedonie, všechny státy Evropské unie, Kanada, Japonsko, Norsko, Rusko, Švýcarsko, Turecko, USA, Evropská komise, OSN, OBSE, Rada Evropy, NATO, UNHCR, OECD, Světová banka, Mezinárodní měnový fond, EBRD, Evropská investiční banka, Rozvojová banka Rady Evropy, Středoevropská iniciativa, SECI, Ekonomická spolupráce Černého moře, SEECF. Ibidem.

¹⁶⁵ Bartlett, „*Europe's Troubled Region*“, 169.

¹⁶⁶ V rámci PS zasedala v roce 2000 první donátorská konference, která pro účely projektů PS shromáždila přes 2,4 miliardy EUR. Blíže David Phinnemore a Peter Siani-Davies, „Beyond Intervention? The Balkans, The Stability Pact, and the European Union“, in *International Intervention in the Balkans Since 1995*, ed. Peter Siani-Davies (London: Routledge, 2003), 177.

¹⁶⁷ Risto Karajkov, „Balkans: Stability Pact Goes into History“, *Worldpress*, 16. prosince 2007, <http://www.worldpress.org/Europe/3017.cfm> (přístup 10. dubna 2012).

Po dvouleté činnosti PS a příchodu Erharda Buseka na pozici zvláštního představitele PS se Pakt stability začal zabývat výhradně otázkou regionální spolupráce a tím nepřímo doplňovat agendu SAP. Pakt stability kromě států ZB zahrnoval i ostatní státy jihovýchodní Evropy. Podle Erharda Buseka měla široká platforma PS za úkol propojit SAP, přístupový proces Bulharska, Rumunska, Slovinska a Turecka společně s východní politikou EU a sjednotit tím jejich vzájemné cíle.¹⁶⁸ Marie Janin Čalić dodává, že zatímco se Stabilizační a asociační proces zaměřoval hlavně na strukturální reformy jednotlivých zemí ZB, měl Pakt stability doplnit regionální politiku vedenou Evropskou unií a více se zaměřit na otázky regionálního dialogu.¹⁶⁹

Prostřednictvím Paktu stability partnerské státy iniciovaly několik projektů, které se zaměřily na posílení kapacity regionu jako celku. Od roku 2002 začaly státy JVE prostřednictvím PS uzavírat vzájemné dohody, které vyvrcholily podepsáním Dohody o střeoevropském obchodu z roku 2006 (*Central European Free Trade Agreement 2006, CEFTA 2006*).¹⁷⁰ V oblasti infrastruktury státy podepsaly Dohodu o základním dopravním rámci, který monitoruje rozvoj a potřeby infrastruktury v regionu.¹⁷¹ Cílem obou projektů je reagovat na vzniklé obchodní bariéry, které brzdí rozvoj regionu i jednotlivých států ZB. Zároveň vychází z potřeb koordinovat regionální dopravu. Bechev dodává, že jedním z následků rozpadu Jugoslávie bylo, že na území ZB vzniklo několik národních dopravních strategií, které však nebyly jakkoli kompatibilní s mezinárodní dopravou.¹⁷² Kromě oblasti infrastruktury se Pakt stability zaměřil na zahájení spolupráce v oblasti vzdělání, parlamentární spolupráce či řešení bezpečnostních otázek. V rámci snížení napětí v regionu došlo ke vzájemným dohodám o demilitarizaci státních hranic (Ochridský proces) či založení centra pro kontrolu a verifikaci zbraní.¹⁷³

¹⁶⁸ Erhard Busek, *Report of the Special Co-ordinator on Regional Ownership and Streamlining of Stability Pact Task Forces and Initiatives*, Bucharest, 16 November 2006, 2-3, <http://www.stabilitypact.org/rt/Annex%202%20-%20Report%20of%20the%20Special%20Coordinator%20on%20Regional%20Ownership%20and%20Streamlining.pdf> (přístup 18. ledna 2012).

¹⁶⁹ Čalić, Janin, *On SAP - Stability Pact Complementarity*. Conference Paper on Stability Pact, Portoroz: 2004) <http://www.stabilitypact.org/specials/5years/calic.pdf> (přístup 18. března 2012).

¹⁷⁰ Martin Dangerfield, „Subregional Integration and EU Enlargement: Where Next for CEFTA?“, *Journal of Common Market Studies* 44, č. 2 (2006): 305-324.

¹⁷¹ Blíže *The Core Transport Network*, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/projects-in-focus/donor-coordination/2-3_april_2009/working_group_transport_seeto_en.pdf (přístup 12. února 2012)

¹⁷² Dimitar Bechev, „Contested Borders, Contested Identity: The Case of Regionalism in South East Europe“, *Journal of South East Europe and Black Sea Studies* 4, č. 1 (2004): 90.

¹⁷³ Erhard Busek a Björn Kühne, eds., *From Stability Pact to Integration: The Stability Pact for South Eastern Europe* (Wien: Böhlau, 2010), 33-235.

Pakt stability vystupoval jako prostředník mezi regionem a mezinárodním společenstvím v oblasti politické, ekonomické a občanské spolupráce a zároveň zajišťoval distribuci finančních a jiných prostředků ze zahraničí. Jeho zodpovědností bylo, aby zahájil regionální spolupráci zemí jihovýchodní Evropy a tím zajistil dialog místních aktérů o regionálních problémech. Podle prohlášení Erharda Buseka se mělo jednat o dočasnou instituci, která měla pouze zajistit kontinuitu procesu regionální spolupráce, jelikož se státy musely jednoho dne oprostít od závislosti na mezinárodním společenství.¹⁷⁴

Evropské unii, iniciátorovi celého projektu, byla i v tomto případě přidělena vůdčí pozice, která se projevovala především politickou podporou celé iniciativy.¹⁷⁵ Státy jihovýchodní Evropy nicméně přijaly „svou zodpovědnost pracovat společně s mezinárodním společenstvím a přijmout kolektivní strategii pro zajištění stability, rozvoje regionu a zlepšení spolupráce ve svém regionu.“¹⁷⁶ Všichni účastníci se zavázali společnými silami přiblížit země jihovýchodní Evropy co nejbližší k Evropské unii.¹⁷⁷ Na rozdíl od předešlých regionálních projektů Evropské unie byl PS otevřen pro celé mezinárodní společenství. Pakt stability počítal mimo jiné i s klíčovou rolí Ruska či USA, které měly za pomoci svého politického, vojenského (hlavně v případě USA)¹⁷⁸ a ekonomického vlivu zajistit účast všech regionálních hráčů na tomto projektu. Samotnou implementaci a realizaci projektu převzala Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), která poskytla své institucionální a organizační prostředky pro činnost Paktu stability. OBSE byla jedinou regionální organizací, která zahrnovala všechny zúčastněné strany a zároveň byla postavena na smluvním základu, o němž panovala všeobecná shoda všech účastníků.¹⁷⁹

Hlavním představitelem PS byl zvláštní koordinátor Paktu stability, jehož hlavní náplní práce byla koordinace činnosti PS s regionálními a mezinárodními partnery. Mimo svého

¹⁷⁴ Erhard Busek, *Report of the Special Co-ordinator on Regional Ownership and Streamlining of Stability Pact Task Forces and Initiatives*, Brussels, November 2006.

¹⁷⁵ *Sarajevo Summit Declaration of the Heads of State and Government of the Participating and Facilitating Countries of the Stability Pact and the Principals of Participating and Facilitating International Organizations and Agencies and Regional Initiatives*, Sarajevo, 30 July 1999, <http://www.stabilitypact.org/constituent/990730-sarajevo.asp> (přístup 25. března 2012).

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Oficiální prohlášení PS zpočátku hovoří o přiblížení k Evropské unii, ne o integraci. Až po přijetí SAP a rozhodnutí států EU integrovat všechny státy regionu do PS se i oficiální dokumenty Paktu stability zmiňují o potřebě podporovat integrační proces.

¹⁷⁸ *Agreed Points on Russian Participation in Kosovo*, Helsinki, 18 June 1999, <http://www.nato.int/kosovo/docu/a990618a.htm> (přístup 25. března 2012).

¹⁷⁹ Jedná se zejména o Helsinský závěrečný akt a respektování principu státní suverenity a integrity. Victor-Yves Ghebalí, „The OSCE and the Stability Pact for South Eastern-Europe“, in *The Operational Role of the OSCE in South-Eastern Europe: Contributing to Regional Stability in the Balkans*, eds. Daniel Warner a Victor – Yves Ghebalí (Aldershot: Ashgate, 2011), 57.

sekretariátu v Bruselu neměl Pakt stability žádné stáje instituce a celá jeho práce se odvíjela formou pravidelných zasedání a konferencí. Hlavním poradním fórem celého procesu byl Regionální stůl (*Regional Table*), jehož se účastnili všichni partneři PS a který řídil práci tří pracovních stolů (*Working Tables*).¹⁸⁰ Pracovní stoly měly v podobě konferencí přímo diskutovat o hlavních problémech regionu a zároveň identifikovat a prosazovat konkrétní projekty ve třech základních oblastech – demokracii, ekonomii a bezpečnosti.¹⁸¹

Pakt stability tímto způsobem inicioval síť několika desítek lokálních iniciativ, které se zaměřovaly na spolupráci v oblasti obrany a tajných služeb, odzbrojovacího procesu, boje proti korupci, zdravotnictví, volného obchodu, ochrany svobodného vlastnictví, informačních technologií, obchodních komor, sociální politiky, postavení žen v zaměstnání, energetiky, zemědělství, ochrany životního prostředí apod.¹⁸²

Marshallův plán, o kterém slavnostně hovořil Tony Blair, se tedy nekonal. Zatímco v případě Marshallova plánu region západní Evropy sám převzal zodpovědnost nad implementací finanční pomoci, v případě JVE, resp. ZB, byl přístup právě opačný.¹⁸³ Bartlett poznamenává, že regionální spolupráce byla spíše zaměřena na koordinaci mezi donátory a mezinárodními organizacemi než na spolupráci mezi zeměmi regionu.¹⁸⁴ Tudíž pokud západní Evropa projevovovala znaky rostoucí regionotvorby, JVE je měla zcela nulové.

Pakt stability byl nicméně jedinou ucelenou koncepcí, která se zaměřovala na místní regionalismus, v tomto případě na celém území JVE. Zajímavá je pozice, která v tomto procesu náležela Západnímu Balkánu. V případě evropské integrace a ostatních procesů, které vyplývají ze Stabilizačního a asociačního procesu, figuruje Západní Balkán jako samostatný

¹⁸⁰ Expertní týmy jednotlivých pracovních skupin předkládaly konkrétní projekty, které reagovaly na potřeby regionu. Mohlo se jednat o poskytnutí odborné pomoci jednotlivým zemím JVE či zahájení určité regionální iniciativy. *Ibid.*, 58-59.

¹⁸¹ Luciana-Alexandra Ghica, *Friendship Communities? The Politics of Regional Intergovernmental Cooperation in Central and Eastern Europe 1990-2007* (Final Paper, Central European University, 2008), 208, <http://web.ceu.hu/polsci/dissertations/ghica.pdf> (přístup 17. ledna 2012).

¹⁸² Zatímco určitá část iniciativ byla vedena samotným sekretariátem PS, měla většina z nich vlastní sekretariát se svým sídlem, který se staral o její agendu a implementaci. O existujících iniciativách blíže *Regional Cooperation Council. Strategy and Work Programme of the Regional Cooperation Council for 2011-2013* (Regional Cooperation Council: Sarajevo, 2011), 45-76, <http://www.rcc.int/pages/0/29/strategy-and-work-programme-2011-2013> (přístup 2. srpna 2011) či Erhard Busek, „Responding to the Crisis on our Doorsteps - The Stability Pact and Regional Co-operation in the South Eastern Europe: Achievements, Shortcomings and Lessons for the Future“, in *From Stability Pact to Integration: The Stability Pact for South Eastern Europe*, eds. Busek Erhard a Björn Kühne (Wien: Böhlau, 2010), 268.

¹⁸³ Více Jay Peter, „Regionalism as Geopolitics“, *Foreign Affairs* 58, č. 3 (1980): 485

¹⁸⁴ Bartlett, *Europe's Troubled Region*, 178-179.

region. V oblasti regionální spolupráce a její institucionalizace, kterou zahájil právě Pakt stability, je nutné vnímat Západní Balkán jako součást regionu jihovýchodní Evropy.¹⁸⁵

2.6 Regionální spolupráce zemí Západního Balkánu

Využitím výše uvedených iniciativ se státy Západního Balkánu simultánně zapojily do procesu regionální spolupráce jihovýchodní Evropy a integrace do Evropské unie. Od zahájení regionalismu došlo k viditelnému, ale omezenému pokroku ze strany zemí ZB. Ve skutečnosti se všem státům podařilo dosáhnout hospodářského růstu ve výši zhruba 5 % HDP ročně, než se v roce 2009 v celé šíři projevíly následky světové finanční krize.¹⁸⁶ Zastavení ekonomického růstu však bylo i důkazem slabosti místních ekonomik, které stále trpí nedostačenou strukturalizací své ekonomiky a nedokončenou privatizací.¹⁸⁷ V porovnání s rokem 2000 přesto narostla ekonomická a politická kapacita států ZB, která jim umožňuje se samostatněji zapojit do regionálních programů. Přes počáteční neochotu politických elit ZB podílet se na regionální agendě, propagují v současnosti všechny státy regionální spolupráci jako jednu z hlavních priorit své zahraniční politiky. To mimo jiné potvrdily na summitu hlav států zemí Západního Balkánu a jihovýchodní Evropy v černohorském letovisku Svatý Stefan v červnu 2011. Zde došlo k přijetí společné deklarace o rozvoji regionální spolupráce.¹⁸⁸ Od okamžiku, kdy byla regionální spolupráce v roce 2000 představena jako jedna z podmínek pro vstup států ZB do EU, jsou tyto země schopny a ochotny pořádat do určité míry pravidelné konzultace představitelů jednotlivých ministerských resortů, účastnit se regionálních konferencí i dialogu o potřebách vzájemné spolupráce. Neméně důležité je také dosažení pokroku na poli vzájemného smíření. Jako příklad lze uvést setkání prezidentů SRJ a

¹⁸⁵ Gligorov, „European Partnership with the Balkans“, 4.

¹⁸⁶ V roce 2010 byl průměrný růst HDP pro ZB odhadován na 0 %. O vývoji hospodářství zemí ZB blíže Will Bartlett a Vassilis Monastiriotis, „Introduction“, in *South East Europe after the Crisis: a New Dawn or Back to Business as Usual?*, eds. Will Bartlett a Vassilis Monastiriotis (London: LSE Repographics Department, 2010), 4, <http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/LSEE/PDF%20Files/Publications/SEE%20Crisis%20Book.pdf> (přístup 12. prosince 2011).

¹⁸⁷ Ibid., 8.

¹⁸⁸ Jasna Vukićević, „Samit SEECIP ukazao na neuralgične tačke regiona“, *Slobodna Evropa*, 30. června 2011, http://www.slobodnaevropa.org/content/sveti_stefan_samit_proces_saradnje_u_jugoistocnoj_evropi_seecp/24251227.html (přístup 17. července 2011).

Chorvatska, kteří se v roce 2003 omluvili za násilí vykonané při rozpadu bývalé Jugoslávie, či deklaraci srbského parlamentu z roku 2010, který odsoudil zločiny spáchané ve Srebrenici.¹⁸⁹

Vedle regionální spolupráce jsou státy ZB zapojeny do integračního procesu, který bude v případě Chorvatska dokončen v roce 2013 jeho vstupem do EU.¹⁹⁰ Ostatní státy podepsaly s Evropskou unií SAA a jsou v procesu ratifikace této dohody či již čekají na zahájení rozhovorů o členství.¹⁹¹ Integraci je nejvíce vzdáleno Kosovo*, jehož nevyřešený status omezuje jeho schopnosti účastnit se integračního procesu.¹⁹² Přes veškeré úspěchy však nelze brát pokrok v rámci SAp či SP za definitivní. Je důležité rozlišit mezi deklarativními kroky představitelů jednotlivých zemí ZB, které často vyzdvihují regionální spolupráci, a skutečnou implementací regionální agendy. Země ZB jsou stále ve fázi ekonomické, politické a společenské tranzice. Situace v regionu je v současnosti stále silně ovlivňována vysokou korupcí, nezaměstnaností, ale i ekonomickou slabostí jednotlivých států.¹⁹³ Nadále přetrvává několik nevyřešených otázek, které do dnešního dne komplikují vnitropolitický i regionální vývoj Západního Balkánu.

Maurizio Massari zdůrazňuje, že rozpad SFRJ neskončil ani příchodem jednadvacátého století a jeho následky jsou viditelné dodnes.¹⁹⁴ Důkazem jsou Bosna a Hercegovina a Kosovo*, které stále postrádají úplnou nezávislost a suverenitu nad svým územím.¹⁹⁵ BaH je

¹⁸⁹ „Newsletter: Will Gesture be Followed by Actions?“, *Think Tank Popolari*, 24. prosinec 2011, <http://popolari.org/eng/sadrzaj.php?id=1293527145> (přístup 7. září 2011).

¹⁹⁰ European Commission, *Croatia 2011 Progress Report*, SEC (2011) 1200 final, Brussels, 12 October 2011, 4, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/hr_rapport_2011_en.pdf (přístup 6. ledna 2012).

¹⁹¹ European Commission, *Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012*, COM (2011) 666 final, Brussels, 12 October 2011, 14-18, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/strategy_paper_2011_en.pdf (přístup 13. října 2011).

¹⁹² Kosovo bylo zapojeno do SAp roku 2002. Jelikož kosovskou nezávislost neuznávají všechny členské státy EU, Kosovo není způsobilé navázat smluvní vztahy s Bruselem. Z obavy před izolací Kosova byl zahájen pozorovací mechanismus SAp (*Stabilisation and Association Process Tracking Mechanims*, STM), tedy politický dialog, který provizorně nahrazuje smluvní vztahy. Roku 2007 byl STM nahrazen mechanismem nazvaným Dialog SAp (*SAP Dialogue*). Na začátku roku 2012 se bruselští představitelé nechali slyšet, že zvažují zahájení dialogu s Prištinou ohledně vízové liberalizace. Určitou náhradou za smluvní vztahy je i přímé zapojení EU do procesu státotvorby Kosova prostřednictvím mise EULEX, která se zaměřuje na otázky spravedlnosti a interního charakteru.

¹⁹³ Ognyan Minchev, „Introduction“, in *The Western Balkans in 2010/11: Departures in Democratization and European Integration Europe's Southeast* (Sofia: Institute for Regional and International Studies, 2012), 3.

¹⁹⁴ Massari Maurizio, „Do All Roads Lead to Brussels? Analysis of Different Trajectories of Croatia, Serbia-Montenegro and Bosnia and Herzegovina“, *Cambridge Review of International Affairs* 18, č. 2 (2005), 259-273.

¹⁹⁵ BaH je na základě Daytonského míru pod mezinárodním protektorátem. Přestože Kosovo je na základě rezoluce č. 1244 rovněž pod mezinárodním protektorátem, jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova fakticky znemožňuje implementaci tohoto rozhodnutí. Za přispění států, které uznaly kosovskou nezávislost, dochází k provedení Ahtisaariho plánu a na jeho základě pak k postupnému předávání suverenity kosovským institucím. Ibid.

od roku 1995 mezinárodním protektorátem s velice slabými centrálními orgány, což je zapříčiněno zejména rozdělením politické a občanské společnosti na základě etnického klíče. Etnicky rozdělená země je do dnešního dne zcela paralyzována v otázce státotvorby.¹⁹⁶ Zatímco zejména političtí představitelé Srbů a v určité míře i Chorvatů požadují decentralizaci země a posílení vlivu entit, bosňácká politická reprezentace prosazuje silnější vliv centrálních orgánů.¹⁹⁷

Druhý případ se týká situace v Kosovu*, které je 92 státy uznáno jako nezávislý stát, Republiku Kosovo.¹⁹⁸ Dva státy Západního Balkánu, BaH a Srbsko, nicméně neuznávají suverenitu kosovských institucí, bojkotují jeho vládní instituce a do nedávna i obchod.¹⁹⁹ Nejasná budoucnost Kosova* má v konečném důsledku vážný dopad na celý Západní Balkán. Jedná se o nejchudší státní útvar na území Evropy, závislý na civilní, finanční a vojenské přítomnosti mezinárodního společenství, se silnými a vlivnými organizovanými zločineckými organizacemi a všudypřítomnou korupcí.²⁰⁰ Severní část země, obývaná převážně srbským obyvatelstvem, je mimo kontrolu přístinské vlády. Správu nad tímto územím převzaly tzv. paralelní struktury pod kontrolou kosovských Srbů.²⁰¹

Výsledek nedořešeného statusu Kosova* je trvajícím izolace země, nikoli pouze politická, ale i společenská. Kosovo* se nemůže zapojit do práce mezinárodních organizací typu OSN či OBSE, ale např. ani do mezinárodních sportovních, kulturních a vzdělávacích událostí.²⁰² Existence paralelních struktur na severu Kosova* umožnila vznik legálního vakua, jehož udržení podporují tamní kriminální skupiny. Kosovské orgány, společně s představiteli

¹⁹⁶ International Crisis Group, „Bosnia: State Institutions under Attack“, *International Crisis Group Europe Report*, č. 62 (2011), 9, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/bosnia-herzegovina/B62%20Bosnia%20--%20State%20Institutions%20under%20Attack.pdf> (přístup 20. května 2011).

¹⁹⁷ Pád vlády či několikaměsíční působení úřednické vlády je běžnou praxí i v demokratických režimech. Problém v případě BaH spočívá v tom, že země postrádá systém, který by dokázal udržet chod vládních institucí (zejména v oblasti financí). Blíže Popolari Think Tank, „Newsletter: Similar Differences and Missing Mechanisms“, <http://popolari.org/eng/sadrzaj.php?id=1298636410> (přístup 7. července 2011).

¹⁹⁸ „Brunej priznao Kosovo“, *Novi Magazin*. 25. dubna 2012.

¹⁹⁹ Otázky zahraniční politiky BaH jsou závislé na konsensu všech tří konstitutivních národů. S ohledem na zamítavé stanovisko jedné z jejích entit, Republiky srbské, BaH nezávislost Kosova neuznává. Srbsko odmítá uznat kosovskou nezávislost z důvodu platnosti rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 a své ústavy z roku 2006, která explicitně hovoří o Kosovu jako o součásti Republiky Srbsko. United Nations, *Security Council Resolution 1244*.

²⁰⁰ International Crisis Group, „North Kosovo: Dual Sovereignty in Practice“, *International Crisis Group Europe Report*, č. 211 (2011): 15, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/kosovo/211%20North%20Kosovo%20---%20Dual%20Sovereignty%20in%20Practice.pdf> (přístup 8. ledna 2012).

²⁰¹ *Ibid.*, 16.

²⁰² Výjimkou je členství Kosova* v Mezinárodním měnovém fondu a ve Světové bance. Zde je zastoupeno jako nezávislá Republika Kosovo. „Kosovo formalno primljeno u MMF i Svetsku banku“, *Slobodna Evropa*, 30. června 2009, <http://www.slobodnaevropa.org/content/news/1765901.html> (přístup 17. července 2011).

mezinárodních misí EULEX a UNMIK mají do této části země omezený přístup, a tudíž i limitované možnosti k vymáhání práva, výběru daní apod.²⁰³ Tento stav vyhovuje místním kriminálním skupinám, které tuto situaci využívají například k daňovým únikům, neplacení cla a pašování. Podporou místních politických elit se zároveň snaží udržet *status quo*.²⁰⁴

Evropská unie se snaží překonat tuto patovou situaci zahájením tzv. technických rozhovorů, které sice nemohou vyřešit konečný status Kosova*, ale mají umožnit oběma stranám vzájemně spolupracovat, a to zejména v oblasti dopravy, obchodu či pohybu obyvatel. Podle představitelů Evropské unie je zapotřebí „dvoustranné otázky“, jako je např. vztah Srbska a Kosova*, co nejdříve vyřešit, jelikož podle jejich názoru zdržují proces integrace i regionální spolupráce a ve svém důsledku mohou zablokovat celý transformační proces v regionu.²⁰⁵ To lze potvrdit na příkladu Republiky Makedonie a Řecka. Na základě odmítavého stanoviska Řecka byla od roku 2008 dočasně přerušena cesta Republiky Makedonie do NATO a EU. To lze přičíst zejména požadavkům řeckých představitelů, aby došlo ke změně ústavního názvu Republiky Makedonie.²⁰⁶ Podle průzkumu sofijského Institutu regionálních a mezinárodních studií (*Institute for Regional and International Studies*, IRIS) je zablokování cesty Republiky Makedonie do EU krokem zpět v procesu demokratizace této země. Spor o název země způsobil mezi politiky a částečně i v občanské společnosti posilování národní identity albánského a makedonského národa, což mimo jiné způsobuje vzrůst napětí mezi oběma skupinami.²⁰⁷ Současná politika pravicové koalice v čele s VMRO-DMPE je některými odborníky označována za nacionalistickou až quasiautoritářskou.²⁰⁸ Jako nejčastější příklad takové politiky se uvádí populistický projekt renovace hlavního města Skopje, „Skopje 2014“, který má za cíl posílit makedonského národního ducha.²⁰⁹ IRIS potvrzuje obavy evropských představitelů, že v případě Republiky

²⁰³ Srbská lokální správa na severu je finančně i materiálně podporovaná a závislá na vládě Republiky Srbsko. Avšak tím, že je přítomnost srbských orgánů na území Kosova v rozporu s rezolucí OSN č. 1244, zaměřuje se Bělehrad především na materiální podporu. International Crisis Group, „North Kosovo“, 15.

²⁰⁴ „Belgrade, Pristina launch new talks“, *SETimes*, 9. března 2011, http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2011/03/09/feature-02 (přístup 9. března 2011).

²⁰⁵ European Commission, *Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012*, 12.

²⁰⁶ *Ibid.*, 14.

²⁰⁷ „Napetost u Skoplju zbog petrostrukog ubistva“, *Novi Magazin*, 13. dubna 2012, <http://www.novimagazin.rs/svet/napetost-u-skoplju-zbog-petrostrukog-ubistva> (přístup 13. dubna 2012).

²⁰⁸ Goran Stojkovski, in *The Western Balkans in 2010/11: Departures in Democratization and European Integration in Europe's Southeast* (Sofia: Institute for Regional and International Studies, 2012), 56.

²⁰⁹ Sinisa J. Marusic, „Skopje 2014: The New Face of Macedonia“, *Balkan Insight*, 20. června 2011, <http://www.balkaninsight.com/en/gallery/skopje-2014> (přístup 10. března 2012).

Makedonie bilaterální spor ve skutečnosti dočasně zablokuje integraci této země do Evropské unie a tím zároveň omezí vliv EU intenzivněji zasahovat do dění v této zemi.²¹⁰

Mechanismy SAP Evropská unie již od roku 2000 intenzivně zasahuje do křehké a nekonsolidované vnitropolitické scény regionu ZB. Důležitou roli hrála EU při stabilizaci konfliktu v Republice Makedonii v roce 2001 či zprostředkování rozpadu SRJ, resp. státní unie Srbska a Černé Hory v roce 2003 až 2006.²¹¹ Mezi aktuální témata lze zařadit tlak na politické elity v Albánii, které od roku 2010 bojkotují parlamentární procedury.²¹² Podle Christose Papazoglou jsou tyto a další případy důvodem, proč se země Západního Balkánu staly závislými na politické i finanční přítomnosti Bruselu.²¹³

Bez ohledu na existující bilaterální spory může být důraz na regionální spolupráci všech zemí ZB, resp. JVE, v určitých případech paradoxně překážkou k rozvoji mezistátních vztahů. Příklady efektivní spolupráce se objevují v menší skupině států, které mají blízké zájmy a především jsou méně zatížené spornými otázkami. Jedná se např. o skupinu čtyř států s albánským obyvatelstvem - Černou Horu, Republiku Makedonii, Albánii a Kosovo*. Toto kvarteto se vzájemně podílí na přeshraniční spolupráci, vytváření bezvízového styku či navazování kontaktů v oblasti školství.²¹⁴ Kooperace v těchto odvětvích by byla v rámci regionální spolupráce zcela nemožná, jelikož některé státy neuznávají kosovské instituce. Dalším příkladem je skupina států Daytonského trojúhelníku, které se zaměřují na rozvíjení vztahů v oblasti soudnictví a extradice trestně stíhaných osob. Tím, že např. mezi Srbskem a Černou Horou dlouhodobě přetrvává spor v oblasti dvojího občanství, nelze toto téma zařadit do regionální agendy.²¹⁵

²¹⁰ Stojkovski, „Republic of Macedonia“, 62.

²¹¹ Fabrizio Tassinari. *Why Europe Fears its Neighbors* (Oxford: Praeger Security International, 2009), 33.

²¹² European Union, „Š. Fule Visits Albania to Discuss Reforms and European Agenda“, Memo/12/298, Brussels, 2 May 2012, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/12/298&type=HTML> (přístup 6. května 2012).

²¹³ Papazoglou, „*The Economies of South Eastern Europe*“, 175.

²¹⁴ „Kosovo teži većoj saradnji sa susedima“, *SETimes*, 18. ledna 2012, http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2012/01/18/feature-02 (přístup 18. ledna 2012).

²¹⁵ „Tadić, Jospović i predsedništvo BiH na Brionima 18. jula“, *Blic*, 7. července 2011.

3. Rada pro regionální spolupráci

3.1 Regionální vlastnictví

Podle slov Erharda Buseka byl Pakt stability již od počátku koncipován tak, aby ho mohl samotný region využívat, řídit, ovlivňovat a dále zdokonalovat.²¹⁶ S ohledem na nedávné konflikty se činnost Paktu v prvních několika letech zaměřovala na bezprostřední následky destabilizace regionu a na vytvoření základních podmínek pro zajištění opětovné stabilizace a zahájení procesu demokratické a tržní transformace. Přestože Pakt stability podporoval rozvoj místního regionalismu, státy ZB neměly prostředky ani zájem poskytnout finanční, organizační a lidské zdroje. Tento projekt byl proto řízen převážně vnějšími silami. Tomu nasvědčuje i samotný fakt, že se na činnosti pracovních stolů a iniciativ podílel velký počet mezinárodních odborníků a politiků.²¹⁷ Podle Altmana bylo zřejmé, že dříve či později muselo dojít k ukončení Paktu stability, resp. ke kompletní změně konceptu regionální spolupráce.²¹⁸ To bylo zapříčiněno potřebou reagovat na postupný vývoj v zemích jihovýchodní Evropy, ale zároveň i na měnící se přístup mezinárodního společenství, které své geopolitické zájmy začalo prosazovat mimo země starého kontinentu. Altman argumentuje, že zajištění další finanční a politické podpory mezinárodního společenství záviselo na větší angažovanosti lokálních aktérů, kteří by sami dokázali dosáhnout viditelného pokroku v oblasti regionální spolupráce.²¹⁹ Místní státy musely spolupracovat samy mezi sebou a přijít na společnou strategii, jak se vypořádat nejen s malým hospodářským růstem, ale i regionální kriminalitou, administrativními překážkami apod. První zvláštní představitel PS, Bodo Hombach, dodává, že „přínos přístupu shora, který se zaměřoval na přenos *know-how* a finančních prostředků do zemí jihovýchodní Evropy, byl již po několika letech vyčerpán“.²²⁰ Podle Čalić docházelo od roku 2002 také ke snižování mezinárodní finanční pomoci zemím jihovýchodní Evropy a tento trend se týkal i vojenské a bezpečnostní

²¹⁶ Karajkov, „Balkans“.

²¹⁷ Členské státy OBSE se střídaly v předsednictví jednotlivých pracovních stolů a expertních skupin. Na realizaci konkrétních projektů se podíleli jednotliví aktéři či skupina aktérů, kteří poskytovali finanční, lidské a materiální zdroje. Ghebali, „The OSCE and the Stability Pact for South Eastern-Europe“, 56.

²¹⁸ Altman, „From Stability Pact to the Regional Cooperation Council“, 53.

²¹⁹ Ibid., 56.

²²⁰ Bodo Hombach, „The Stability Pact: Lessons for the future“, *Südosteuropa Mitteilungen*, č. 4 (2004), 28.

přítomnosti mezinárodního společenství.²²¹ Čalić dodává, že svou roli sehrála také donátorská únava (*donator fatigue*) a rostoucí skepse ze strany zahraničních investorů.²²² Ti začali pochybovat, že příliv financí a politický vliv je efektivním nástrojem pro dlouhodobou stabilizaci JVE a naopak se snažili přimět místní aktéry, aby k tomuto cíli sami vynaložili větší prostředky (materiální, finanční, lidské).²²³ Z těchto důvodů bylo třeba zvolit konkrétní postup, který by umožnil zemím ZB, aby se více angažovaly v regionálních vztazích, ale i ve své demokratizaci, rozvoji a integraci.²²⁴ Státy tím měly samy najít způsob a poskytnout vlastní prostředky, aby posílily svoji regionotvorbu.²²⁵

Eno Trimčev je toho názoru, že k posílení regionálního vlastnictví je třeba silného aktéra, který by vedl ostatní aktéry a přiměl je, aby se intenzivněji zapojili do regionální spolupráce.²²⁶ Zatímco podle něj mají pouze Chorvatsko a Srbsko kapacity, aby se tohoto úkolu zhostily, dodává, že je nereálné, aby všechny státy ZB přijaly jednu či druhou zemi za regionálního vůdce.²²⁷ Je diskutabilní, zda by se Chorvatsko vůbec chtělo ujmout této úlohy v době, kdy se připravuje na vstup do Evropské unie. V případě Srbska, které stále řeší sérii problémů v souvislosti s rozpadem bývalé Jugoslávie, je otázkou, zda by ostatní státy přijaly jeho vedoucí roli.²²⁸ Jediným řešením, jak snížit přítomnost externích aktérů, je tedy institucionálně posílit význam samotného regionu, který by sám identifikoval problémy a zavázal jednotlivé aktéry, aby se podíleli na kolektivní spolupráci.²²⁹

²²¹ Místo přímé finanční pomoci se tak mezinárodní dárci zaměřili na poskytování finančních půjček. Marie-Čalić, *On SAP - Stability Pact Complementarity*, 3.

²²² *Ibid.*, 3.

²²³ Vasilis Monastiriotis udává příklad BaH, kde veliký příliv finančních prostředků doposud nedokázal sám o sobě nastartovat bosenské hospodářství a oprostít zemi od závislosti na mezinárodní pomoci. Vasilis Monastiriotis, *Quo Vadis South East Europe? EU Accession, Regional Cooperation and the Need for a Balkan Development Strategy* (Research Paper, London School of Economic and Political Sciences, 2008), 17, <http://eprints.lse.ac.uk/4673/> (přístup 10. března 2012).

²²⁴ Rozhodnutí o zahájení PS bylo přijato 10. června 1999 na zasedání ministrů zahraničních věcí EU v Kolíně nad Rýnem. Ke schválení základních principů a cílů všemi účastníky došlo koncem července 1999 na Sarajevském summitu. První zasedání Regionálního stolu se uskutečnilo 10. září 1999. Sarajevo Summit Declaration. Blíže viz Warner a Ghebalí, „The OSCE and the Stability Pact for South Eastern-Europe“, 55-68.

²²⁵ Jelica Minić, „A Decade of Regional Cooperation in South Eastern Europe: Sharing Guidance, Leadership and Ownership“, in *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009), 8, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

²²⁶ Eno Trimčev, „Foreign Policy, Elites, Regional Identity“, in *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009), 34, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

²²⁷ *Ibid.*, 34.

²²⁸ Zijad Bećirović na toto téma dodává, že Srbsko je spíše jedním z problémů regionální spolupráce nežli jeho řešením. Branka Trivić, „Nerealne priče o regionalnom liderstvu Srbije“, *Radio Slobodna Evropa*, 22. dubna 2011.

²²⁹ Trimčev, „Foreign Policy, Elites, Regional Identity“, 35.

Samotní představitelé Paktu se od roku 2005 začali zabývat transformací celého procesu s cílem pokračovat v dosavadní spolupráci. V této souvislosti se začalo hovořit o převzetí tzv. lokálního (regionálního) vlastnictví (*local/regional ownership*) zeměmi jihovýchodní Evropy.²³⁰ To se mělo odvíjet zejména v podobě institucionalizace regionální spolupráce, která by posílila roli ZB jako samostatného aktéra. V následujícím roce se státy JVE dohodly s mezinárodním společenstvím, že bude vytvořen zcela nový rámec regionální spolupráce, který bude vycházet z aktivnější úlohy regionu.²³¹ Podle Anastakise je měla větší účast domácích aktérů přinutit k serióznějšímu řešení současných problémů.²³² Státy JVE měly disponovat nástrojem, kterým by si samy diktovaly tempo své spolupráce a svými projekty urychlily reformní proces a integraci zemí do EU.²³³

Pro účely řízení regionálního vlastnictví došlo během dvouletého přechodného období k předání agendy a zodpovědnosti z rukou Paktu stability Radě pro regionální spolupráci, která byla za tímto účelem zřízena v Sarajevu.²³⁴ V roce 2008 byla RCC zahájena činnost, která měla představovat další fázi regionální spolupráce na území jihovýchodní Evropy.²³⁵ Místní média začala hovořit o Sarajevu jako o malém či balkánském (regionálním) Bruselu. Podle představitelů RCC mělo přestěhování sídla regionální spolupráce do pomyslného centra celého regionu symbolizovat bezpečí a stabilitu Západního Balkánu. V případě BaH, kde RCC nyní sídlí, měl být tento krok důkazem, že se země oprostila od své válečné minulosti a stala se plnoprávným členem regionu.²³⁶ Otázkou zůstává, jaké možnosti nový institucionální pořádek skutečně nabízí a jaké jsou jeho hlavní cíle.

²³⁰ Michal Weichert definuje lokální vlastnictví jako stav, kdy státy přijímají větší zodpovědnost nad regionální politikou a zároveň získávají větší pocit zodpovědnosti ve svém regionu, což způsobuje, že iniciativy a změny pocházejí více z regionu samotného. Blíž Michal Weichert, „Introduction“, in *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009), 13, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

²³¹ Stability Pact for South Eastern Europe, *Regional Table of the Stability Pact – Chairman’s Conclusions*, Belgrade, 30 May 2006, <http://www.stabilitypact.org/rt/RTBELGRADEChairmans%20Conclusions%20of%20the%20Regional%20Table%20Belgrade%20-%20Final.pdf> (přístup 7. srpna 2011).

²³² Othon Anastakis, „A Comment to Interview with Mr. Hidajet Biscevic, the Secretary General of the Regional Cooperation Council“, *Southeastern Europe* 35 (2011): 290, http://www.sant.ox.ac.uk/seesox/pdf/SEEU_35_2_06_Anastasakis_Forum.pdf (přístup 19. února 2012).

²³³ *Ibid.*, 290.

²³⁴ Dne 28. února 2008 RCC oficiálně převzala mandát od PS.

²³⁵ Hido Bišćević, *Regional Ownership and Beyond: Setting up of the Regional Cooperation Council*. (Pomorie: Regional Cooperation Council: 2008), 4.

²³⁶ „Sarajevo – centar regionalne saradnje“, *Radio Slobodna Evropa*, 11. dubna 2007. <http://www.slobodnaevropa.org/content/news/703712.html> (přístup 7. února 2012).

3.2 RCC a jeho postavení v regionu

Na základě oficiální agendy RCC je hlavním úkolem této instituce podporovat integraci zemí Západního Balkánu do evropských a euroatlantických struktur a přitom koordinovat regionální spolupráci zemí JVE.²³⁷ Jejím úkolem je dále zajistit, aby se projekty tematicky nepřekrývaly a zaměřovaly se na integraci celého regionu do Evropské unie.²³⁸ Při transformaci Paktu stability v RCC panovala všeobecná shoda všech aktérů, že členství v Evropské unii je hlavním strategickým cílem tohoto projektu.²³⁹ Z tohoto důvodu má RCC figurovat jako prostředník mezi regionálními iniciativami a unijními institucemi.²⁴⁰ Na počátku funkčního období RCC panovala široká důvěra, že tato instituce dokáže stimulovat regionální spolupráci, identifikovat potřeby regionu a patřičně na ně reagovat.²⁴¹ Měla symbolizovat skutečnost, že se regiony ZB a JVE sami stanou aktéry regionální spolupráce.

Rada pro regionální spolupráci se věnuje šesti hlavním oblastem kooperace - hospodářskému rozvoji, rozvoji infrastruktury a energetiky, spolupráci v oblasti soudnictví a boji proti organizovanému zločinu, bezpečnostní spolupráci, parlamentární spolupráci a posilování kvality lidských zdrojů.²⁴² V těchto oblastech spolupracuje s regionálními iniciativami, které z velké většiny pocházejí ještě z dob Paktu stability.²⁴³ RCC má za úkol poskytnout těmto iniciativám veškerou administrativní a odbornou pomoc a zároveň zajistit jejich soběstačnost a nezávislost na neregionálních aktérech.²⁴⁴

Iniciativy se velkou měrou zaměřují na spolupráci mezi jednotlivými vládními resorty, popřípadě jinými státními institucemi či obchodními komorami zemí jihovýchodní Evropy. Vassilis Manastiriotis zdůrazňuje, že veškeré iniciativy respektují principy suverenity a integrity jednotlivých členských států a v žádném případě se nezaměřují na integraci v rámci

²³⁷ Hido Biščević, *Annual Report of the Secretary General of the Regional Cooperation Council on Regional Cooperation in South East Europe 2009 - 2010* (Sarajevo: Regional Cooperation Council Secretariat, 2010), <http://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Annual-Report-2009-2010-text.pdf> (přístup 27. července 2011).

²³⁸ Ibid.

²³⁹ „Western Balkans and Europe 2020 - Supporting Convergence and Growth“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/pages/0/32/western-balkans-and-europe-2020-supporting-convergence-and-growth> (přístup 1. dubna 2012).

²⁴⁰ Ibid.

²⁴¹ „RCC Newsletter 8/ 2010 – Our South East Europe“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/interviews/0/23/interview-with-gordan-jandrokovic-minister-of-foreign-affairs-and-european-integration-croatia> (přístup 23. července 2011).

²⁴² *Regional Table of the Stability Pact*, Zagreb, 10 May 2007, <http://www.stabilitypact.org/rt/RTZagrebconclusions.pdf> (přístup 25. července 2011).

²⁴³ Hido Biščević. *Regional Ownership and Beyond*, 15-22.

²⁴⁴ *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*, Zagreb, 10 May 2007, <http://www.stabilitypact.org/rt/ZAGREBAnnextoConclusionsRCC.pdf> (přístup 25. července 2011).

samotného regionu jihovýchodní Evropy, popř. Západního Balkánu.²⁴⁵ Za příklad lze uvést práci Investiční komise jihovýchodní Evropy (*South East European Investment Committee*, SECI). V podobě každoročních konferencí zástupci ministerstev JVE diskutují o způsobech, jak navýšit domácí i zahraniční investice.²⁴⁶ Jedná se tedy o klasická mezivládní fóra, kde dochází k výměně názorů na jednotlivé téma, popřípadě k dohodě na společném postupu.

3.3 Rámec regionální spolupráce

V návaznosti na transformaci Paktu stability v Radu pro regionální spolupráci a posílení regionálního vlastnictví došlo ke snížení počtu účastníků v procesu regionální spolupráce. To se týkalo států a mezinárodních finančních institucí, které již neviděly potřebu zapojit se do tohoto procesu přímo.²⁴⁷ Základní rekonstrukce místní infrastruktury a institucí byla provedena a panovalo přesvědčení, že na ekonomické stabilitě se musí podílet hlavně státy regionu.²⁴⁸

Členství v RCC je smluvně garantováno všem účastníkům Procesu spolupráce jihovýchodní Evropy (SEECF), Kosovu-UNMIK a zástupcům Evropské unie.²⁴⁹ RCC je nicméně projektem s tzv. inkluzivním členstvím, které teritoriálně, ekonomicky apod. z účasti nevylučuje žádného aktéra.²⁵⁰ Z tohoto důvodu obsahuje členská základna RCC čtyřicet pět členů z řad států, mezinárodních a regionálních organizací, iniciativ a finančních institucí.²⁵¹ Členství je udělováno na základě konsensu všech členů, avšak mimo to není vymezeno žádnými dalšími požadavky. Je logické, že se přirozenou selekcí jedná o státy, které mají zájem na pokračování procesu regionální spolupráce a rozvoji regionu, popř. zachování svého vlivu v této části Evropy.²⁵² Mimo řadového členství se mohou členové účastnit i práce

²⁴⁵ Monastiriotes, „*Quo Vadis South East Europe?*“, 22.

²⁴⁶ South East European Investment Committee,

http://www.investmentcompact.org/pages/0,2987,en_35424885_35425005_1_1_1_1_1,00.html (přístup 28. dubna 2012)

²⁴⁷ Jednalo se o Belgie, Estonsko, Japonsko, Litvu, Lucembursko, Maltu, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rusko, Ukrajinu, Mezinárodní měnový fond a Mezinárodní finanční radu.

²⁴⁸ Jelica Minić, „A Decade of Regional Cooperation in South Eastern Europe“, 3.

²⁴⁹ Evropská unie je na zasedáních RCC zastoupená tzv. *troikou* – zástupci předsednictví EU, Evropské komise a sekretariátu Rady EU.

²⁵⁰ Hido Biščević, *Annual Report of the Secretary General of the Regional Cooperation Council on Regional Cooperation in South East Europe 2010-2011* (Sarajevo: Regional Cooperation Council Secretariat, 2011), 17, <http://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Annual-Report-2010-2011-rich.pdf> (přístup 25. července 2011).

²⁵¹ „Structure“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/pages/7/14/structure> (přístup 17. března 2012).

²⁵² Amer Kapetanović a Zoran Kulundžić, „The New Initiative: a New paradigm? Prospect of a New Balkan Regionalism. The New Initiative for an Old Problem“, in *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the*

Výboru Rady pro regionální spolupráci (*Regional Cooperation Council Board*, dále jen Výbor), který slouží jako hlavní diskusní platforma RCC.²⁵³ Členství ve Výboru RCC je však podmíněno finanční účastí členů na chodu RCC.²⁵⁴ V případě řadových členů lze jejich účast v celé instituci považovat za symbolickou, jelikož sami nemají žádné pravomoci ani povinnosti. Jedná se o pouhou formalitu a členové tím vyjadřují svou podporu procesu regionální spolupráce. Jejich účast se týká spíše individuálních projektů, často nezávislých na prostředcích RCC.²⁵⁵

Posílení regionálního vlastnictví má symbolizovat i zajištění účasti všech států jihovýchodní Evropy a Kosovo-UNMIK ve Výboru RCC. Tím byl místním státům dán prostor na převzetí aktivnější úlohy v regionální spolupráci a zároveň pokryta část finančních nákladů potřebných pro provoz RCC.²⁵⁶ Ani vznikem se RCC nicméně regionotvorba ZB, popř. JVE, nestala záležitostí čistě regionálních aktérů. Společně se státy JVE a Kosovo-UNMIK je do činnosti Výboru RCC zapojeno dalších třináct států a institucí Evropské unie.²⁵⁷ To poskytuje EU i hlavním finančním dárcům prostor hájit a prosazovat svou vizi regionální spolupráce.

Simona Marneti je toho názoru, že je důležitá návaznost RCC na praxi Paktu stability, který zapojoval do rámce regionální spolupráce kosovské instituce. Kosovo-UNMIK je smluvně garantováno členství ve Výboru RCC a jako v případě ostatních členů je finančně zodpovědné za chod RCC. Kosovo-UNMIK se do roku 2008 aktivně podílelo na práci Paktu Stability a jeho transformaci v RCC prostřednictvím mise OSN-UNMIK, která zastupovala

Western Balkan Countries, ed. Michal Weichert (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009), 79-92, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011); *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*.

²⁵³ Na práci Výboru RCC se podílejí Albánie, Rakousko, BaH, Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, EU (*trojka*), SRN, Finsko, Francie, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Moldavsko, Černá Hora, Norsko, Rumunsko, Srbsko, Slovinsko, Švédsko, Švýcarsko, Republika Makedonie, Turecko, Kosovo-UNMIK a USA. O struktuře RCC více na oficiálních stránkách www.rcc.int.

²⁵⁴ Jedná se o minimální částku ve výši 50 tisíc eur. Účastnické země SEECP a Kosovo-UNMIK přijaly v roce 2007 dohodu o účasti na finančních nákladech RCC. Státy byly podle rozlohy a finančních schopností rozděleny do čtyř platových skupin, které hradí třetinu nákladů. Druhé dvě třetiny pokrývají příspěvky ostatních členů RCC. Evropská komise prostřednictvím fondu IPA poskytuje více než polovinu celé finanční částky. Přesné výše příspěvků viz *Agreed regional annual contribution to the Regional Co-operation Council Secretariat 2008-2010*, Bucharest, 16 November 2006, <http://www.stabilitypact.org/about/Annex%201%20-%20Agreed%20Regional%20Annual%20Contribution%20to%20the%20RCC%20Secretariat.pdf> (přístup 3. srpna 2011).

²⁵⁵ Rozhovor s mimořádným a zplnomocněným velvyslancem Slovenské republiky v Bosně a Hercegovině Miroslavem Mojžitou. Sarajevo, 20. srpna 2012.

²⁵⁶ *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*.

²⁵⁷ Ana-Maria Boromisa, „Traditional Solutions in the Traditional Sector - (Un)expected Outcomes? Energy Sector in the SEE“, *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009), 120, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

zájmy Kosova na regionálních a mezinárodních fórech či institucích.²⁵⁸ To mu umožnilo zapojit se do procesu vytváření zóny volného obchodu, integraci s ostatními státy ZB do Energetické komunity či zapojení do společného leteckého prostoru.²⁵⁹

Po vyhlášení jednostranné nezávislosti Kosova však byl zástupcům kosovské delegace na dva roky odepřen vstup do Bosny a Hercegoviny, tedy i do sídla RCC. Státní instituce BaH nezávislost Kosova neuznávají.²⁶⁰ Na základě stále platného statutu Rady pro regionální spolupráci je členství vyhrazeno Kosovu –UNMIK, nikoli Republice Kosovo.²⁶¹ Nehledě na doporučení EU zemím regionu, že je třeba přijmout novou realitu na Kosovu, ke změně statutu může dojít pouze v případě konsensu všech členů RCC.²⁶² Praktický důsledek je takový, že představitelům Kosova je často znemožněno zastupovat své zájmy na půdě RCC, ale i v několika iniciativách a regionálních projektech.²⁶³ Tuto situaci lze komentovat slovy bývalého chorvatského diplomata Hido Biščević, že „exkluze je vždy důvodem k nerovnováze a nerovnováha je vždy novou příležitostí pro nestabilitu.“²⁶⁴

Rada pro regionální spolupráci zdědila po Paktu stability také síť regionálních iniciativ, které nyní sama koordinuje. Členství v těchto projektech není nijak podmíněno či omezeno statutem RCC, a tak se liší případ od případu. Na jedné straně tento přístup umožňuje značnou flexibilitu v projektech, do kterých se státy mohou či nemusí zapojit na základě svých specifických geografických, politických a jiných důvodů. Na druhé straně může být tento stav příčinou izolace určitého člena v rámci regionální politiky. To se týká především případu Kosova*, jehož aktivnější účast v regionální spolupráci je nadále omezena nedořešeným statutem.²⁶⁵ Mamedi dodává, že otázka statusu Kosova* může být v konečném důsledku

²⁵⁸ UNMIK měla na starosti tzv. externí vztahy Kosova, tedy zastupování Kosova v mezinárodních vztazích. Jelikož podle rezoluce č. 1244 má Srbsko nad územím Kosova suverenitu, kosovské instituce se samy nemohly podílet na zahraniční politice. Toto uspořádání mělo zabránit naprosté mezinárodní izolaci kosovského území. Iliri Oli a Leon Malazogu, *Kosovo's Foreign Policy: Strategic Factors, Objectives and Challenges* (Research Paper, Institute For Research and Developmet, 2007), 10.

²⁵⁹ European Commission, *A European Future for Kosovo*, IP/05/450, Brussels, 20. April 2005, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/450&format=HTML&aged=0&language=EN&uiLanguage=en> (přístup 10. dubna 2012).

²⁶⁰ Hido Biščević, *Annual Report of the Secretary General ...2010-2011*, 20.

²⁶¹ *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*.

²⁶² European Commission, *Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012*.

²⁶³ Představitelům Kosova* opět nebylo umožněno, aby se mezi červnem 2010 a květnem 2011 účastnili zasedání Výboru RCC. Za zprostředkování mise UNMIK se nicméně zástupci Kosova* zúčastnili v červnu 2011 plenárního zasedání RCC a v září 2011 setkání Výboru RCC. European Commission, *Kosovo* 2011 Progress Report*, SEC (2011) 1207 final, Brussels, 12 October 2011, 23, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/ks_rapport_2011_en.pdf (přístup 13. října 2011).

²⁶⁴ Hido Biščević, *Annual Report of the Secretary General ...2010-2011*, 25.

²⁶⁵ Aleksandar Ajdanić, „Kosovo: Ka normalnim odnosima“, *Novi magazin* 47 (2012), 17.

příčinou jeho trvalé exkluze z regionální spolupráce, což by podle jejího názoru zbrzdilo transformaci a demokratizaci celého regionu Západního Balkánu.²⁶⁶ Kosovo* se např. jako jediná ze zemí ZB nepodílí na programu Regionální školy veřejné správy (*Regional School for Public Administration*), která se zaměřuje na zkvalitnění služeb lokálních institucí a jejich zaměstnanců na území ZB.²⁶⁷ Nepřekvapí, že Kosovo* se neúčastní ani jediné iniciativy, která se zaměřuje na rozvoj investičního prostředí ZB, sociální politiky jednotlivých států, environmentálních otázek či bezpečnostní spolupráce. Účastní se tak stejného počtu iniciativ jako např. Moldavsko, které není součástí Západního Balkánu.²⁶⁸

V čem tedy tkví problém neúčasti Kosova* v rámci regionální spolupráce? Kosovo* je nejhudší zemí Evropy s nejvyšším poměrem organizovaného zločinu a korupcí na evropském kontinentě. Vyloučením Kosova* ze spolupráce na posílení institucionálních kapacit a lidských zdrojů není omezován pouze proces kosovské státotvorby, ale zároveň je posilován zdroj závažných problémů ZB.²⁶⁹ Evropská unie se obává zejména schopnosti regionu řešit otázku organizovaného zločinu.²⁷⁰ Ta není ovlivněna jen omezenými prostředky kosovských institucí bojovat s organizovaným zločinem, ale i téměř nulovou spoluprací mezi bezpečnostními složkami Kosova* a ostatními státy ZB. Již v roce 1999 založily státy JVE Centrum pro vymáhání práva v oblasti jihovýchodní Evropy (*Southeast European Law Enforcement Center, SELEC*).²⁷¹ Hlavním cílem této instituce je shromažďovat a vyměňovat data jednotlivých členských států o kriminálních skupinách a jejich přeshraničních aktivitách.²⁷² Zajímavostí však je, že velká část aktivit je namířena právě proti skupinám a organizacím z Kosova*, které do činnosti SELEC není zapojeno.

3.4 RCC jako aktér regionální politiky

²⁶⁶ Mameli, „Regional Cooperation in Western Balkans“, 49.

²⁶⁷ O tomto projektu blíže na oficiálních stránkách Regionální školy veřejné správy <http://www.respaweb.eu> či „Regional School of Public Administration Opened in Montenegro“, European Union Delegation of the European Union to Montenegro, <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=959> (přístup 19. března 2012).

²⁶⁸ Jan Šindelář. *Regional Cooperation in the Western Balkans*, Unpublished paper (Sarajevo: Populari, 2011).

²⁶⁹ „Newsletter 4/2010 – How to Move Beyond Bilateral Disputes?“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/comments/0/4/how-to-move-beyond-bilateral-disputes> (přístup 18. ledna 2012).

²⁷⁰ Podle hášení EU jsou schopnosti Kosova* bojovat s organizovaným zločinem stále v prvotní fázi. European Commission, *Kosovo* 2011 Progress Report*, 58.

²⁷¹ Centrum sídlí již od roku 1999 v rumunské Bukurešti. Do roku 2009 se nazývalo SECI Regionální centrum pro boj s organizovaným zločinem (*SECI Regional Center for Combating Transborder Crime*). Southeast European Law Enforcement Center, <http://www.secicenter.org/m106/About+SELEC>. (přístup 2. května 2012).

²⁷² Ibid.

Mimo navýšení organizační kapacity ZB měl nový koncept regionální spolupráce místní státy více politicky angažovat v lokálních záležitostech. Slovy Erharda Buseka, regionální spolupráce je procesem, který si kromě vlastnictví (*ownership*) žádá i své politické vedení (*leadership*).²⁷³ Zodpovědnost nad prací Regionální rady pro spolupráci je rozdělena mezi Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy a Výbor RCC. Úkolem SEECP je politicky vést proces regionální spolupráce, a tedy i RCC. Jedná se totiž o regionální fórum, v němž jsou zastoupeny všechny státy jihovýchodní Evropy. Generální tajemník RCC se zodpovídá SEECP, který ho do funkce jmenuje.²⁷⁴ Generální tajemník se účastní všech zasedání ministrů členských zemí SEECP, podává jim hlášení o činnosti Rady, je ve stálém kontaktu s představiteli zemí JVE a pokouší se koordinovat činnost RCC s programem SEECP. Kontrolou nad RCC tak dostal SEECP do rukou nástroj jak implementovat svá rozhodnutí a cíle.²⁷⁵

O organizačních otázkách rozhoduje Výbor Rady pro regionální vztahy, který je zároveň nejvyšším orgánem RCC.²⁷⁶ Jeho hlavní náplní je zabývat se strategickým plánem RCC a monitorovat jeho implementaci.²⁷⁷ Zároveň je v jeho pravomoci zbavit generálního tajemníka funkce, v případě, že poruší své závazky, funkce.²⁷⁸ Tím, že jsou ve Výboru RCC zastoupeny i státy, které nepatří do regionu, si mezinárodní společenství ponechalo nástroj, jak přímo zasáhnout do personálního obsazení RCC. Ana-Maria Boromisa dodává, že právě Výbor kontroluje směr regionální spolupráce a je zárukou přítomnosti a vlivu mezinárodních aktérů v regionu.²⁷⁹

Rozdělení pravomocí mezi Výbor RCC a SEECP je výsledkem transformačního procesu Paktu stability, který byl zahájen v roce 2005. Podle Altmana, který je jedním z duchovních otců tohoto regionálního konceptu, se jednalo o reakci na poměry, ve kterých se regionální spolupráce v jihovýchodní Evropě tehdy nacházela. V té době neexistovala jediná

²⁷³ *Stability Pact for South Eastern Europe Annual Report 2006*, <http://www.stabilitypact.org/about/WEBFINALSPAR2006.pdf> (přístup 14. února 2012).

²⁷⁴ Mandát generálního tajemníka je tříletý, s možností prodloužení o další dva roky. Základní dokument SEECP výslovně říká, že funkce generálního tajemníka má být obsazena silnou politickou osobností se schopností spolupracovat s mezinárodními donátory a mezinárodními organizacemi a pracovat s představiteli zemí JVE. *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*.

²⁷⁵ O přesné struktuře SEECP a využití kapacit RCC však podrobněji hovoří následující kapitola.

²⁷⁶ Valné shromáždění RCC probíhá jednou ročně společně s výročním summitem SEECP a účastní se ho zástupci všech členů RCC. *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*.

²⁷⁷ Schůzky se nejčastěji pořádají v prostorách sekretariátu v Sarajevu za účasti národních koordinátorů pro RCC. *Ibid.*

²⁷⁸ K sesazení generálního tajemníka je zapotřebí konsensu minus jedna. Výbor může i dočasně převzít pravomoci a povinnosti generálního tajemníka. *Statute of the Regional Cooperation Council (RCC)*.

²⁷⁹ Ana-Maria Boromisa, „Traditional Solutions in the Traditional Sector“, 120.

instituce, která byla schopná převzít úplnou zodpovědnost nad managementem regionální kooperace. SEECP sice měla stejné politické cíle, jako tomu bylo u Paktu stability, postrádala však jakékoliv institucionální mechanismy, které by alespoň částečně nahradily PS.²⁸⁰ Vznikl proto kompromis, který založením RCC poskytuje větší operační schopnosti SEECP a zároveň umožňuje Evropské komisi jako členovi Výboru RCC, aby měla nadále vliv v procesu regionální spolupráce jihovýchodní Evropy.²⁸¹

Za organizaci a koordinaci regionální spolupráce zodpovídá stálý sekretariát pod vedením generálního tajemníka Rady pro regionální spolupráci Hido Biščević se sídlem v Sarajevu.²⁸² Jeho tým odpovídá především za koordinaci činnosti jednotlivých organizací a iniciativ v regionu a zároveň zprostředkovává kontakt s jednotlivými státy jihovýchodní Evropy. Sekretariát také zastupuje zájmy JVE ve světě a prezentuje situaci v jihovýchodní Evropě mezinárodnímu společenství a zejména mezinárodním donátorům. V některých evropských organizacích vystupuje RCC jako pozorovatel, čímž v podstatě reprezentuje region ZB.²⁸³ Je nutné podotknout, že se sekretariát orientuje výhradně na sběr informací a poskytování institucionální i odborné pomoci členům RCC. Konzultace se všemi partnery a účastníky RCC jsou jednou z hlavních náplní práce této instituce. Mimo to se většina agendy RCC zaměřuje na technické a byrokratické otázky, jako je zpracování odborných studií, pořádání konferencí, seminářů či školení, nejčastěji pro představitele zemí Západního Balkánu, popřípadě jihovýchodní Evropy.²⁸⁴ V případě potřeby může RCC sama zahájit určitou iniciativu a vyplnit tím prázdný prostor v určité oblasti spolupráce. Hlavními tématy je rozvíjení investičního potenciálu, větší zapojení žen do společnosti, reforma sociálního zákonodárství, školství apod.

²⁸⁰ European Commission, *Non-Paper: Proposals from the European Commission and the Stability Pact regarding the Regional Ownership Process*, Belgrade, 29-30 May 2006, <http://www.rai-see.org/images/doc/33/Non-paper%20on%20regional%20ownership%20process.pdf> (přístup 22. dubna 2012).

²⁸¹ Hido Biščević, „*Regional Ownership and Beyond*“, 3.

²⁸² *Zagreb Declaration of the Heads of State Government of the South-East European Co-operation Process (SEECP) – Europe's New South, Zagreb*, 11 May 2007, 7, http://www.mvep.hr/seeep/docs/070514_SEECP%20Summit%20Declaration%20usvojeno%20110507.pdf (přístup 20. dubna 2012).

²⁸³ Jedná se např. o Středoevropskou iniciativu (*Central European Initiative*). Pro účely přímého a stálého kontaktu s institucemi EU byla zřízena styčná kancelář RCC se sídlem v Bruselu. Dále byla zřízena pozice zvláštního představitele generálního tajemníka RCC pro vztahy s Předsednictvím Evropské Rady. Tento zvláštní představitel nepodléhá styčné kanceláři a je přímo podřízen generálnímu tajemníkovi RCC. Hido Biščević, „*Regional Ownership and Beyond*“, 14.

²⁸⁴ Hido Biščević, *Report on the Activities of the Regional Cooperation Council Secretariat (for the period 30 November 2011 – 5 March 2012)* (Regional Cooperation Council Secretariat: Sarajevo, 2012), 2, <http://www.rcc.int/docs/0/237/report-to-rcc-board-on-activities-of-rcc-secretariat> (přístup 22. dubna 2012).

3.5 Limity rostoucí institucionalizace

Hido Biščević upozorňuje, „že hlavním nebezpečím pro činnost Rady pro regionální spolupráci je nedostatek politické vůle a nedořešené bilaterální spory mezi jeho členy“.²⁸⁵ Jak již bylo o agendě RCC řečeno, jejím cílem je odborná a technická podpora procesu regionální spolupráce. Samotná implementace je tak ponechána na jednotlivých státech. Biščević se nechal slyšet, že ani on z pozice generálního tajemníka, ani RCC nemá jakýkoliv mandát vměšovat se do vnitřních záležitostí členských států.²⁸⁶ Alen Legović je toho názoru, že RCC nedisponuje žádnými nástroji, které by byly schopné reagovat na jakoukoliv mezistátní či vnitropolitickou krizi v regionu. Dodává, že „Rada se nezajímá otázkou statusů (Kosovo, BaH, Republika Makedonie) a bilaterálními spory, ale soustředí se na koordinaci všech místních iniciativ“.²⁸⁷ RCC disponuje úřadem generálního tajemníka, který má ryze poradní pravomoci, a Výborem RCC, který rozhoduje výlučně na zásadě konsensu. Pokud se státy, kterých se statusové otázky týkají, nebyly schopny shodnout mezi sebou, je nereálné, že by k tomu došlo na půdě RCC. Podle Biščeviče může vměšování do vnitřních záležitostí států kdykoli ohrozit či zcela paralyzovat činnost Rady pro regionální spolupráci a její kredibilitu.²⁸⁸ RCC nemá prostředky, aby donutilo státy řídit se určitým nařízením apod. Vedení RCC obhajuje činnost agendy tím, že jejím hlavním cílem je naopak svou dlouhodobou strategií a zaměřením na širokou škálu otázek vytvořit nekonfliktní atmosféru, která by sama předešla vzájemným, vnitropolitickým i regionálním sporům.²⁸⁹

RCC je často kritizována, že se přespříliš soustředí na otázky státního charakteru a nedostatečně pokrývá problémy občanské společnosti. Omezená účast zástupců občanské společnosti může mít za následek omezení sociální inkluze a sociální soudržnosti v regionálním kontextu.²⁹⁰ Gropas dodává, že stejně jako v případě SAp regionální spolupráce nemůže být vedena pouze z pozice vládních elit a musí být podpořena a doplněna potenciálem občanské společnosti.²⁹¹ Hadžić dodává, že právě občanská společnost je silou, která může zmenšit monopol politických elit nad společenským životem, ale i politickým a ekonomickým

²⁸⁵ „Zaostajanje BiH je zabrinjavajuće“, *Dnevni avaz*, 15. ledna 2012.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ „Vijeće za regionalnu saradnju predstavilo studiju o konkurentnosti“, *Deutsche Welle*, 11. listopadu 2008.

²⁸⁸ Ibid.

²⁸⁹ Hido Biščević, *Annual Report of the Secretary General ...2010-2011*, 39.

²⁹⁰ Christophe Solioz, Paul Stubbs „Emergent Regional Cooperation in SEE: Towards Open Regionalism“, *Southeast European and Black Sea Studies* 9, č. 1 (2009): 8.

²⁹¹ Ibid., 9.

děním v regionu.²⁹² Státocentrický přístup RCC i SAp tak velice omezuje účast občanské společnosti na transformačním procesu v celém regionu. Tím je paradoxně posilován také vliv státu ve společnosti, jelikož občanské iniciativy či hnutí nemohou efektivně ovlivňovat otázky regionální politiky, smíření, ekonomického rozvoje či školních reforem.²⁹³

Je zapotřebí uvést na pravé místo roli Rady pro regionální spolupráci. Institucionalizaci RCC nelze v žádném případě srovnávat s komplexním přístupem EU vůči zemím Západního Balkánu. Mamelí tvrdí, že pravomoci, které externí, ale i regionální hráči zapůjčili RCC, jí neumožňují nic víc než zastávat ryze administrativní funkci v oblasti regionální spolupráce.²⁹⁴ To je prý hlavním důvodem, proč aktivní regionální politiku nahradila deklarativní diplomacie.²⁹⁵ Zároveň jí paradoxně neumožňují zajistit části svých obligací, které jí přísluší na základě vlastního statusu. Jedná se zejména o zodpovědnost umožnit každému členovi účastnit se určité iniciativy, pokud si to přeje.²⁹⁶ To se v regionu týká zejména účasti Kosova*.

Známý novinář Tim Judah o zahájení činnosti Rady pro regionální spolupráci řekl, že Balkán nezískal novou organizaci, ale spíše symbol nového procesu.²⁹⁷ Otázkou zůstává, čím RCC skutečně je. Rada pro regionální spolupráci má institucionalizovaný stálý sekretariát, který monitoruje síť místních projektů a iniciativ, a zároveň i výkonný orgán, který vymezuje její pracovní zaměření. Nahradila tím prostředky OBSE, která v rámci Paktu stability zajišťovala po několik let chod procesu regionální spolupráce. Současně RCC převzala zodpovědnost za řadu projektů a iniciativ v prostoru jihovýchodní Evropy. Pokud byl Pakt stability podřízen politickému vedení Evropské unie, v případě RCC tato role formálně připadá státům jihovýchodní Evropy. Tsardanidis nicméně dodává, že Rada pro regionální spolupráci ztělesňuje proces tzv. závislého subregionalismu (*dependency regionalism*).²⁹⁸ To je patrné ze struktury RCC, která je zcela přizpůsobena integračnímu procesu do EU. Tímto způsobem se JVE postupně stává jakýmsi subregionem Evropské unie.²⁹⁹ Manastiriotis naopak hovoří o importovaném regionalismu. Argumentuje, že v případě jihovýchodní

²⁹² Hadžić, „Moderatori nasilja - skrivena strana yu-rata“, 134.

²⁹³ Výjimkou je tzv. Igmanská iniciativa, která sdružuje zástupce nevládního sektoru, vlády, médií a byznysu. Jejím cílem je podpořit integraci celého regionu do EU a zároveň podpořit normalizaci vztahů mezi všemi občany regionu. Více informací na <http://www.igman-initiative.org/about-us/mission/>.

²⁹⁴ Mamelí, „Regional Cooperation in Western Balkans“, 56.

²⁹⁵ Ibid., 56.

²⁹⁶ Regional Cooperation Council, *Strategy and Work Programme...2011-2013*, 8-9.

²⁹⁷ „Entering the Yugoslphere“, *The Economist*, 20. srpen 2009.

²⁹⁸ Tsardanidis, „EU and South-Eastern Europe“, 176.

²⁹⁹ Ibid., 178.

Evropy slouží regionalismus jako nástroj pro posílení integračního procesu.³⁰⁰ Tento nástroj má zároveň omezit politickou závislost na Evropské unii a umožnit sociopolitické smíření v prostoru Západního Balkánu.³⁰¹

V úvodní kapitole jsme si proces regionalismu představili jako neustále probíhající proces, který se ustavičně vyvíjí a mění. V tomto kontextu je zapotřebí vnímat i rostoucí roli lokálního vlastnictví na Balkáně. Strukturu RCC nelze považovat za definitivní, ale pouze jako součást určitého vývoje. Zatímco v roce 1998 byla úroveň regionální spolupráce téměř nulová, již za necelé čtyři roky byla za pomoci Paktu stability vytvořena rozsáhlá síť regionální spolupráce. Za další čtyři roky se začaly samotné státy ZB podílet na rozvíjení regionální spolupráce. Podle slov Hido Biščeviče tak po přechodu do fáze regionálního vlastnictví čeká region další fáze, a to přijetí regionální zodpovědnosti - tedy období, kdy státy Západního Balkánu budou samy schopny reagovat na potřeby svého regionu.³⁰²

³⁰⁰ Monastiriotes, „*Quo Vadis South East Europe?*“, 33.

³⁰¹ *Ibid.*, 34.

³⁰² „Biščevič: Sa vlastništva treba preći na regionalnu odgovornost“, *Slobodna Evropa*. 18. března 2012, http://www.slobodnaevropa.org/content/cetiri_godine_vijeca_za_regionalnu_saradnju/24518968.html (přístup 18. března 2012).

4. Proces politické spolupráce v jihovýchodní Evropě

4.1 Vývoj politické spolupráce na území Balkánu

Odhlédneme-li od nedávno minulých konfliktů na území bývalé Jugoslávie a období studené války, region jihovýchodní Evropy má dlouholetou tradici regionální spolupráce. Ta vzhledem k častým geopolitickým změnám postrádala časovou kontinuitu, na kterou by bylo možné institucionálně navázat.³⁰³ V devadesátých letech vycházela regionální diplomacie ze zkušeností z období *détente*, kdy také v jihovýchodní Evropě došlo k částečnému překlenutí ideologických rozdílů a zahájení dialogu.³⁰⁴ Od roku 1976 pořádali zástupci zemí JVE nepravidelná setkání ministerských delegací, která se zabývala otázkami vzájemné spolupráce v oblasti turistiky, dopravy, zdravotnictví či vzdělávání. Tento proces postupně získával na pravidelnosti a v roce 1988 se změnil v pravidelné konference ministrů zahraničních věcí balkánských zemí. Rozpadem bývalé Jugoslávie a destabilizací celého regionu však došlo k přerušení tohoto procesu.³⁰⁵

Snaha o udržení stability v regionu po roce 1995 a přiblížení Evropské unii donutily i lokální aktéry, aby se zasadili o politický dialog v regionu. Podle Becheva se jednalo o reakci místních politiků na všudypřítomné, tzv. balkánské stigma, a obavy před izolací vůči EU. Cvete Koneska dodává, že chyběla pozitivní identita regionu, naopak některé státy ZB prezentovaly ty druhé jako hrozbu a příčinu destabilizace regionu.³⁰⁶ Vzájemná spolupráce měla stimulovat novou regionální identitu, jejímž ústředním motivem měla být nová koncepce regionální spolupráce.³⁰⁷ Země reagovaly na tehdejší bezpečnostní problémy v regionu zejména v souvislosti s rozpadem státních institucí na Západním Balkáně, ale také na nedořešené politické problémy ještě z dob studené války.

³⁰³ První projekt regionální spolupráce byl představen již v šedesátých letech 19. století. Jeho cílem bylo vymanit se z vlivu Osmanské říše. Regionální spolupráce a iniciativy se objevovaly v několika vlnách, které často předcházely válečnému konfliktu, či naopak reagovaly na jeho následky. O historii regionální spolupráce v jihovýchodní Evropě viz Duško Lopandić a Jasminka Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu* (Evropski pokret Srbija: Beograd, 2010), 33-54.

³⁰⁴ Této spolupráce se zúčastnila SFRJ, Turecko, Řecko, Rumunsko a Bulharsko. Ibid., 25.

³⁰⁵ Albánie se od této spolupráce do roku 1988 distancovala. Ve stejném roce došlo v Bělehradě k prvnímu setkání ministrů zahraničních věcí balkánských zemí, na kterou navázala v roce 1990 konference v Tiraně. Další konference v Sofii byla přerušena událostmi v SFRJ. Bechev, *Constructing South East Europe*, 41-42.

³⁰⁶ Cvete Koneska, „Faktor koji nedostaje u saradnji u oblasti bezbednosti na Zapadnom Balkanu“, *Bezbednost Zapadnog Balkana*, č. 7/8 (2007/2008): 113.

³⁰⁷ Bechev, „Contested Borders, Contested Identity“, 6-16.

Na multilaterální spolupráci z předešlých let navázala roku 1996 bulharská iniciativa, kterou silně diplomaticky podporovalo Řecko, v té době jediný unijní stát v regionu. Tehdy byla uspořádána Balkánská konference o stabilitě a spolupráci v jihovýchodní Evropě (*Conference of the Balkans for Stability and Cooperation in SEE*, dále jen Konference), která měla po více než pětileté přestávce posadit ministry zahraničí všech balkánských zemí k jednomu stolu.³⁰⁸ Konference představila základní rámec dalších pravidelných setkání hlav států a ministrů zahraničních věcí a postupně přerostla v samostatný politický proces.³⁰⁹

Na základě předešlých zkušeností došlo v roce 2000 k přijetí Charty o dobrých sousedských vztazích, stabilitě, bezpečnosti a spolupráci v jihovýchodní Evropě (*Charter on Good Neighborly Relations, Stability, Security and Cooperation in South East Europe*, dále jen Charta) a transformaci Konference ve stálý Proces spolupráce jihovýchodní Evropy (*South East European Cooperation Process, SEECP*).³¹⁰ Tímto krokem získala spolupráce pevnou strukturu, od níž si zúčastněné státy slibovaly, že zajistí určitý řád v regionální spolupráci a zajištění pravidelné komunikace mezi státy regionu.

4.2 Základní principy regionálních vztahů

Podle představitelů členských států je hlavním cílem SEECP, aby zajistil „transformaci regionu v oblastech stability, bezpečnosti a spolupráce v souladu s hodnotami Evropské unie“.³¹¹ K dosažení tohoto cíle byla agenda SEECP rozdělena do tří základních „košů“ - bezpečnost, ekonomická spolupráce a spolupráce v oblasti lidských zdrojů, demokratizace, právo a boj proti organizovanému zločinu.³¹² Státy SEECP se zavázaly, že se budou vzájemnou spoluprací zasazovat o budoucnost regionu, „který se nachází v míru, demokracii,

³⁰⁸ Zlomovým bodem však byl až krétský summit hlav států balkánských zemí následujícího roku, událost do té doby zcela nevídaná. Při této příležitosti došlo např. k prvnímu setkání lídrů Albánie a SRJ od roku 1947. „Appendix A: Balkan Conference of Stability and Cooperation in Southeast Europe“, in *Building Security in Europe's New Borderlands: Subregional Cooperation in the Wider Europe*, ed. Renata Dwan (New York: East West Institute, 1999), 217-218.

³⁰⁹ Zpočátku se jednalo o roční setkání na úrovni ministrů zahraničních věcí, která byla nepravidelně doplněna *ad hoc* summity hlav států. Ali Hikmet Alp, „The South East Europe Cooperation Process – An Unspectacular, Indigenous Regional Cooperation Scheme“, *Perception, Journal of International Affairs* 5, č. 3 (2000): 131-133.

³¹⁰ Jedná se o desetistránkový dokument, který obsahuje základní principy spolupráce. *SEECP – Charter on Good Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation in the Southeastern Europe*, <http://www.mingorp.hr/UserDocsImages/zakoniugovorieng/SEECP-Charter.pdf> (přístup 29. července 2011).

³¹¹ *Ibid.*, 1-2.

³¹² *Ibid.*, 2-7.

ekonomické prosperitě a plné integraci do evropských a euroatlantických struktur“.³¹³ Stabilita regionu je společně s evropskou integrací meritem celé spolupráce. Členské státy se zavazují, že budou pracovat na odstranění dosud existujících bariér a zabrání vzniku dalšího konfliktu. Vzájemnou spoluprací mají zároveň stimulovat regionální přístup k mezinárodním událostem a globálním problémům.³¹⁴ Bývalý ministr zahraničních věcí SRJ Goran Svilanović dodává, že nastalo období, kdy „státy regionu nesou hlavní díl zodpovědnosti za vztahy v regionu a jsou zodpovědné za regionální problémy“.³¹⁵ Ekonomická spolupráce si primárně klade za cíl přiblížit tamní trh co nejvíce evropskému a umožnit vzájemnou obchodní liberalizaci. Přelomovým bodem agendy byla snaha států navázat odbornou spolupráci v oblastech boje proti organizovanému zločinu, kulturní spolupráce či ochrany životního prostředí, které do té doby prakticky neexistovaly.

4.3. Regionální spolupráce a garance státní suverenity

Zapojení do Procesu a podmínky členství jsou upraveny Chartou, která stanovuje tři základní kritéria pro členství – zeměpisnou polohu, konsensus členů a respektování základních principů Procesu.³¹⁶ Základním dokumentem je stanoveno, že členství v procesu je vyhrazeno výhradně pro státy jihovýchodní Evropy. Charta zdůrazňuje, že se musí jednat o země, které zeměpisně náleží do oblasti JVE, nicméně nespecifikuje, o které země se konkrétně jedná. Na rozdíl od RCC tak bylo členství v SEECP exkluzivní, vyhrazeno pro určitou skupinu zemí, v tomto případě státy jihovýchodní Evropy.

Zapojením do SEECP státy přislíbily, že budou dodržovat základní principy regionální spolupráce. Jedním z nich je respektování suverenity a integrity všech členů. Již od zahájení Konference v roce 1996 se státy mnohokrát zavázaly k dodržování Helsinského závěrečného aktu a jeho principů.³¹⁷ Hinkova je přesvědčena, že právě důraz kladený na zachování

³¹³ Delegace SEECP se podílely na některých jednáních o kosovském statusu v letech 2006 až 2008. Dále se účastnily práce Neformální konsultační komise (*Informal Consultative Committee*), která se podílela na koordinaci regionální spolupráce s mezinárodním společenstvím v regionu jihovýchodní Evropy. Sdružovala instituce EU, představitele PS a SEECP. Lopandić a Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, 65.

³¹⁴ *Ibid.*, 57-59.

³¹⁵ „Govori na ministarskom sastanku zemalja učesnica procesa saradnje Jugoistočne Evrope“, Ministarstvo unutrašnjih poslova, http://www.mfa.gov.rs/Srpski/spopol/Ministar/Govori/190602_s.html (přístup 4. únor 2012).

³¹⁶ Plné znění kritérií pro členství SEECP: „...státům, které geograficky náleží tomuto regionu a jsou odhodlány se plně ztotožnit s prací a cíli této Charty.“ *SEECP – Charter on Good Neighbourly Relations*, 10.

³¹⁷ Těmito principy jsou svrchovaná rovnost, respektování práv vyplývajících ze svrchovanosti, zdržení se hrozby silou nebo použití síly, neporušitelnost hranic, územní celistvost států, pokojné urovnávání sporů,

integrity a suverenity jednotlivých států byl základním faktorem, který umožnil existenci SEECP. Všichni členové se shodli na tom, že nebudou zasahovat do vnitřních záležitostí, což zajistilo *status quo* a členům zaručilo, že cílem spolupráce není revize státních hranic.³¹⁸ Tím byla od samého počátku vyřešena jedna z klíčových otázek regionu. Je nutné připomenout, že právě otázka hranic a suverenity jednotlivých států byla jedním z hlavních důvodů ke konfliktu a rozpadu bývalé Jugoslávie, kosovskému konfliktu, nemluvě o nevyřešených sporech mezi Řeckem a Republikou Makedonií či teritoriálních sporech mezi Řeckem a Tureckem.³¹⁹

Členská základna se konsolidovala na základě politického vývoje v regionu a bilaterálních vztahů mezi členy SEECP. Prvního sofijského summitu se zúčastnilo šest zakládajících zemí – SRJ, Řecko, Turecko, Rumunsko, Bulharsko a Albánie. Konferenci podpořila i Republika Makedonie, která se však kvůli diplomatickému sporu s Řeckem ohledně státního názvu zasedání nezúčastnila.³²⁰ Zapojení dalších zemí do regionu záviselo na jejich vůli účastnit se regionálního procesu, který podle Ghici brzdili místní politici ze strachu, že se jedná o alternativu k evropské cestě.³²¹ Bosna a Hercegovina se společně s Chorvatskem zpočátku k SEECP připojily z pozice pozorovatelů. Zatímco se představitelé BaH nemohli několik let shodnout na koncepci zahraniční politiky BaH a její pozici v regionu, Chorvatsko se až po zvolení své první post-Tuđmanovské vlády v roce 2000 vzdalo svého negativního postoje k balkánským iniciativám.³²² Bosenská delegace získala plnohodnotné členství v roce 2001, Chorvatsko o tři roky později. Nehledě na geografickou exkluzivitu bylo do SEECP přijato i Moldavsko, a to na základě tlaku Rumunska a EU. Hlavním důvodem byla celková izolovanost této země a potřeba zajistit základní rámec její

nevměšování do vnitřních záležitostí, respektování lidských práv a základních svobod včetně svobody smýšlení, svědomí, náboženství nebo přesvědčení, rovná práva a sebeurčení národů, spolupráce mezi státy a poctivé plnění závazků mezinárodního práva. *The Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe*, Helsinky, 1. srpna 1975, 3-8, http://chnm.gmu.edu/1989/archive/files/helsinki-accords_f9de6be034.pdf (přístup 16. května 2010).

³¹⁸ Sonia Hinkova, „Bulgaria and Regional Co-operation in South East Europe“, *South-East Europe Review for Labour and Social Affairs*, č. 2 (2002): 23.

³¹⁹ Nebojša Vladislavljević, „Yugoslavia’s Successor States“, in *Border and Territorial Disputes of the World*, ed. Peter Calvert (London: John Harper Publishing, 2004), 390-398.

³²⁰ Tato otázka byla přechodně vyřešena již v roce 1995, kdy byla za zprostředkování OSN přijatá Dočasná dohoda, která umožnila Republice Makedonie vstupovat do mezinárodních organizací pod názvem Bývalá jugoslávská republika Makedonie (*Former Republic of Yugoslavia Macedonia*). *Interim Accord between the Hellenic Republic and the FYROM*, Organizace sponých národů, New York, 1995.

³²¹ Ghica, *Friendship Communities?*, 191-200.

³²² Razsa, „Balkan Is Beautiful“, 640.

další spolupráce s EU.³²³ Posledním, dvanáctým členem se stalo v roce 2010 Slovinsko, které se chtělo podle prohlášení tehdejšího slovinského ministra zahraničí Samuela Žbogar aktivně podílet na stabilizaci a zvláště integraci regionu, zejména v oblasti Západního Balkánu.³²⁴

Hinkova je přesvědčena, že podmínky členství umožnily dvanácti balkánským zemím zasednout za společný stůl a zahájit vzájemnou spolupráci. Nezmiňuje však, že tato struktura představuje v rámci regionální spolupráce i určité překážky.³²⁵ Ochrana státní suverenity a důraz na to, že členem může být pouze stát JVE, zcela znemožnily aktivní účast Kosova* na tomto regionálním fóru. SEECP v první řadě postrádá mandát řešit otázku členství Kosova*, jelikož se stále *de iure* jedná o vnitřní a integrální součást Srbska.³²⁶ Podle prohlášení představitelů EU z posledních let je za situace, kdy šest států JVE neuznává nezávislost Kosova*, řešení této otázky stále v nedohlednu.³²⁷ Výsledkem je, že Kosovo* nemá prostředky jakkoliv aktivně zasahovat a ovlivňovat rozhodovací proces v rámci SEECP.

Charta však umožňuje, aby se schůzek SEECP se souhlasem všech členů účastnilo jako hostující delegace.³²⁸ Představitelé Kosova se tak v letech 2002 až 2008 nepravidelně účastnili setkání SEECP za zprostředkování představitelů UNMIK.³²⁹ Od jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova v únoru 2008 byla účast kosovské delegaci znemožněna. Zejména však

³²³ Thessaloniki Declaration of the Ninth Meeting of the Heads of State and Government of the South-East European Cooperation Process (SEECP) – „Together in Europe“, Thessaloniki, 4 May 2006, <http://www.chairmanship.mfa.md/img/seecp/Thessaloniki-declaration-20060504.pdf> (přístup 3. srpna 2011).

³²⁴ „SEECP Ministerial Meeting: Slovenia to Become SEECP Member“, Republic of Slovenia – Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mzz.gov.si/nc/en/newsroom/news/article/141/27143/> (přístup 17. února 2012).

³²⁵ Hlinkova, „Bulgaria and Regional Co-operation in South East Europe“, 15-17.

³²⁶ Z pohledu realpolitiky je Republika Kosovo polonezávislým státem, jehož instituce jsou závislé na donátorské pomoci mezinárodního společenství a přítomnosti mezinárodních vojenských sil. Část jeho suverenity je podřízena zvláštnímu představiteli Mezinárodní civilní kanceláře (*International Civilian Office*). Na druhou stranu podle stále platné rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 je Kosovo pod mezinárodní správou, avšak stále integrální součástí Republiky Srbsko. Srov. United Nations, *Security Council Resolution 1244*, New York, 10. June 1999, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (přístup 26. února 2012) a United Nations, *Letter Dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, Addendum, Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement*, S/2007/168/Add.1, New York, 26. March 2007, http://www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal-english.pdf (přístup 17. ledna 2010).

³²⁷ Státy SEECP, které neuznaly nezávislost Kosova lze rozdělit do dvou skupin. První, v níž se nachází Rumunsko a Řecko, sice neuznává Kosovo *de iure*, umožňuje však občanům Kosova vstup na své území s pasem vydaným orgány Republiky Kosovo. V případě Rumunska je k pasu požadováno vydání dodatečného dokumentu. Bosna a Hercegovina, Srbsko a Moldávie odmítají jakékoliv dokumenty, které symbolizují nezávislost Kosova. V rámci tzv. technického dialogu, pomocí něhož EU motivuje Srbsko a Kosovo* ke vzájemnému dialogu a spolupráci, je možné zvláštní procedurou použít určité kosovské dokumenty (univerzitní diplomy, státní poznávací značky, osobní dokumenty). Rozhovor se zástupkyní generálního tajemníka RCC Jellicou Minić, Sarajevo, 28. srpen 2011.

³²⁸ Zvláštními hosty se rozumí mezinárodní organizace, zástupci jiných regionálních iniciativ a organizací či země, které nejsou součástí JVE. *SEECP – Charter on Good Neighbourly Relations*, 9.

³²⁹ Jelikož Kosovo* nebylo všemi členy uznáno za nezávislý stát, nemá jeho delegace právo na pozorovatelský status.

představitelé Srbska a Moldavska odmítali přítomnost zástupců Kosova*, pokud vystupovali jako představitelé samostatné Republiky Kosovo.³³⁰ Tato situace byla vyřešena vzpomínanou Bruselskou dohodou z konce února 2012, která umožňuje kosovské delegaci vystupovat samostatně na regionálních fórech či konferencích. Neřeší však otázku její nezávislosti, resp. statusu. Dohoda umožňuje Kosovu* účastnit se konferencí, kde jí bylo členství zaručeno již v dřívějších letech prostřednictvím UNMIK. Získání plnohodnotného členství v SEECP či v iniciativách v oblasti bezpečnosti však závisí na přiznání nezávislosti Kosova*, minimálně *de facto*, všemi státy jihovýchodní Evropy.

4.4 Institucionalizace SEECP

Již od zahájení Konference v roce 1996 byla otázka institucionalizace racionalizačních snah jedním z ústředních témat, která nadále provázejí SEECP i celý proces regionální spolupráce.³³¹ Důvodem byla snaha přijmout taková opatření, která by umožnila státům jihovýchodní Evropy efektivně spravovat svou regionální agendu. Míra centralizace je od přijetí základního dokumentu SEECP velice slabá. Je založena na jednoročním předsednictví jednotlivých států.³³² Každá předsedající země zodpovídá za poskytnutí veškerých prostředků, včetně finančních nákladů, které zajistí realizaci výše uvedené agendy.³³³ Stálý sekretariát vždy nahrazuje ministerstvo zahraničí předsedající země. K rozhodnutím SEECP dochází na zasedání ministrů zahraničních věcí členských států, které je doplněno každoročním

³³⁰ V roce 2010 odešla srbská delegace ze zasedání SEECP ve Slovinsku, jelikož slovinský ministr zahraničí ve svém projevu označil kosovskou delegaci za zástupce nezávislé Republiky Kosovo. Srbsko a Moldavsko požadovaly, aby kosovskou delegaci vedl zástupce mise UNMIK a v názvu země nebylo použito slovo „Republika“. Prohlášení představitelů EU poukazuje i na fakt, že se kosovské delegace často protivily tomuto požadavku a odmítaly účast představitelů mise UNMIK. „Serbia Boycott of Slovene Summit Angers Pro-Europeans“, *Balkan Insight*, 22. března 2010, <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CFcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.balkaninsight.com%2Fen%2Farticle%2Fserbia-boycott-of-slovene-summit-angers-pro-europeans&ei=RfyzT5uhNYzO4QT0jqXADg&usq=AFQjCNFq1C9CNW8DsU3J9CwGQ14zvO5iBw&sig2=5kO7tX5yZZ7LHUy5Ex-jWQ> (přístup 10. únor 2012).

³³¹ V roce 1997 byl představen řecký návrh, který počítal se stálým sekretariátem v Aténách. Některé státy s touto předlohou nesouhlasily, jelikož se podle jejich názoru protivila evropské orientaci zúčastněných států. Všechny závěrečné deklarace mezi léty 2001 až 2006 hovořily o potřebě dále jednat o institucionalizaci regionální spolupráce. Andrew Hyde, „Seizing the Initiative: The Importance of Regional Cooperation in SEE and the Role of the SEECP“, *Journal of Southeast European and Black Sea studies* 4, č. 1 (2004): 12

³³² O pořadí členství se vždy rozhoduje *ad hoc* po vzájemné shodě všech členů. *SEECP – Charter on Good Neighbourly Relations*,

³³³ Na financování jednotlivých projektů využívalo SEECP nejčastěji finančních prostředků programů CARDS či IPA nebo dotací EBRD a Evropské investiční banky. Duško Lopandić, „Ni bure baruta ni Skandinavija“, *Vreme* č. 638, 27. března 2003, <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=336449> (přístup 18. února).

summitem hlav států jihovýchodní Evropy.³³⁴ Za implementaci agendy zodpovídá Výbor politických ředitelů SEECP (dále jen Výbor), který se schází čtyřikrát do roka.³³⁵ Hyde upozorňuje na slabou návaznost jednotlivých předsednictví.³³⁶ Jelikož práce jednotlivých „národních“ sekretariátů končí v momentě předání předsednictví další zemi, mnoho témat se nemusí dostat na agendu SEECP po několik následujících let.³³⁷ Samotná agenda SEECP je velice široká a méně rozvinuté státy, jako např. Albánie, Bosna a Hercegovina či Moldávie, nemají dostatek prostředků na plné a efektivní pokrytí všech témat.³³⁸ Výkonnost jednotlivých sekretariátů je zároveň v mnoha případech podřízena vnitropolitické situaci dané země. Hyde uvádí příklad albánského předsednictví v roce 2002, kdy vnitropolitická krize zcela paralyzovala práci albánského ministerstva zahraničí a tím i implementaci agendy SEECP.³³⁹ Tato situace se dále opakovala v případě Moldavska či Republiky Makedonie, které během svého předsednictví v roce 2009, resp. 2001, řešily vlastní neukončené státoprávní otázky.³⁴⁰

Posílení institucionalizace regionální spolupráce jihovýchodní Evropy po několik let zabraňovaly odlišné názory jednotlivých zemí regionu na tento proces. Státy jako Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko počítaly s brzkým přijetím do EU a posílení role SEECP podle nich mohlo omezit význam jejich integračního procesu.³⁴¹ Lopandić dodává, že zároveň nechtěly omezovat práci Paktu stability, který zaručoval přítomnost mezinárodního společenství a zahraničních dárců v regionu.³⁴² V případě SRJ, Albánie či Makedonie bylo posílení

³³⁴ Ministři zahraničních věcí se scházejí nejméně dvakrát do roka, *SEECP – Charter on Good Neighbourly Relations*, 8.

³³⁵ Např. až během jugoslávského předsednictví došlo k dohodě, že jednotlivá předsednictví budou vést zápisy ze schůzek.

³³⁶ Andrew Hyde, „Seizing the Initiative: The Importance of Regional Cooperation in SEE and the Role of the SEECP“, 12.

³³⁷ Zavedení mechanismu *troiky* mělo umožnit předsedajícím státům předejít tomuto problému, jejich úspěšnost se však odvíjela od schopnosti jednotlivých zemí implementovat agendu SEECP. *SEECP – Charter on Good Neighbourly Relations*, 9.

³³⁸ Představitelé nevládních organizací v Bosně a Hercegovině se shodli, že rovnocenného postavení jejich země v regionální spolupráci nemůže být dosaženo, dokud nedojde k vyřešení vnitropolitických problémů.

Představitelé bosenské Helsinské komise dodávají, že pokud se entity nemohou shodnout na řešení vnitřních problémů, nemohou se sjednotit ani na společné zahraniční politice. „Neravnopraven regionalni partner“, *Radio Slobodna Evropa*, 28. dubna 2004,

<http://www.slobodnaevropa.org/archive/news/20040528/500/500.html?id=824036> (přístup 11. březen 2011).

³³⁹ Andrew Hyde, „Seizing the Initiative“, 12.

³⁴⁰ V Albánii došlo k mocenskému boji uvnitř vládnoucí Socialistické strany Albánie. Premiér Ilir Meta zápasil o předsednické křeslo ve straně s tehdejšími předsedou strany Fatosem Nanem a ministrem zahraničních věcí Paskalem Milem, který o svou pozici následně přišel. V Makedonii došlo v roce 2001 ke střetu mezi ozbrojenými složkami státu a vzbouřenci, zejména z řad albánského obyvatelstva. Hyde, „Seizing the Initiative“, 11.

³⁴¹ Ghica, *Friendship Communities?*, 70.

³⁴² Lopandić a Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, 66.

pravomocí SEECP vnímáno jako efektivní nástroj, jak předejít rostoucí izolaci ve vztahu k Evropské unii.³⁴³

Zatímco se státy JVE nebyly schopny dohodnout na posílení institucionalizace SEECP, došlo v rámci transformace konceptu regionální spolupráce ke vzniku RCC, která má doplnit nedostatečnou institucionální základnu SEECP. V této souvislosti se hovoří o tom, že se má SEECP za pomoci této nové struktury stát „hlasem regionu“.³⁴⁴ RCC měla nahradit nulovou institucionalizaci SEECP a tím rozšířit jeho organizační a administrativní schopnosti. Jak již ukázala předchozí kapitola, SEECP disponuje pouze limitovanými pravomocemi. Generální tajemník RCC není přímo zodpovědný SEECP a prostřednictvím svého sekretariátu poskytuje především administrativní podporu již probíhajícím iniciativám, nikoli SEECP. Mimo rozšíření spolupráce s RCC tak organizační struktura SEECP zůstává nezměněná.³⁴⁵

Charta v návaznosti na principy procesu z Royamontu již od svého počátku slibovala podporu parlamentární spolupráce. Od roku 2001 byla zahájena každoroční setkání předsedů parlamentů členských zemí a v roce 2008 byl v Sofii zřízen stálý sekretariát Spolupráce parlamentů jihovýchodní Evropy (*Regional Secretariat for Parliamentary Cooperation in South-East Europe*), který má za cíl koordinovat práci jednotlivých parlamentů a zajistit implementaci dohod dosažených v rámci SEECP.³⁴⁶ Omezuje se však na setkání předsedů parlamentů či představitelů zahraničních výborů. Během albánského předsednictví v roce 2001 sice albánská diplomacie navrhovala zřízení regionálního parlamentu na bázi parlamentárního shromáždění Rady Evropy, tento plán se však nesetkal se všeobecnou podporou.³⁴⁷ Přestože výroční deklarace SEECP každoročně podporují rozšíření spolupráce parlamentů, doposud nedošlo k žádné shodě o posílení vlivu zákonodárců a vytvoření určitého zákonodárského sboru jihovýchodní Evropy.³⁴⁸

³⁴³ Ibid., 72.

³⁴⁴ Kromě dodatkového Protokolu k Chartě byl upraven také dodatek základního dokumentu, který obsahuje jednací a členský řád. Základní dokument zůstal nezměněn. *Protocol to the Charter on Good Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation in Southeastern Europe*, http://www.mvep.hr/seecp/docs/070514_Protocol%20usvojen%20110507.pdf (přístup 27. července 2012).

³⁴⁵ „South-East Europe Cooperation Process (SEECP)“, Serbian SEECP Chairmanship-in-Office 2011 – 2012, <http://www.mfa.gov.rs/seecp/SEECP%20za%20sajt%20redakcija%20jul%202011.pdf> (přístup 17. ledna 2012).

³⁴⁶ První historické zasedání zástupců parlamentů JVE se uskutečnilo v roce 1997 na Krétě, kde byla přijata deklarace o pokračování v meziparlamentární spolupráci. Od roku 2001 se spolupráce stala pravidelnou. Více na oficiálních stránkách Regionálního sekretariátu pro parlamentární spolupráci jihovýchodní Evropy:

<http://rpscsee.org/en/pages/read/eu-integration/cosap> (přístup 26. ledna 2012).

³⁴⁷ *Summit Declaration of the Heads of State and Government of Countries of South East European Cooperation Process*, Tirana, 28 February 2002, http://www.mvep.hr/seecp/docs/4_tirana_declaration_28_march_2002.pdf (přístup 27. července 2012).

³⁴⁸ Lopandić a Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, 186-188.

Nutno dodat, že navzdory všem snahám o větší institucionalizaci regionální spolupráce je SEECP i v roce 2012 mezivládním fórem, na kterém se projednávají obecné otázky regionálního významu. Tsardanidis potvrzuje, že velice slabá organizační struktura SEECP dokazuje téměř nulovou institucionalizaci Procesu.³⁴⁹ Na tomto stanovisku se shodují i samotní představitelé členských států, kteří SEECP prezentují jako politické fórum.³⁵⁰

4.5 Jihovýchodní Evropa jako samostatný aktér

Rozhodovací proces v rámci SEECP je striktně závislý na konsensuální dohodě všech svých členů. Veškerá rozhodnutí jsou přijata během zasedání ministrů, hlav států či Výboru. Deklarace jsou jediným a nejvyšším dokumentem SEECP. S ohledem na velice slabou centralizaci závisí míra flexibility SEECP na schopnosti států vzájemně spolupracovat.

Problematická devadesátá léta minulého století, jejichž následky se přenesly i do současnosti, způsobila, že aktivitu SEECP nejčastěji oslabují vnitropolitické konflikty či bilaterální spory členů. Již konference v Sofii byla zkouškou toho, jak se členské státy dokáží vzájemně adaptovat na problémy regionální spolupráce. Představitelé Republiky Makedonie se odmítli účastnit první konference z důvodu řeckého nesouhlasu, aby zasedali pod svým ústavním názvem Republika Makedonie.³⁵¹ Kompromisním řešením bylo upravení jednacího řádu, který přijal v praxi již osvědčený Gymnichův model. Po dobu zasedání tak zástupci členských států používají pouze státní vlajky a svá osobní jména.³⁵²

Jednou z klíčových zkoušek bylo řešení kosovské otázky v letech 1998 až 1999, kdy SRJ jako člen SEECP (tedy ještě před přijetím Charty SEECP) porušovala lidská práva na území Kosova a dopouštěla se válečných zločinů a zločinů proti lidskosti na místním obyvatelstvu.³⁵³ Státy SEECP se vývojem v Kosovu na svých schůzkách intenzivně zabývaly. Přijetím deklarace z Anatólie se shodly na tom, že je potřeba řešit regionální problémy společně.³⁵⁴ Avšak zvláště vzhledem k tomu, že SRJ disponovala právem veta, nemohly ostatní státy SEECP prosadit společný přístup k eskalaci násilí a přijetí konkrétních

³⁴⁹ Charalambos Tsardanidis, „New Regionalisms in South Eastern Europe“, 10.

³⁵⁰ „Informal Meeting of Foreign Ministers from SEECP Participating States“, Romania Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mae.ro/en/node/11988> (přístup 16. února 2012).

³⁵¹ Altman, „A Scheme of Regional Co-operation in Southeast Europe“, 133.

³⁵² Tento model se nepoužívá pouze při jednáních a konferencích, ale i ve veškeré písemné dokumentaci. Jedná se o podobu neformálních jednání ministrů EU, která se začala používat od poloviny sedmdesátých let minulého století. Název je odvozen od zámku Gymnich, kde se taková schůzka poprvé uskutečnila.

³⁵³ Více na stránkách Mezinárodního soudního tribunálu pro bývalou Jugoslávii: <http://www.icty.org/>.

³⁵⁴ Deklarace zveřejněna ve *Međunarodna politika*, 1073 (1998), 8-9.

opatření.³⁵⁵ S ohledem na porušování základních lidských práv ze strany SRJ nebyli představitelé SRJ během rumunského předsednictví v roce 1999 přizváni na jednání SEECP a zůstali po dobu trvání konfliktu *de facto* vyloučeni z jeho činnosti.³⁵⁶ Eskalace konfliktu v Kosovu zastihla představitelé JVE nepřipravené a paralyzovala jednání SEECP po celý rok.³⁵⁷

V roce 2001 členské státy řešily obdobnou situaci, která se týkala vnitřního problému v Republice Makedonii. Zatímco albánská delegace poukazovala na porušování práv menšin ze strany Republiky Makedonie, Skopje taková obvinění zcela odmítala.³⁵⁸ Neschopnost Albánie a Republiky Makedonie dohodnout se na kompromisním stanovisku zcela zablokovala SEECP a v konečném důsledku zapříčinila vyřazení této otázky z regionálního dialogu.³⁵⁹ Ohledně těchto citlivých otázek, které jednotlivé státy považují za zásah do své suverenity, SEECP nedokázal přijít s efektivním řešením. Organizační struktura Procesu spolupráce zemí jihovýchodní Evropy poskytla členským zemím jediný nástroj, jak reagovat na podobné konflikty, vzájemný dialog. Hyde proto považuje makedonský konflikt za jasný důkaz omezených možností SEECP jako regionálního stabilizačního faktoru.³⁶⁰ Dodává, že bilaterální spory, kterých je v regionu mnoho, mohou SEECP kdykoli zablokovat, resp. vyřadit sporná témata z agendy SEECP.

Se stávající strukturou není SEECP schopen předejít vzájemným sporům a konfliktům svých členů za využití vlastních prostředků, k čemuž se zavázal v Chartě. To však s ohledem na volnou strukturu SEECP není nijak překvapivé. Ghica upozorňuje, že je na SEECP třeba nahlížet i z druhé perspektivy. Považuje jej naopak za částečný úspěch, jelikož navzdory všem

³⁵⁵ Státy se nedokázaly shodnout na společném stanovisku vůči Kosovu, což se následně projevilo i v závěrečné deklaraci při příležitosti ukončení tureckého předsednictví. Do deklarace tím byla vložena stanoviska obou stran. Zatímco Albánie, Řecko, Turecko, Republika Makedonie, Bulharsko a Rumunsko vyjádřily znepokojení nad rostoucí eskalací násilí v Kosovu a žádaly Srbskou vládu, aby povolila mezinárodním vojenským silám vstup na svou půdu, SRJ odmítala dosavadní návrhy mírového řešení s odůvodněním, že se jedná o její vnitropolitický problém a vměšování do vnitřních záležitostí. Ibid.

³⁵⁶ Rumunské úřady zabránily představitelům SRJ ve vstupu do země. Během zasedání ministrů zahraničí SEECP bylo potvrzeno členství SRJ, přičemž bylo zdůrazněno, že se bude moci opět aktivně zapojit, až tomu budou odpovídat politické okolnosti. Necelé tři týdny po vítězství demokratické opozice v srbských volbách v říjnu 2000 byla SRJ opět aktivně zapojena do aktivit SEECP. Formálně se do SEECP vrátila začátkem roku 2001. Hyde, „Seizing Initiative“, 132.

³⁵⁷ V případě SRJ došlo také k porušení pravidla konsensu SEECP, jelikož byla v roce 2000 přijata organizační Charta celého Procesu spolupráce zemí jihovýchodní Evropy bez souhlasu SRJ. Lopandić a Kronja, 186-188

³⁵⁸ Situace přerostla do diplomatického konfliktu mezi Republikou Makedonií a Albánií, protože ministr zahraničí předsedající země Albánie veřejně uvedl konečné stanovisko SEECP, které ignorovalo makedonskou pozici. Hyde, „Seizing initiative“, 9.

³⁵⁹ Ibid, 9.

³⁶⁰ Ibid., 10.

politickým problémům dokázal SEECP přežít a udržet svou kontinuitu, což je v této části Evropy doposud ojedinělé.³⁶¹

4.7 Budoucnost balkánského regionalismu

Proces spolupráce zemí jihovýchodní Evropy sloužil a stále slouží jako hnací motor rozvíjení regionálního vlastnictví. Je totiž jedinou iniciativou, která do regionální spolupráce zahrnuje všechny státy ZB a JVE.³⁶² Role SEECP v rozvoji regionálního vlastnictví spočívá v zajištění stability a transformaci regionu prostřednictvím preventivních opatření v podobě politické, ekonomické a sektorové spolupráce. Struktura celého procesu však napovídá, že tyto cíle jsou až příliš ambiciózní. Přestože SEECP disponuje operačními prostředky RCC, efektivita a náplň RCC je závislá na vzájemné dohodě všech členů. Je na místě porovnat RCC a SAP. Zatímco SAP je do určité míry schopné zasahovat do vnitropolitické situace jednotlivých zemí ZB použitím mechanismu podmíněčnosti, SEECP spoléhá na regionální dialog a konsensus. To vychází i z celkového přístupu Evropské unie, která odmítá regionální iniciativy Západního Balkánu jako alternativu k EU, naopak je považuje za nástroj k dosažení členství v Unii.³⁶³

Organizační struktura SEECP ani za pomoci prostředků RCC není sama schopna dosáhnout vytyčených cílů, tedy ekonomické prosperity, demokratické transformace a stability bez materiální a politické podpory mezinárodního společenství, resp. EU a USA. Delević přesto hovoří o dílčích úspěších SEECP. I když politický vliv Evropské unie zůstává dominantní, Delević považuje vůli států společně zasednout k jednacímu stolu za pokrok.³⁶⁴ Bechev nahlíží na práci Procesu z pohledu konstruování nové politické identity.³⁶⁵ Podle jeho názoru spočívá význam SEECP ve snaze vytvořit zcela nový obraz, identitu tohoto regionu, založenou na vzájemné spolupráci.³⁶⁶ Wendy Bracewell a Alex Francis dodávají, že pojem Balkán v devadesátých letech minulého století skutečně vzbuzoval v široké veřejnosti

³⁶¹ Ghica, *Friendship Communities?*, 55.

³⁶² Od roku 2002 se Kosovo na jednáních podílelo pod záštitou mise UNMIK pouze jako host konferencí, tudíž i bez pozorovatelského statutu.

³⁶³ European Commission, *Enlargement Strategy and Main Challenges 2010 – 2011*, COM (660), Brusel, 9. November 2010, 9-11, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/strategy_paper_2010_en.pdf (přístup 13. března 2012).

³⁶⁴ Delević, „Regional Cooperation in the Western Balkans“, 77-89.

³⁶⁵ Bechev, „Consted Borders“, 88.

³⁶⁶ Bechev používá anglický název *rebrand*. Bechev, *Constructin South Eastern Europe*, 154.

negativní konotace, od kterých se místní státy snažily odpoutat.³⁶⁷ Podle Bechevovy argumentace bylo cílem Procesu spolupráce zemí jihovýchodní Evropy dokázat, že jsou účastnické státy schopny spolupracovat bez externího zásahu mezinárodního společenství.³⁶⁸ V tomto ohledu byl smysl SEECP dvojitý. Užíváním termínu „jihovýchodní Evropa“ namísto „Balkán“ se měl odpoutat od negativní konotace, kterou tento název opětovně získal během let devadesátých.³⁶⁹ Dále došlo ke změně chování místních aktérů, kteří přešli od separace a vzájemné ignorace k politické spolupráci. Představitelé zemí SEECP získali prostor ukázat, jak vážně berou své evropské aspirace, a zabránit rostoucí politické a společenské exkluzi v rámci celého evropského kontinentu. Nehledě na předem zmíněné těžkosti, účastníkům SEECP lze přičíst úspěch v tom, že jsou alespoň formálně schopni udržet proces regionální spolupráce v chodu.

³⁶⁷ Wendy Bracewell a Alex Drace-Francis, „*South-Eastern Europe: History, Concepts, Boundaries*“, *Balkanologie: revue d'études pluridisciplinaires* 3, č. 2 (1999), <http://balkanologie.revues.org/index741.html> (přístup 18. listopadu 2011).

³⁶⁸ Bechev, „Contested Borders“, 90.

³⁶⁹ Termín Balkán se používal na začátku spolupráce v roce 1996, kdy první sofijská konference nesla název „balkánská konference“. Termín se používal i v závěrečných deklaracích. Skutečným zlomem bylo až přijetí Charty SEECP, která se striktně drží termínu jihovýchodní Evropa, popřípadě Západní Balkán. K tomuto tématu blíže Lopandić a Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, 24-100.

Závěr

Analýzou regionální spolupráce Západního Balkánu a jeho institucionalizace chtěl autor této práce zjistit, jaké jsou základní charakteristiky regionalismu ZB a zda je lze studovat v rámci NR. Soudobé komparativní studie o novém regionalismu doposud zcela přehlížely případ regionalizace Západního Balkánu a nezařazovaly ho do procesu NR. Předložená studie dokazuje, že region ZB je součástí globálního procesu regionalizace, čemuž nasvědčuje vedle institucionálního schématu také chování samotných aktérů v regionu i mimo něj.

Teoretický diskurs nového regionalismu přistupuje k regionům velice volně a nestanovuje žádná fixní kritéria. Podle Michaela Bankse jsou regiony neustále konstruovány, dekonstruovány a rekonstruovány. I z těchto důvodů nelze přesně definovat jejich konkrétní podobu či charakteristiku.³⁷⁰ V rámci teorie nového regionalismu je regionalizace procesem, který nemá určité hranice ani cíle. Jeho výsledkem může být i zánik regionu či sloučení regionu s jiným. Andrew Hurrell volně definuje regionalismus jako tendenci určitých aktérů, kteří se chtěně či nechtěně sdružují v určitá regionální uskupení (rozumějme region), v jejichž rámci rozvíjejí či zajišťují jakékoliv společné zájmy.³⁷¹ Je to ve skutečnosti reakce na vzájemnou závislost aktérů (*interdependence*), kteří spolu sdílejí zeměpisnou polohu, kulturu, bezpečnostní problémy apod. V případě států Západního Balkánu je tato podmínka splněna. Jejich společným zájmem bylo zbavit se izolovaného postavení vůči Evropské unii a co nejrychleji zahájit integraci do EU. Narozdíl od sousedních států, které již členskými státy Evropské unie byly (popř. byly v procesu přistupování), země ZB ve svém vztahu k EU kompletně zaostávaly. Iver Neumann na toto téma dodává, že region je neustále vystaven externím a interním vlivům, které jsou hlavními motory regionalizace.³⁷² Nespecifikuje však, jaké vlivy převládají či mají převládat.

Prostřednictvím teorie nového regionalismu lze sledovat také míru regionalizace, resp. regionotvorbu (*regioness*). Björn Hettne o tomto procesu hovoří jako o rostoucí (popř. klesající) soudržnosti regionálních aktérů, při které se určité území transformuje z pasivního objektu na aktivní subjekt.³⁷³ Západní Balkán se stal aktivním subjektem na základě silného tlaku mezinárodního společenství, především Evropské unie. Zahájení regionální spolupráce

³⁷⁰ Michael Banks, „System Analysis and the Study of Regions“, 338.

³⁷¹ Hurrell, „Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics“, 332.

³⁷² Neumann, „A Region - Building Approach to Northern Europe“, 72.

³⁷³ Björn Hettne, „Regionalism and World Order“, 275.

mělo odstranit technické, politické a psychologické bariéry, které znemožňovaly racionalizaci a normalizaci vzájemných vztahů zemí Západního Balkánu po rozpadu SFRJ a pádu komunistických režimů na Balkáně. Koncept Západního Balkánu nahradil různé projekty, jako např. Proces z Royamantu, SECI či Regionální přístup, které nedokázaly zahájit efektivní proces regionální spolupráce. Nedostatkem těchto iniciativ ovšem bylo, že se zabývaly pouze určitými oblastmi spolupráce a současně postrádaly efektivní mechanismy, které by přiměly všechny země Západního Balkánu přistoupit na regionální schéma spolupráce. Zároveň, jak sám Haggard připomíná, regionalismus nešlo zahájit bez základní demokratizace režimů na Západním Balkáně, což se týkalo především případů Srbska a Chorvatska.³⁷⁴

Koncept Západního Balkánu vznikl jako technicko-administrativní projekt, jenž měl umožnit stabilizaci, transformaci a postupnou integraci zemí ZB do EU. Představením Stabilizačního a asociačního procesu byl položen základ regionalismu Západního Balkánu. SAP je v oblasti regionalismu atypickým projektem, jelikož iniciuje několik procesů regionalismu najednou. Vychází z nové strategie Evropské unie vůči zemím Západního Balkánu, která počítá s eventuální integrací všech zemí ZB do EU. Zavedením principu podmíněnosti v rámci SAP získala EU zároveň nástroj k přímému politickému vlivu na reformní proces států Západního Balkánu.

Přestože SAP představuje přístup Evropské unie k celému regionu ZB, jeho páteří jsou bilaterální dohody, které dávají základ smluvnímu vztahu mezi regionem Evropská unie a každou jednotlivou zemí Západního Balkánu zvlášť. Slovník nového regionalismu nazývá tento jev subregionalismem.³⁷⁵ SAP však podle Tsardanidise obsahuje i prvky interregionalismu, tedy vztahu mezi regiony EU a ZB.³⁷⁶ Zemím Západního Balkánu jsou nabídnuty společné mechanismy finanční pomoci, obchodní spolupráce, odborná pomoc ze strany EU a zejména perspektiva společné budoucnosti v rámci Unie. V případě některých projektů, a to hlavně v oblasti infrastruktury, se integrace týká celého regionu, kdy Evropská unie začleňuje region do svých struktur. Samotná integrace je nicméně z velké části závislá na bilaterálním přístupu.

Vedle subregionalismu a interregionalismu však SAP podporuje i proces třetí, regionalismus. Úspěšné pokračování v integraci v rámci SAP je podmíněno řadou kritérií ze strany Evropské unie. Jedním z nich je rozvoj a udržování regionální spolupráce v rámci

³⁷⁴ Hveem, „The Regional Project in Global Governance“, 107.

³⁷⁵ Söderbaum, „Exploring the Links between Micro-Regionalism and Macro-Regionalism“, 95.

³⁷⁶ Tsardanidis, „EU and South-Eastern Europe“, 500.

Západního Balkánu. Narozdíl od procesu integrace však regionalismus ZB postrádá přesné schéma či hlubší integrační strategii. Přestože se země smluvně zavázaly rozvíjet dobré sousedské vztahy a regionální spolupráci, nebyl tento proces nijak systematizován. Od samého počátku tak došlo k nepoměru mezi integrací, která má větší smluvní základ, a regionalismem, který je pouhým doplňkem procesu integrace.

Nepoměr mezi těmito procesy měl zvrátit Pakt stability, který se zaměřoval pouze na otázky regionalismu, ale v rámci širšího regionu jihovýchodní Evropy. Přestože byl původně koncipovaný jako projekt ke stabilizaci a rekonstrukci celého regionu, postupem času se stal doplňkem Stabilizačního a asociačního procesu, či spíše jeho nepřímým nástrojem v oblasti regionální spolupráce. Práce potvrdila, že na Západní Balkán nelze ve všech aspektech regionální spolupráce nahlížet samostatně. Již od zavedení Paktu stability zahrnovalo toto politické fórum mimo země ZB také ostatní státy jihovýchodní Evropy. Důvodem bylo, že destabilizace Západního Balkánu měla přímý vliv i na jeho sousedy, tedy státy JVE. Pro vyspělejší sousedy ZB se pak zároveň jednalo o příležitost, jak přijmout úlohu externího aktéra a aktivně se podílet na transformaci ZB. Faktem je, že státy ZB navzdory mnoha interním i regionálním problémům nemohly hrát za daných okolností v politické spolupráci hlavní politickou úlohu. Regionotvorba Západního Balkánu tak měla i svůj přímý účinek na regionotvorbu jihovýchodní Evropy. Lze proto dodat, že Západní Balkán je zapojen do regionalismu JVE, tedy již čtvrtého obdobného procesu.

Práce potvrdila, že Západní Balkán je zapojen hned do několika procesů regionalismu. Zabývala se však i otázkou, jaká byla role místních institucí v těchto procesech, a to zejména v případě regionalismu. V návaznosti na předešlou činnost Paktu stability měli místní aktéři přijmout větší zodpovědnost za regionální politiku a sami se vypořádat se svojí transformací a poválečným usmířením. V konečném důsledku byl zcela změněn koncept regionální spolupráce Západního Balkánu, resp. jihovýchodní Evropy, který měl původně posílit úlohu regionálních aktérů vůči svému vlastnímu regionalismu. V této souvislosti se hovoří o posílení tzv. regionálního/lokálního vlastnictví (*regional/local ownership*), v jehož rámci se státy regionu ZB měly ve větší míře finančně a odborně angažovat v regionální spolupráci a zároveň vynaložit větší politické úsilí v této oblasti. Takového cíle mělo být dosaženo posílením institucionalizace regionu a vytvořením nástrojů, které měly umožnit místním státům, aby se této role zhostily. Posílením institucionalizace měl ZB ve skutečnosti přestat být pouhým objektem regionální spolupráce, ale naopak se stát jejím subjektem. Za

předpokladu, že by se ZB stal jedním ze samostatných aktérů regionalismu, panovalo přesvědčení, že by silně hájil regionální zájmy.³⁷⁷

V rámci této transformace ZB byla vůdčí úloha v regionální spolupráci formálně předána Procesu spolupráce zemí jihovýchodní Evropy, který měl nahradit či alespoň doplnit vůdčí úlohu Evropské unie v tomto prostoru. SEECF je mezivládní fórum, na kterém se projednávají aktuální problémy a potřeby regionu. Jeho míra institucionalizace je však ve skutečnosti nulová, na čemž se shodují i samotné členské státy.³⁷⁸ Zahájení činnosti Rady pro regionální spolupráci mělo vlastně doplnit SEECF a poskytnout tím celému procesu regionální spolupráce operativní kapacity a umožnit regionálním aktérům, aby se samostatně podíleli na regionální spolupráci. RCC je však koordinačním orgánem, který poskytuje administrativní a technickou podporu regionálním iniciativám, státům či jiným aktérům a samotnému Procesu spolupráce zemí jihovýchodní Evropy. Navzdory očekávání není RCC strukturovaná a nemá mandát k tomu, aby svými prostředky přímo zasahovala do regionálních a vnitropolitických sporů. Cílem její agendy je podporovat proces transformace, demokratizace a hlavně integrace a z dlouhodobého hlediska tím zajistit stabilitu v regionu i v jednotlivých státech.

Institucionalizace RCC dokazuje, že samotné státy regionu vnímají regionální spolupráci jako součást procesu integrace do Evropské unie. Tím, že je Evropské unii smluvně garantováno členství v RCC i Výboru RCC a zároveň se finančně podílí na činnosti RCC, je evidentní, že proces lokálního vlastnictví je stále závislý na externím vlivu. To lze usoudit z toho, že jedním z hlavních cílů lokálního vlastnictví bylo přimět místní státy, aby se zasadily o hlubší regionální spolupráci a řešení společných témat. Současná institucionální struktura však nedokáže efektivně reagovat na stále přetrvávající počet bilaterálních sporů a vnitropolitických krizí. Ze studie je patrné, že bez silného politického tlaku EU je realizace řady reforem na území ZB těžce představitelná. Regionální spolupráci dále brzdí skutečnost, že samotné státy regionu ani instituce nemají jasno, kdo je součástí tohoto regionu. To se týká případu Kosova*, které je nedostatečně zapojeno do celého procesu regionální spolupráce. Vyloučením Kosova* ze spolupráce nedochází pouze ke zpomalení jeho procesu státotvorby a demokratizace, ale i k ignoraci určitých regionálních otázek v oblasti organizovaného zločinu, návratu uprchlíků, ekonomické spolupráce apod. Slovy Sabriny Mamelí „nezapojením

³⁷⁷ Weichert, Michal. „Introduction”, 9.

³⁷⁸ „Informal Meeting of Foreign Ministers from SEECF Participating States“, Romania Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mae.ro/en/node/11988> (přístup 16. února 2012).

Kosova do regionální spolupráce zeje v regionu ZB černá díra³⁷⁹. V případě SEECP i RCC se členské státy zasazují o respektování integrity a suverenity každého státu, a tudíž není v jejich pravomoci reagovat na vnitřní či bilaterální problémy jednotlivých států.

Ghica společně s Bechevem však upozorňují, že samotná kontinuita regionální spolupráce v tomto regionu je úspěchem.³⁸⁰ To paradoxně zaručuje právě struktura SEECP a RCC, jelikož státům garantuje, že nebude zasahováno do jejich vnitropolitických otázek. Zúčastněným zemím se zároveň poprvé v historii podařilo shodnout na jednotném cíli spolupráce, který je do určité míry sblížuje, tj. integrace do Evropské unie.

Autoři teorie nového regionalismu Hettne a Söderbaum považují regionální spolupráci a státy vedenou integraci za jednu ze čtyř hlavních sil podporujících regionotvorbu.³⁸¹ Podle nich je regionální spolupráce prvním krokem, který vede k regionalizaci.³⁸² Zahájením Stabilizačního a asociačního procesu, a tím i principů integrace a regionální spolupráce, ve skutečnosti došlo k trojí regionalizaci. Dochází k prohlubování regionotvorby v rámci Západního Balkánu a jihovýchodní Evropy i v rámci integrace zemí ZB do EU. Není však pravdou, že neexistuje regionální spolupráce v oblasti občanské společnosti, kultury, sportu, ekonomie apod.

SAP a celková koncepce regionální spolupráce je často kritizována za to, že se přespříliš zaměřuje na politický koncept a podceňuje schopnosti a sílu občanské společnosti. Také v rámci Západního Balkánu, resp. jihovýchodní Evropy, dochází k procesům ze zdola, které podporují regionalizaci v této oblasti. Kvůli rozsahu celé tematiky se ovšem tato práce zabývala výlučně politickou spoluprací. Jako taková je však dobrým základem pro analýzu dalších sfér regionalizace ZB a JVE. Občanský regionalismus může často být efektivním doplňkem a stimulem politického regionalismu, jelikož v menší míře reaguje na politické zájmy vládnoucích elit a naopak více podporuje zájmy širší společnosti.

Již v úvodu bylo řečeno, že slabost občanské společnosti na konci devadesátých let minulého století přímo nahrávala přístupu shora. Europeizace a demokratizace místních režimů měla vytvořit podmínky vhodné k posílení role občanské společnosti. S ohledem na stále se vyskytující problémy (na regionální i státní úrovni) však tento přístup může být rovněž překážkou v zapojení civilního sektoru.

³⁷⁹ Mameli, „Regional Cooperation in Western Balkans“, 25.

³⁸⁰ Ghica, *Friendship Communities?*, 55; Bechev, *Constructing South East Europe*, 154.

³⁸¹ Hettne a Söderbaum, „New Regionalism Approach“.

³⁸² Ibid.

Nelze přitom výlučně trvat ani na konceptu regionální spolupráce. V praxi se osvědčilo, že spolupráce na bázi bilaterálního či trilaterálního přístupu často může obejít nefunkční mechanismy regionální spolupráce. To se netýká pouze příkladu Kosova*, které navázalo s některými státy Západního Balkánu diplomatické styky a na jejich základě rozvíjí mezistátní spolupráci. Vzájemná spolupráce umožňuje zúčastněným státům zabývat se také otázkami, které jsou z určitých důvodů vyňaty z regionální agendy.

Výše uvedené procesy dokazují, že je region Západního Balkánu, přes všechna svá specifika zapojen do nového regionalismu. Je ovšem těžké předpovědět jeho budoucnost. Již nyní je ostatně nezvratné, že v příštích několika letech dojde k výrazným změnám v rámci ZB. První z nich bude vstup Chorvatska do EU, přičemž je otázkou, jak bude Chorvatsko dále přistupovat k ostatním zemím regionu. Vnitropolitické problémy účastnických států ZB zároveň nevyklučují kompletní zablokování či reformu procesů uvnitř regionu. Nelze tedy vyloučit ani rozpad či transformaci regionu Západního Balkánu a jeho institucionální podobu nelze vnímat jako definitivní.

Summary

The aim of this thesis was to analyze the regional cooperation of the Western Balkans (WB) in the context of the new regionalism (NR). Theory of new regionalism, presented by Björn Hettne and Frederik Söderbaum is a complex approach analyzing different interactions inside the regions. Unfortunately, most of the contemporary comparative studies on new regionalism completely omit the case of the Western Balkans. It is mostly argued that the Western Balkans is a political and external construction, therefore is not a real region. It is truth that the concept of the WB was presented by the European Union as a bureaucratic approach enabling the countries to start economic and democratic transition and eventually integrate into the EU. In fact, the EU constructed a region to gradually integrate it into its own structures. One part of it was supporting of regional cooperation, which was tackling the irrational behavior of the local politicians who completely ignored regional issues, resp. solving regional topics with their partners or neighbors.

Based on the research of the new regionalism, this thesis proved that there are actually no criteria for excluding a certain region, thus seeing the previous criticism as irrelevant. Being able to place the Western Balkans into the process of new regionalism, the next step was to understand, what kind of processes are actually active in the region.

For this purpose the study explored the institutionalization of the regional cooperation based on the arguments of Barry Buzan that rising institutionalization of region enables it to act more independently and have higher leverage in solving the local (regional) issues. The EU approach combines three regional processes: 1) sub-regional, relations between the region of the EU and individual countries of the WB; 2) inter-regional, cooperation between the region of the WB and the region of the EU; 3) regional, cooperation between the WB states themselves. The aim of the regional cooperation is to act as a supplement to the countries of the WB integrating into the EU and for these purposes is supported by institutional structure.

Institutionalization of the WB is an ongoing process still very dependent on the presence of the EU. In fact, the whole issue of institutionalization is directed towards all countries of the South Eastern Europe. WB countries were thus not given the position of a political leader for their own issues. Using the mechanisms of the Regional Cooperation Council (RCC) and the South Eastern Cooperation Process (SEEC) the region was supposed to be more sustainable and also responsible for its political and economic affairs. This so

called local ownership is nevertheless still dependent on the presence of the EU. In some sense we may consider the level of institutionalization still as symbolical. Bilateral disputes may at any time block the whole principle of regional cooperation. Nevertheless, as stressed by several scholars it is still important that political cooperation even though limited is active.

Bibliografie

Primární zdroje

Elektronické dokumenty

Agreed Points on Russian Participation in Kosovo, Helsinki, 18 June 1999,
<http://www.nato.int/kosovo/docu/a990618a.htm> (přístup 25. března 2012).

Agreed Regional Annual Contribution to the Regional Co-operation Council Secretariat 2008-2010, Bucharest, 16 November 2006,
<http://www.stabilitypact.org/about/Annex%201%20-%20Agreed%20Regional%20Annual%20Contribution%20to%20the%20RCC%20Secretariat.pdf> (přístup 3. srpna 2011).

Basic Agreement on the Region of Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, Erdut, 12 November 1995,
http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/croatia_erdut_11121995.pdf (přístup 18. ledna 2012).

Energy Community, *Treaty Establishing the Energy Community*, Athens, 25 October 2005,
<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/530177.PDF> (přístup 15. dubna 2012).

European Council. *The Thessaloniki Agenda for the Western Balkans*, Thessaloniki, 21. June 2003,
http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm (přístup 5. března 2010.)

Busek, Erhard, *Report of the Special Co-ordinator on Regional Ownership and Streamlining of Stability Pact Task Forces and Initiatives*, Bucharest, 16 November 2006,
<http://www.stabilitypact.org/rt/Annex%202%20-%20Report%20of%20the%20Special%20Coordinator%20on%20Regional%20Ownership%20and%20Streamlining.pdf> (přístup 18. ledna 2012).

Europe Agreement Establishing an Association between the European Economic Communities and their Member states, of the One Part, and Romania, of the Other Part.
http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=294A1231%2820%29 (přístup 20. ledna 2012).

Europe Commission, *The European Common Aviation Area and the Western Balkans: Domestic Reforms and Regional Integration in Air Transport* (World Bank/European Commission: 2007),
http://ec.europa.eu/transport/air/studies/doc/international_aviation/2007_02_09_see_air_transport_en.pdf (přístup 18. března 2012).

European Commission, *Kosovo* 2011 Progress Report*, SEC (2011) 1207 final, Brussels, 12 October 2011,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/ks_rapport_2011_en.pdf
(přístup 13. října 2011).

European Commission, *A European Future for Kosovo*, IP/05/450, Brussels, 20 April 2005,
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/450&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (přístup 10. dubna 2012).

European Commission, *Common Principles for Future Contractual Relations with Certain Countries in South-Eastern Europe*, COM (96) 476, Brussels, 2 October 1996,
<http://aei.pitt.edu/3946/1/3946.pdf> (přístup 18. ledna 2012).

European Commission, *Croatia 2011 Progress Report*, SEC (2011) 1200 final, Brussels, 12 October 2011,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/hr_rapport_2011_en.pdf
(přístup 6. ledna 2012).

European Commission, *Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012*, COM (2011) 666 final, Brussels, 12 October 2011,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/strategy_paper_2011_en.pdf
(přístup 13. října 2011).

European Commission, *Enlargement Strategy and Main Challenges 2010 – 2011*, COM (660), Brusel, 9 November 2010,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/strategy_paper_2010_en.pdf
(přístup 13. března 2012).

European Commission, *EU Stabilisation and Association Process for Countries of South-Eastern Europe*, SEC (2000) 168, Brussels, 9 February 2000,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/000209_sec_168_en.pdf (přístup 7. ledna 2012).

European Commission, *Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) – Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2011-2013/ IPA Component II – Multi-Beneficiary*,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_multibeneficiary_2011_2013_en.pdf (přístup 12. dubna 2011).

European Commission, *Non-Paper: Proposals from the European Commission and the Stability Pact Regarding the Regional Ownership Process*, Belgrade, 29-30 May 2006,
<http://www.rai-see.org/images/doc/33/Non-paper%20on%20regional%20ownership%20process.pdf> (přístup 22. dubna 2012).

European Commission, *Stabilisation and Association Process for South East Europe – First Annual Report*, COM (2002) 163 final, Brussels, 3 April 2002, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0163:FIN:EN:PDF> (přístup 10. února 2012).

European Commission, *Wider Europe-Neighbourhood: a New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM (2003) 104, Brussels, 11 March. 2003, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf (přístup 18. ledna 2012).

European Council, *2192nd Council Meeting – General Affairs*, 9008/99 (Press 198), Luxembourg, 21-22 June 1999, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/09008.EN9.htm (přístup 7. ledna 2012).

European Council, *Conclusions of the General Affairs Council - Common principles for future contractual relations with certain countries in South- Eastern Europe*, Brussels 29. April 1997.

European Union, *EU Facilitated Dialogue: Agreement on Regional and IBM Control*, Brussels, 24 February 2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/128138.pdf

Bišćević, Hido. *Annual Report of the Secretary General of the Regional Cooperation Council on Regional Co-operation in South East Europe 2010-2011* (Sarajevo: Regional Cooperation Council Secretariat, 2011), <http://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Annual-Report-2010-2011-rich.pdf> (přístup 25. července 2011).

Bišćević, Hido. *Annual Report of the Secretary General of the Regional Cooperation Council on Regional Co-operation in South East Europe 2009 - 2010* (Sarajevo: Regional Cooperation Council Secretariat, 2010), <http://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Annual-Report-2009-2010-text.pdf> (přístup 27. července 2011).

Bišćević, Hido. *Regional Ownership and Beyond: Setting up of the Regional Cooperation Council*. (Pomorje: Regional Cooperation Council: 2008), <http://www.rcc.int/docs/0/37/concept-paper-on-regional-ownership> (přístup 27. července 2011)

Bišćević, Hido. *Report on the Activities of the Regional Cooperation Council Secretariat (for the period 30 November 2011 – 5 March 2012)* (Regional Cooperation Council Secretariat: Sarajevo, 2012), <http://www.rcc.int/docs/0/237/report-to-rcc-board-on-activities-of-rcc-secretariat> (přístup 22. dubna 2012).

„Newsletter 4/2010 – How to Move Beyond Bilateral Disputes?“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/comments/0/4/how-to-move-beyond-bilateral-disputes> (přístup 18. ledna 2012).

Protocol to the Charter on Good Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation in Southeastern Europe, http://www.mvep.hr/seecp/docs/070514_Protocol%20usvojen%20110507.pdf (přístup 27. července 2012)

„*RCC Newsletter 8/ 2010 – Our South East Europe*“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/interviews/0/23/interview-with-gordan-jandrokovic-minister-of-foreign-affairs-and-european-integration-croatia> (přístup 23. července 2011).

„Newsletter: Will Gesture be Followed by Actions?“, *Think Tank Popolari*, 24. prosinec 2011, <http://popolari.org/eng/sadrzaj.php?id=1293527145> (přístup 7. září 2011).

Regional Cooperation Council. *Strategy and Work Programme of the Regional Cooperation Council for 2011-2013* (Regional Cooperation Council: Sarajevo, 2011), <http://www.rcc.int/pages/0/29/strategy-and-work-programme-2011-2013> (přístup 2. srpna 2011)

Regional Table of the Stability Pact, Zagreb, 10 May 2007, <http://www.stabilitypact.org/rt/RTZagrebconclusions.pdf>
Sarajevo Summit Declaration of the Heads of State and Government of the Participating and Facilitating Countries of the Stability Pact and the Principals of Participating and Facilitating International Organizations and Agencies and Regional Initiatives, Sarajevo, 30. July 1999, <http://www.stabilitypact.org/constituent/990730-sarajevo.asp> (přístup 25. března 2012).

SEECF – Charter on Good Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation in the Southeastern Europe, <http://www.mingorp.hr/UserDocsImages/zakoniugovorieng/SEECF-Charter.pdf> (přístup 29. července 2011).

Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States of the One Part, and the Republic of Serbia, of the Other Part, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/serbia/key_document/saa_en.pdf (přístup 6. února 2012).

Stabilisation and Association Agreement Between the European Communities and Their Stability Pact for South Eastern Europe Annual Report 2006, <http://www.stabilitypact.org/about/WEBFINALSPAR2006.pdf> (přístup 14. února 2012).

Regional Table of the Stability Pact – Chairman’s Conclusions, Belgrade, 30 May 2006, <http://www.stabilitypact.org/rt/RTBELGRADEChairmans%20Conclusions%20of%20the%20Regional%20Table%20Belgrade%20-%20Final.pdf> (přístup 7. srpna 2011).

Stability Pact for Southeastern Europe, Cologne, 10 June 1999, <http://www.stabilitypact.org/constituent/990610-cologne.asp> (přístup 8. července 2011).

Statute of the Regional Cooperation Council (RCC), Zagreb, 10 May 2007, <http://www.stabilitypact.org/rt/ZAGREBAnnextoConclusionsRCC.pdf> (přístup 25. července 2011).

Summit Declaration of the Heads of State and Government of Countries of South East European Cooperation Process, Tirana, 28 February 2002, http://www.mvep.hr/seecp/docs/4_tirana_declaration_28_march_2002.pdf (přístup 27. července 2012).

The Core Transport Network, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/projects-in-focus/donor-coordination/2-3_april_2009/working_group_transport_seeto_en.pdf (přístup 12. února 2012)

The Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, Helsinki, 1. October 1975, http://chnm.gmu.edu/1989/archive/files/helsinki-accords_f9de6be034.pdf (přístup 16. května 2010).

The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, Paris, 14 December 1995, http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380 (přístup 27. Dubna 2012).

Thessaloniki Declaration of the Ninth Meeting of the Heads of State and Government of the South-East European Cooperation Process (SEECP) – „Together in Europe“, Thessaloniki, 4 May 2006, <http://www.chairmanship.mfa.md/img/seecp/Thessaloniki-declaration-20060504.pdf> (přístup 3. srpna 2011).

United Nations, *Letter Dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, Addendum, Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement*, S/2007/168/Add.1, New York, 26 March 2007, http://www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal-english.pdf (přístup 17. ledna 2010).

United Nations, *Security Council Resolution 1244*, New York, 10 June 1999, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (přístup 26. února 2012).

„Western Balkans and Europe 2020 - Supporting Convergence and Growth“, Regional Cooperation Council, <http://www.rcc.int/pages/0/32/western-balkans-and-europe-2020-supporting-convergence-and-growth> (přístup 1. dubna 2012).

Zagreb Declaration of the Heads of State Government of the South-East European Co-operation Process (SEECP) – Europe's New South, Zagreb, 11 May 2007, http://www.mvep.hr/seecp/docs/070514_SEECP%20Summit%20Declaration%20usvojeno%20110507.pdf (přístup 20. dubna 2012).

Autobiografie

Busek, Erhard. „Responding to the Crisis on Our Doorsteps - The Stability Pact and Regional Co-operation in the South Eastern Europe: Achievements, Shortcomings and Lessons for the Future“. In *From Stability Pact to Integration: The Stability Pact For South Eastern Europe*, eds. Busek Erhard a Björn Kühne, 255-263. Wien: Böhlau, 2010.

Interview

Mia Vukojević, Bělehrad, 17. března 2011

Jelica Minić, Sarajevo 28. srpna 2011

Miroslav Mojžita, Sarajevo, 20. srpna 2011

Tomáš Szunyog, Sarajevo 18. srpna 2011

Alida Vračić, Sarajevo 10. července 2011

Denní tisk

Dnevni avaz, Novi magazin, The Economist, Nedeljne informativne novine, Nezavisne novine, Vreme,

Sekundární literatura

„Appendix A: Balkan Conference of Stability and Cooperation in Southeast Europe“. In *Building Security in Europe's New Borderlands: Subregional Cooperation in the Wider Europe*, ed. Renata Dwan, 217-218. New York: East West Institute, 1999.

Acharya, Amitav. „Regionalism and the Emerging (Intrusive) World Order : Sovereignty, Autonomy, Identity“, <http://www.cpdindia.org/regionalism.htm> (přístup 23. února 2012).

Acharya, Amitav a Johnston Alastair I. „Conclusion: Institutional Features, Cooperation Effects, and the Agenda for Further Research on Comparative Regionalism“. In *Regional International Institutions in Comparative Perspective*, eds. Amitav Acharya a Alastair Johnston I., 1-31. Cambridge: University Press, 2007.

Alp, Ali Hikmet. „The South East Europe Cooperation Process – An Unspectacular, Indigenous Regional Cooperation Scheme“, *Perceptions, Journal of International Affairs* 5, č. 3 (2000): 123-144.

Altmann, Franz-Lothar. „A Scheme of Regional Co-operation in Southeast Europe“, *Southeast European and Black Sea Studies* 3, č. 3 (2003): 126-149.

Anastakis, Othon. „A Comment to Interview with Mr. Hidajet Bisevic, the Secretary General of the Regional Cooperation Council“, *Southeastern Europe* 35 (2011): 237-243, http://www.sant.ox.ac.uk/seesox/pdf/SEEU_35_2_06_Anastasakis_Forum.pdf (přístup 19. února 2012).

Anastasakis, Othon a Bojicic-Dzelilovic, Vesna. *Balkan Regional Cooperation and European Integration*. Research Paper, London: The London School of Economics and Political Science, 2002.

Anastasakis, Othon. „The EU's Political Conditionality in the Western Balkans: Towards a More Pragmatic Approach“, *Southeast European and Black Sea Studies* 4 (2008): 365-377.

Andreas, Peter. *Blue Helmets and Black Market: The Business of Survival in the Siege of Sarajevo*. Cornell University Press, 2008.

Bartlett, Will a Monastiriotis, Vassilis. „Introduction“. In *South East Europe after the Crisis: a New Dawn or Back to Business as Usual?*, eds. Will Bartlett a Vassilis Monastiriotis, 3-18, London: LSE Repographics Department, 2010,

<http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/LSEE/PDF%20Files/Publications/SEE%20Crisis%20Book.pdf> (přístup 12. prosince 2011).

Bartlett, William. *Europe's Troubled Region: Economic Development, Institutional Reform and Social Welfare in the Western Balkans*. Abingdon: Routledge, 2008.

Bechev, Dimitar. „Contested Borders, Contested identity: The Case of Regionalism in South East Europe“, *Journal of South East Europe and Black Sea Studies* 4 (2004): 77-96.

Bechev, Dimitar. *Constructing South East Europe: The Politics of Balkan Regional Cooperation*. Oxford: Palgrave Macmillan, 2011.

Belloni, Roberto. *European Integration and the Western Balkans: Lessons, Prospects, and Limits*. Research Paper, University of Trento, 2009.
http://www.lu.se/upload/LUPDF/Samhallsvetenskap/Just_and_Durable_Peace/RobertoBelloni.pdf (přístup 15. dubna 2011).

Boromisa, Ana-Maria. „Traditional Solutions in the Traditional Sector - (Un)expected Outcomes? Energy Sector in the SEE“. In *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert, 117-130. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009.
<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

Bracewell, Wendy a Drace-Francis, Alex. „South-Eastern Europe: History, Concepts, Boundaries“, *Balkanologie: revue d'études pluridisciplinaires* 3, č. 2 (1999),
<http://balkanologie.revues.org/index741.html> (přístup 18. listopadu 2011).

Buzan, Barry a Weaver, Ole. *Regions and Powers*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Buzan, Barry et al. *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 1998.

Cabada, Ladislav a kol. *Evropa regionů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009.

Cihelková, Eva a kol. *Regionalismus a multilateralismu: základy nového světového obchodního řádu?* Praha: C.H. Beck, 2010.

Čalić, Janin. *On SAP - Stability Pact Complementarity*. Conference Paper on Stability Pact, Portoroz: 2004, <http://www.stabilitypact.org/specials/5years/calic.pdf> (přístup 18. března 2012).

Dangerfield, Martin. „Subregional Integration and EU Enlargement: Where Next for CEFTA?“, *Journal of Common Market Studies* 44, č. 2 (2006): 305-324.

Delević, Milica. „Regional Cooperation in the Western Balkans“, *Challiot Papers*, č. 104 (2007): 1-115, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp104.pdf> (přístup 28. března 2011).

Đukanović, Dragan. „Spoljnopolitičke orijentacije država Zapadnog Balkana: uporedna analiza“, *Međunarodna politika i međunarodni odnosi* (2010): 295-313.

Dukanović, Dragan. „Zapadni Balkan: Od sukoba do Evrointegracija“, *Međunarodna politika i međunarodni odnosi* 3 (2009): 495-506.

Elbasani, Arolda. „EU Enlargement in the Western Balkans: Strategies of Borrowing and Inventing“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 10, č. 3 (2011): 136-52.

Erhart, Hans-Georg. „The Royamont Process and the Stabilization of South-Eastern Europe“, *Conflict Prevention Network* 1998, <http://www.core-hamburg.de/documents/yearbook/english/98/erhart.pdf> (přístup 27. února 2012).

Farrell, Mary. „The Global Politics of Regionalism“. In *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al, 1-17. London: Pluto Press.

Fawcett, Louise. „Regionalism from an Historical Perspective“. In *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al., 21-37. London: Pluto Press, 2005.

Gagnon, Philippe V. *The Myth of Ethnic War: Serbia and Croatia in the 1990s*. London: Cornell University Press, 2006.

Gavin, Brigid a Lombaerde, De Philippe. „Economic Theories of Regional Integration“. In *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Mary Farell et al., 69-83. London: Pluto Press, 2005.

Ghebali, Victor-Yves. „The OSCE and the Stability Pact for South Eastern-Europe“. In *The Operational Role of the OSCE in South-Eeastern Europe: Contributing to Regional Stability in the Balkans*, eds. Daniel Warner, Victor – Yves Ghebali, 55-68. Aldershout: Ashgate, 2011.

Ghica, Luciana-Alexandra. *Friendship Communities? The Politics of Regional Intergovernmental Cooperation in Central and Eastern Europe 1990-2007*. Doktorská disertace, Central European University: 2008. <http://web.ceu.hu/polsci/dissertations/ghica.pdf> (přístup 17. ledna 2012).

Gligorov, Vladimir, Mary Kaldor a Loukas Tsoukalis. *Balkan Recontrucion and European Integration*. Research Paper, London School of Economics, 2003 http://eprints.lse.ac.uk/3319/1/Balkan_Reconstruction_and_European_Integration.pdf (přístup 20. března 2011).

Gligorov, Vladimir. „European Partnership with the Balkans“, *European Balkan Observer* 2, č. 1 (2002): 2-7, <http://www.becei.org/EBO3.pdf> (přístup 9. února 2012).

Gligorov, Vladimir. „Prospects for Further (South) Eastern EU Enlargement: from Divergence to Convergence“, *Global Development Network Southeast Europe* (2003): 1-23.

Gligorov, Vladimir. „Trade Investment in the Balkans“. *The wiiw Balkan Observatory* 12 (2001): 1-17, <http://balkan-observatory.net/index.php/publications/archive/197-trade-and-investment-in-the-balkans> (přístup 27. dubna 2012).

Gow, James. *Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and the Yugoslav War*. London: C. Hurst & Co., 1997.

Hadžić, Miroslav. „Moderatori nasilja- skrivena strana yu-rata“. In *Nasilno rasturanje Jugoslavie:uzroci,dynamika,posledice*, ed. Miroslav Hadžić, 133-144. Beograd, 2004.

Hettne, Björn a Söderbaum, Fredrik. „New Regionalism Approach“, <http://asrudiancenter.wordpress.com/2009/03/02/the-new-regionalism-approach/>

Hettne, Björn. „Regionalism and World Order“. In *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, ed. Marry Farrell et al., 269–286. London: Pluto Press, 2005.

Hettne, Björn. „The New Regionalism and the Balkans“. In *EU Enlargement: Yugoslavia and the Balkans*, ed. Jelica Minić, 25-37. Belgrade: European Movement in Serbia, 1997.

Hettne, Björn. „The New Regionalism: A Prologue“. In *Globalism and The New Regionalism*, ed. Björn Hettne et al., xv-xxx. London: Macmillan Press LTD, 1999.

Hinkova, Sonia. „Bulgaria and Regional Co-operation in South East Europe“, *South-East Europe Review for Labour and Social Affairs* 2 (2002): 7-23.

Holbrooke, Richard. *To End a War*. New York: Random House, 1998.

Hombach, Bodo. „*The Stability Pact: Lessons for the future*“, Five Years of Stability Pact Commemoration, Portoroz, 2004.

Hurrell, Andrew. „Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics“, *Review of International Studies* 21 (1995): 331-358.

Hurrell, Andrew. „One world? Many worlds? The Place of Region in the Study of International Society“, *International Affairs* 83, č. 1 (2007): 127-146.

Hveem, Helge. „Political Regionalism: Master or Servent of Economic Internationalization?“. In *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne et al., 85-115. London: Macmillan Press LTD, 1999.

International Crisis Group. „After Milošević: a Practical Agenda for Lasting Balkan Peace“, *International Crisis Group Europe Report*, č. 108 (2001), <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/Balkans%201.pdf> (přístup 10. května 2010).

International Crisis Group. „Bosnia: State Institutions under Attack“, *International Crisis Group Europe Report* č. 62 (2011), <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/bosnia->

herzegovina/B62%20Bosnia%20--%20State%20Institutions%20under%20Attack.pdf (přístup 20. května 2011).

International Crisis Group. „North Kosovo: Dual Sovereignty in Practice”, *International Crisis Group Europe Report*, č. 211 (2011),
[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/kosovo/211%20North%20Kosovo%20---%20Dual%20Sovereignty%20in%20Practice.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/balkans/kosovo/211%20North%20Kosovo%20---%20Dual%20Sovereignty%20in%20Practice.pdf) (přístup 8. ledna 2012).

Jančić, Davor. *Serbia Amidst Competing Sovereignty Claims: Balancing the Westphalian Legacy with the Political Pragmatism of European Integration*. Research Paper, Harvard University, 2009.

Judah, Tim. *The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia*. New Haven: Yale University Press, 2000.

Judah, Tim. *Good News from the Western Balkans: Yugoslavia is Dead, Long Live the Yugoslphere*. London: London School of Economics and Political Science, 2009,
<http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/LSEE/PDF%20Files/Publications/Yugosphere.pdf> (přístup 10. července 2011).

Kaldor, Mary. „Intervention in the Balkans: an Unfinished Learning Process“. In *International Intervention in the Balkans Since 1995*, ed. Peter Siani-Davies, 33-41. London: Routledge, 2003.

Kapetanović, Amer a Kulundžić, Zoran. „The New Initiative: a New paradigm? Prospect of a New Balkan Regionalism. The New Initiative for an Old Problem“. In *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert, 79-92. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpen 2011).

Keohane, Robert O. a Nye, Joseph S. „Power and Interdependence“, *Survival* 15, č. 4 (1973): 158-165.

Khong, Yuen F. a Nesadurai, Helen E. S. „Hanging Together, Institutional Design and Cooperation in Southeast Asia“. In *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective*, 32-82. Cambridge: University Press, 2007.

Koneska, Cvete. „Faktor koji nedostaje u saradnji u oblasti bezbednosti na Zapadnom Balkanu“, *Bezbednost Zapadnog Balkana* 7/8 (2007/2008): 111-119.

Koremenos, Barbara et al. „The Rational Design of International Institutions“. In *The Rational Design of International Institutions*, eds. Barbara Koremenos, Charles Lipson a Duncan Snidal, 1-40. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Lahteenmaki, Kaisa a Kakonen, Jyrki. „Regionalization and its Impact on the Theory of International Relations“, In *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne et al., 203-228. London: Macmillan Press LTD, 1999.

Lopandić, Duško a Kronja, Jasminka. *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*. Beograd: Evropski pokret Srbija, 2010.

Lopandić, Duško. „Ni bure baruta ni Skandinavija“, *Vreme* č. 638, 27. března 2003, <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=336449> (přístup 18. února).

Mameli, Simona. „Regional Cooperation in Western Balkans in Times of Political and Economical Uncertainty“, *Portal on Central and Balkan Europe Paper Series*, č. 8 (2011):1-34, <http://www.pecob.eu/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/EN/IDPagina/2961> (přístup 10. dubna 2011).

Minchev, Ognyan. „Introduction“. In *The Western Balkans in 2010/11: Departures in Democratisation and European Integration in Europe's Southeast*, 2-5. Sofia: Institute for Regional and International Studies, 2012.

Minić, Jelica. „A Decade of Regional Cooperation in South Eastern Europe: Sharing Guidance, Leadership and Ownership“. In *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert, 13-30. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

Missiroli, Antonio. „The EU and its Changing Neighbourhoods: Stabilisation, Integration and Partnership“, *Challiot Papers - Partners and Neighbours: a CFSP for a Wider Europe*, č. 64 (2003): 63-75, <http://www.cespi.it/STOCCHIERO/Ascod-Adriatico/chai64e.pdf> (přístup 18. března 2011).

Mistry, Percy S. „The New Regionalism: Impediment or Spur to Future Multilateralism“. In *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne et al., 116-155. London: Macmillan Press LTD, 1999.

Mittelman, James H. „Rethinking the New Regionalism“. In *Globalism and The New Regionalism*, eds. Björn Hettne. et al., 25-53. London: Macmillan Press LTD, 1999.

Monastiriotis, Vasilis, *Quo Vadis South East Europe? EU Accession, Regional Cooperation and the Need for a Balkan Development Strategy*. Research Paper, London School of Economic and Political Sciences, 2008, <http://eprints.lse.ac.uk/4673/> (přístup 10. března 2012).

Neumann, B. Iver. „A Region- Building Approach to Northern Europe“, *Review of International Studies* 20, č. 1 (1994): 53-74.

Oli, Iliri a Malazogu, Leon. *Kosovo's Foreign Policy: Strategic Factors, Objectives and Challenges*. Research Paper, Institute for Research and Development, 2007.

Papazoglou, Christos. *The Economies of South Eastern Europe: Performance and Challenges*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005.

Peter, Jay. „Regionalism as Geopolitics“, *Foreign Affairs* 58, č. 3 (1980): 485 – 514.

- Pettifer, James a Miranda Vickers. *The Albanian Question*. New York: Palgrave MacMillan, 2007.
- Phinnemore, David a Siani-Davies, Peter. „Beyond Intervention? The Balkans, The Stability Pact, and the European Union“. In *International Intervention in the Balkans Since 1995*, ed. Peter Siani-Davies, 173-193. London: Routledge, 2003.
- Radaelli, M. Claudio. „Europeanisation: Solution or Problem?“, *European Integration Papers* 8 (2004): 1-23.
- Raimo, Yrynen. „Regionalism: Old and New“, *International Studies Review* 5 (2003): 25-51.
- Razsa, Maple. „Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia“, *East European Politics and Societies* 18 (2004): 628-650.
- „Regionalism and the Emerging (Intrusive) World Order: Sovereignty, Autonomy, Identity“, Center for Peace and Development Studies, <http://www.cpdsindia.org/regionalism.htm> (přístup 2. února 2012).
- Rosendorff, Peter B. a Milner, Helen V. „The Optimal Design of International Trade Institutions: Uncertainty and Escape“. In *The Rational Design of International Institutions*, eds. Barbara Koremenos, Charles Lipson and Duncan Snidal, 69-98. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Slocum, Nikki a Langenhove, Van Luk. „Identity and Regional Integration“. In *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al., 137-151. London: Pluto Press, 2005.
- Söderbaum, Frederik a Shaw, Timothy M. „Conclusion: What Futures for New Regionalism?“. In *Theories of New Regionalism*, eds. Frederik Söderbaum, Timothy M. Shaw, 225-243. London: Macmillan Palgrave, 2003.
- Söderbaum, Frederik. „Exploring the Links between Micro-Regionalism and Macro-Regionalism“. In *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice*, eds. Marry Farrell et al., 87-103. London: Pluto Press, 2005.
- Solem, Knut E. „Croatia, Regional Cooperation, and the EU“. In *Democratic Transition in Croatia: Value Transformation, Education & Media*, eds. Sabrina P. Ramet, Davorka Matic, 300-325. Texas A & M University Press: 2007.
- Stojkovski, Goran. „Republic of Macedonia“. In *The Western Balkans in 2010/11: Departures in Democratisation and European Integration in Europe's Southeast*, 55-67. Sofia: Institute for Regional and Internatioanl Studies, 2012.
- Christophe Solioz, Paul Stubbs „Emergent Regional Cooperation in SEE: Towards Open Regionalism“, *Southeast European and Black Sea Studies* 9, č. 1 (2009): 1-16.

Šindelář, Jan. „Bezpečné oblasti OSN v občanské válce v Bosně a Hercegovině v letech 1993-1995“ (bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2009).

Šindelář, Jan. *Regional Cooperation in the Western Balkans*, Unpublished paper (Sarajevo: Popolari, 2011).

Tassinari, Fabrizio. *Why Europe Fears its Neighbors*. Oxford: Praeger Security International, 2009.

Todorova, Maria. *Imagining the Balkans*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

European Bank for Reconstruction and Development. *Transition report 2011: Crisis and Transition: The People's Perspective*. London: EBRD 2011.

Trimčev, Eno. „Foreign Policy, Elites, Regional Identity“. In *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert, 31-45. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

Tsardanidis, Charalambos. „EU and South-Eastern Europe: from Asymmetrical Inter-regionalism to Dependencia Sub-regionalism“, *Southeast European and Black Seas Studies* 11 (2011): 489-509.

Uvalić, Milica, *Regional Cooperation in Southeastern Europe*. Research Paper, University of Perugia, 2000, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.195.1151> (přístup 17. dubna 2012).

Vejvoda, Ivan, „Serbia After Four Years of Transition“, *Chaillot Paper - The Western Balkans: Moving on*, č. 79 (2004): 37-54, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp070.pdf> (přístup 18. března 2011).

Vladislavljević, Nebojša. „Yugoslavia's Successor States“. In *Border and Territorial Disputes of the World*, ed. Peter Calvert, 390-398. London: John Harper Publishing, 2004.

Vlahinić-Dizdarević, Nela. *Regional trade agreement in Southeast Europe*. Research Paper Rijeka: 2004.

Vykoukal, Jiří a Bohuslav Litera, Miroslav Tejchman. *Východ - Vznik, vývoj a rozpad sovětského rozpadu 1944-89*. Praha: Libri, 2000.

Weichert, Michal, „Introduction“. In *Dialogues: Ownership for Regional Cooperation in the Western Balkan Countries*, ed. Michal Weichert, 5-10. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2009, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/06609.pdf> (přístup 2. srpna 2011).

Wight, Martin. *Systems of States*. Leicester: Leicester University Press, 1977.

World Bank Publications. *The Future of the Natural Gas Market in Southeast Europe*. Washington DC: World Bank, 2010.

Yilmaz, Bahri. „The Relations of Turkey with the European Union: Candidate Forever?“, *Center for European Studies Working Paper Series 167* (2008): 1-24.

Elektronické zdroje

www.mfa.gov.tr

www.mvep.hr

<http://ec.europa.eu/enlargement>

<http://www.respaweb.eu>

<http://www.secicenter.org>

www.euractiv.com

www.slobodnaevropa.org

www.worldpress.org

www.rcc.int

www.stabilitypact.org